

JOSEP PERARNAU I ESPELT

EL LUL·LISME, DE MALLORCA A CASTELLA
A TRAVÉS DE VALÈNCIA.
EDICIÓ DE L'ART ABREUJADA DE CONFESSIÓ *

En apèndix, els tractats de Ramon Llull *Liber qui continet confessionem*
i *Liber de virtute veniali atque vitali, de veniali peccato et mortali*

Aquest és un cas, en el qual l'excepció confirma la regla. El text ara editat ja és conegut des de fa gairebé vuitanta anys¹ i, en conseqüència, seguint la regla general, més aviat caldria no reeditar-lo. Però, l'excepció és no sols justificada, ans encara fins a un cert punt necessària, perquè, tot i ésser la mateixa obra ja coneguda, el text que avui publiquem presenta un aspecte nou, entorn del qual almenys un servidor no sé que hom hagi cridat l'atenció: es tracta, en efecte, d'un text que ha estat mig traduït en castellà medieval i no em consta que hom hagi fins ara assenyalat tal detall en relació al tractat que ens ocupa ni que, més en general, hom hagi posada massa atenció en tals textos, en els quals es manifesta una de les línies de relació entre llengua i cultura catalana i llengua i cultura castellana en els dos segles de la Baixa Edat Mitjana. El detall, justament, d'ésser un text ja conegut en el seu original català ha estat —i ací rau la raó darrera de l'excepció— la causa d'escollir aquest escrit i no algun de paral·lel a l'hora de decidir-ne l'edició, car d'aquesta manera i amb els dos tractats idèntics i de text paral·lel a la mà, el possible estudiós del fenomen de les traduccions medievals del català al castellà o de la comparació entre les dues llengües, podrà disposar dels dos termes de comparació,

* Usem en aquest estudi les sigles següents:

AAC = *Art abreuçada de confessió*.

AC = *Art de confessió* datada a València l'any 1317.

LAC = Ramon LLULL, *Ars confessionis*, publicada en l'apèndix I a aquest treball.

LVVV = Ramon LLULL, *Liber de virtute veniali atque vitali, de veniali peccato et mortali*, publicat en l'apèndix II a aquest treball.

OE = Ramon LLULL, *Obres essencials*, vol. I, Barcelona 1957; vol. II, Barcelona 1960, 1364 i 1426 pp.

ORL = *Obres originals del Il·luminat doctor mestre Ramon Llull*, I-XXI, Ciutat de Mallorca 1906-1950.

ROL = *Raimundi Lulli opera latina*, I-V Ciutat de Mallorca 1959-1967.

ROL, CC = *Raimundi Lulli opera latina*, VI... (Corpus Christianorum, Continuatio Mediaevalis, XXXII, etc.), Turnholt 1975 ss.

1. *Art de confessió*, dins ORL I, Ciutat de Mallorca 1906, 293-316.

cosa que no hauria succeït, si hom s'hagués decidit a publicar un text totalment desconegut fins ara.

També és veritat —i així tenim plantejat el present estudi en tot el seu abast— que el doble detall d'haver ja estat publicat en català i de trobar-se mig traduït en castellà, es dona en algun altre text ja conegut en el seu original català, com és ara el *Dictat dels infants*.² Però el tractat que de fet publiquem té dos avantatges en comparació del que acabem d'esmentar: el de presentar molt més clara la seva dependència no sols en relació a doctrines típicament lullianes —la de les deu potències, la de les deu regles o la de la primera i segona intenció, per exemple— ans també en relació a llibres de la darrera estada de Ramon Llull a Ciutat de Mallorca³ —els dos publicats en apèndix, posem per cas— i el d'ésser

2. P. E. GUARNERIO, *Contributo agli studi lulliani*, dins «Institut d'Estudis Catalans. Anuari» (1908), 514-518. Tal com hom pot veure en la descripció del manuscrit 2311 de la Universitat de Salamanca en el primer apartat d'aquesta introducció, el títol invocació és divers del que presenta l'actual manuscrit milanès, que és: «Déu ab ta suma clemència e karitat comensam aquest libre anomenat de La doctrina dels infants». Donaré ara les variants del text de Salamanca, en relació al ja editat de Milà, en la introducció al *Dictat dels infants*, numerant les divuit línies de la introducció esmentada tal com es troben en l'edició GUARNERIO; anirà en primer lloc el número de la ratlla, després la paraula de l'edició ja citada, una ratlla inclinada de separació, i la paraula del manuscrit de Salamanca: 1. infells/infeels; arror/error; falcedat/falssidat; ni/ne. 2. trinitat/trinidad. 3. encarnació/incarnació; ley/lig; creensa/creença; reebuda/rebuda. 4. dits/dictis; infeels/infeels; monstrar/mostrat; ley/lig. 5. cristians/xristianes; o/nin; /aon/on; dic/dich; doncs/donchs; gran/grant; vergoya/vergonia; gran/grant. 6. dells/dels; com/como; doctrine/doctrina; monstren/mostren. 7. monstrar/mostrat; ley/lig; creença/creença. 8. Prec/Prech; doncs/donchs; ley/lig add e complida; fassen/fazen. 9. segons/segunt; dictat/ditat; ensenyament/ensenjament. 10. amar/add e; honrar/honrar; obeir/obeyr; tentacions/temptacions; encara/en cara. 11. sàpien/sepan; als/a los; infaells/infeels; monstrar/mostrat; e peraules/de paraules; ley/lig; creença/creença. 12. açò/asò; necessari/necessari; maior/mayor; obligament/add a saber; lecs/lechs; clergues/clérigues. 13. preueres/preberes; lecs/lechs; com/cor; preueres/preberes; sensenyar/sensenyar. 14. obre/obra; los/lex; del món/de lum món. 15. E/om; donques/donchs; pusque/pusca; complir/cumplir; vul/vull; scriure/escriure; monstrar/mostrat. 16. ajuda/ajuda; spirit/sperit; dita/dicta; finidament/fundament; sglea/esgleya. 17. nenguna/neguna; hi/hy; dita/dicta add sancta; sgleya/esgleya; (o) per/om. 18. o/ho; hauria/avria.

3. Sobre l'estada dels anys 1312-1313 a Ciutat de Mallorca, vegeu el recull de dades d'Erhard Wolfram PLATZECK, *Raimund Lull. Sein Leben-Seine Werke. Die Grundlagen seines Denkens (Prinzipienlehre)*, I (Biblioteca Franciscana. Studia quae spiritum et vitam franciscalem illustrent 5), Düsseldorf 1962, 37-38. La font principal per al coneixement de l'activitat desplegada per Llull durant aquella temporada és la recopilació dels llibres lullians d'aquells anys en l'actual volum de Munic, Bayerische Staatsbibliothek, Clm. 10495 la descripció detallada del qual figura en el meu *Els manuscrits lullians medievals de la «Bayerische Staatsbibliothek» de Munic. II. Volums de textos llatins* (Studia, textus, subsidia IV), Barcelona, en curs de publicació. Hi ha,

molt més certa en el nostre que en aquell la seva vinculació amb el primer grup de lul·listes de València, cosa que ens permet no sols de dibuixar la línia de penetració lul·liana de València a Castella, ans encara de completar el traçat de la línia, fent-la arribar de València 1317 a Ciutat de Mallorca 1312-1313. D'aquesta manera, l'estudi present tindrà una escaiguda de valor, si no m'erro: la de confirmar la tesi, formulada en aquestes mateixes pàgines ara fa dos anys, segons la qual la col·lecció d'obres destinades per Ramon Llull a casa del seu gendre Pere de Sentmenat en la Ciutat de Mallorca o, si el lector prefereix, l'herència deixada per Ramon Llull a Ciutat de Mallorca, no hauria estat eixorca, ans hauria produït immediatament després de la seva mort un primer fruit en el més antic (i en els altres, després, cosa que caldrà estudiar) text del grup lul·lista de la ciutat de València: l'*Art de confessió* de 1317,⁴ on ressonen no sols obres lul·lianes d'època diversa, ans encara, i de forma ben clara, els textos escrits i qui sap si fins i tot les explicacions orals de Ramon Llull en la seva darrera estada en vida a Ciutat de Mallorca els anys 1312-1313. Hom podria expressar la tesi acabada de recordar amb la fórmula: el lul·lisme de València dels anys 1317-1338 és la primera collita de la sembra lul·liana de Mallorca.

Com que el text mig català, mig castellà, avui publicat per primera vegada, només sé que es trobi en un manuscrit de la Biblioteca Universitària de Salamanca, sembla obligat de començar aquest estudi inicial amb la descripció d'aquell volum.⁵

I. SALAMANCA, BIBLIOTECA UNIVERSITÀRIA, MS. 2311

És un tom enquadernat amb pasta-cartó.⁶ Superfície de coberta:

encara, un document molt important per a la biografia i la bibliografia lul·liana, el testament del mateix Llull, publicat per Francisco de BOFARULL I SANS, *El testamento de Ramon Llull y la escuela luliana de Barcelona*, dins «Memorias de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona», V (1896), 453-457.

4. La tesi fou formulada en les meves *Consideracions diacròniques entorn dels manuscrits lul·lians medievals de la «Bayerische Staatsbibliothek» de Munic*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 2 (1983), 123-169, en particular 133, nota 30, i 167.

5. N'havia donat notícia Florencio MARCOS RODRÍGUEZ, *Los manuscritos pretridentinos hispanos de ciencias sagradas en la Biblioteca Universitaria de Salamanca*, dins «Repertorio de Historia de las Ciencias Eclesiásticas en España», II (1971), 435-437 i la notícia fou recollida per Miguel CRUZ HERNÁNDEZ, *El pensamiento de Ramon Llull* (Colección Pensamiento Literario Español), Madrid 1977, 450.

6. La metodologia seguida en la descripció d'aquest volum manuscrit és bàsicament l'exposada en el meu *Els manuscrits lul·lians medievals de la «Bayerische Staats-*

238 × 153 mm. El llom és dividit en sis sectors mitjançant línies daurades: en el primer, etiqueta blanca, la qual conté la cota actual: 2311; en el segon, teixell de pell vermella, en el qual hi ha imprès amb lletres daurades aquest títol: BASILII / DE / ERUDITIONE; en el sisè, altra etiqueta blanca, en la qual hi ha escrit el número 1360. En la cara interior de la portada es conserva l'«ex-libris» de la «BIBLIOTECA / DEL / Rey N. Señor»; en la part superior de la mateixa pàgina 2-I-6; al peu de l'«ex-libris» esmentat VII J 5; a la part inferior de la pàgina, altra etiqueta blanca, en la qual consta el número 1360. Dos folis de guarda per banda; en el primer dels inicials trobem, escrita en llapis, l'anotació *S. Bart. 111*.

El cos del volum és ara format per 132 folis, 131 dels quals són numerats, més un en blanc al final, no numerat. La superfície és de 226 × 145 mm. En el seu estat actual, el volum és factici, resultat de l'agregació de set conjunts inicials, els quatre primers dels quals no pertanyen al nostre tema, almenys directament, encara que el primer presenti clara una particular relació amb Catalunya, raó per la qual li dedicarem la mateixa atenció que als conjunts finals de l'aplec.

Primer conjunt. Ff. 1-16

Un sol plec, format per un full de pergamí i set de paper, doblats, equivalents a setze folis. Conté els textos següents:

1. Ff. 1^r-12^v. *Sermo beati basilij de erudicione filij et alterius*. Text publicat dins MG 31 (París 1857), 563-590.

2. Ff. 13^r-15^v. Incipiunt prouèrbia Salomonjs. I n c.: AUDIENS sapiencior sapiens est, Jndulgens gule possidebit Jnicium sapiencie et sapienciam atque doctrinam stulti despiciunt... E x p.: ...ad cor hominis et ad spontaneas uoluntates deus respicit. Et non plus quantum de prouèrbijis Salemonjs. EXPLICIT.

3. Ff. 15^v-16^v. <*Quaestiones fratris Berengarii Ros, monachi monasterii de Crudiliis*>.

Publicades en la secció de «Notes i documents» del present volum. Mà única, lletra semibastarda catalana. Vint-i-set línies al f. 2^r. Inicials i calderons de la primera pàgina, en vermell. Les altres majúscules són acolorides amb un toc de groc. Notes marginals en llatí i castellà, escrites amb lletra gòtica cursiva, de mà diversa de la del copista, però no gaire posterior. Dataria el conjunt de vers el darrer quart del s. XIV. El diàleg de fra Berenguer Ros és escrit sense solució de continuïtat, immediatament després dels *Proverbia* (f. 15^v).

bibliothek» de Munic. I. Volums amb textos catalans. Apèndix: Inventari d'obres lullianes en català (Studia, textus, subsidia III), Barcelona 1982, 10-16.

Segon conjunt. Ff. 17-44

Dos plecs de paper, de vuit i sis fulls doblats, respectivament. Conté cinc obres de Boeci o a ell atribuïdes: *De unitate et uno* (ff. 17^r-19^v), *De Trinitate ad Symmachum* (ff. 19^v-25^v), *De hebdomadibus, ad eundem* (ff. 25^v-28^r), *De fundamentis catholicae fidei* (ff. 28^r-32^r) i *De duabus naturis et una persona Christi contra Eutichen et Nestorium* (ff. 32^r-44^v).

Tercer conjunt. Ff. 45-52

Un plec de paper, de quatre fulls doblats, en els quals és escrit el *Scriptum Thomae de Aquino super librum de hebdomadibus*. El copista és el mateix que escriví els conjunts sisè (ff. 101-116) i setè (ff. 117-131) d'aquest volum.

Conjunt quart. Ff. 53-72

Dos plecs de paper, formats respectivament per sis i quatre fulls doblats, els quals, després d'algunes sentències de tema divers en el f. 53^r, contenen una còpia de la traducció llatina del *Timeu* de Plató. Semblen particularment riques algunes de les notes marginals que segueixen el text.

Conjunt cinquè. Ff. 73-100

Un plec de paper de catorze fulls doblats, equivalent a vint-i-vuit folis. Filigrana: bust d'unicorn (cf. BRIQUET 15803). Numeració de fulls amb xifres aràbigues i romanes barrejades (1-XIII) en l'angle inferior dret dels folis recto de la primera part del plec. Relligat refet, bo i imitant el reforç del primitiu. Sense reclam perquè s'acaba el text. El darrer foli (100) és esquinçat vora el lloç i sobrecolat amb fil blanc.

Ff. 73^r-100^v. De quatuordecim articulis fidei. *In c.*: Domine deus, quemadmodum creasti humanam voluntatem ut te diligat super omne quod est... *Ex p.*: ... Sed perpetuo in eadem gehenna si me subire contingat, te laudem et benedicam; tamen, bone ihesu, nisi quod postulo justum fuerit, secundum tue sanctissime voluntatis placitum semper fiat.

<ANÒNIM LUL-LISTA VALENCIÀ, «TRACTATUS DE DECEM PRECEPTIS LEGIS, DE QUATUORDECIM FIDEI ARTICULIS ET DE SEPTEM SACRAMENTIS», fragment o part central (1327)>⁷

Caixa d'escriptura: 162 × 108 mm, 33 línies al f. 88^r. L'única variació és reduïda al fet que les caplletres són en vermell. Mà inicial molt cursiva; mà predominant gòtica nòtula semibastarda, amb tendència a convertir en triangles els llaços de les lletres «b», «l», «h». Notes només de correcció

7. Al cap de pàgina del foli 73^r i a l'altura del títol, una mà moderna escriví amb llapis ¿Alanus? i sota No.

o de complement del text. No hi veig cap rastre de pautat per al copista. El copista predominant sembla català.

Conjunt sisè. Ff. 101-116

Un plec de paper de 8 × 2. Numeració dels fulls a la dreta del marge inferior amb xifres aràbigues arcaïques i tinta vermella. Filigrana: enclusa (cf. BRIQUET 5953, però no sembla que en la del manuscrit hi hagi creu damunt l'enclusa; potser antena). Relligat primitiu reforçat, cal suposar que amb franja de pergami, ara amb franja de paper marró.

1. Ff. 101^r-105^v. Molts són que desigen saber què és confessió e aver la manera que's pertany a vera e justa confessió. *Inc.*: Com a so saber sia a molts cosa nessesària e de gran vtilitat, per tal yo, pecador jndigne que mon nom... *Ex p.*: ... E vós, padre spiritual, datme penjtencia saludable. *Explicit. Deo gracias. Amen.*

<ANÒNIM LUL-LISTA VALENCIÀ, «ART ABREUJADA DE CONFESSIÓ»>

BRUMMER 36, 1. Text editat en aquestes pàgines.

2. Ff. 105^v-108^r. Déus, per fer a vós honrrament met en aquest ditat dels jnfants breument ço que a tot cristià segons la ley que ha és obligat a saber. *Inc.*: Com los jnfeels sien en error e en falssidat e no creen ne atribuxen a déu compliment ne perfecció... *Ex p.*: ... con el qual el home ayrado non faze deliberación e arepentirse de aquello que ha fechon de bien por pavor o por amor. Acabada es con la ayuda del sant sperit la doctrina de aqueste ditado de los infantes, la qual es fuerte nessesaria a saber e mostrar de cor a los jnfantes pequennos por tal que se disponan a serujr e honrrar a dios de manera que puxen e sepan alcançar el fin por qué dios les ha criados. Sea el nonbre de nuestro sennor dios ihesu xristo bendicto e loado E por todas las gentes del mundo amén.

<ANÒNIM LUL-LISTA VALENCIÀ?, «DICTAT DELS INFANTS»>

BRUMMER 74.

3. Ff. 108^r. Aquí comjença el pater noster e aue maria e el credo e la salue regina, todo en romançe. *Inc.*: Padre nuestro, que eres en los cielos, santificado sea el tu nonbre... *Ex p.*: ... e segujr tus pisadas. Ca todo quanto al es, es decepción e enganno.

4. Ff. 108^r-112^r. Venerande deus, qui super omnia primatum tenes et potestatem, per tuam virtutem et gloriam Incipit liber iste qui fertur fore de virtute veniali atque vitali, de venjali peccato insuper et mortali. *Inc.*: Quoniam plerique homines sunt, qui noticiam mjnime habent de virtute venjali et vitali... *Ex p.*: ... et jnvisibilium creatoris et dominj, qui est carens principio atque fine. Expleujt Raymundus lulij istum librum jn ciujtate maiorice jn mense vocato aprili, anno jncarnacionjs ihesu christi Millesimo .ccc°. terció decimo, deo gracias.

<RAMON LLULL, «DE VIRTUTE VENIALI ET VITALI, INSUPER DE PEC-CATO VENIALI ET MORTALI»>

Av 191; Lo IV, 54· Pl 230.

Editat com a apèndix segon d'aquest estudi.

5. F. 112^{r-v}. *Inc.*: Aquelles que volrran rebre la dicta forma pus breu sens neguna splanació, mas tan solament simplement... *Exp.*: ... e al dia del judici ne spera auer maior speranza e mèrit en glòria. Quj asò apendrà bé e decorarà, mills virtuts ne guaniarà e peccats ne squivarà.

<Resum del *Dictat d'infants*, núm. 2 d'aquest conjunt>

Publicat en la secció de «Notes i documents» d'aquest volum.

Els ff. 113-116 resten en blanc.

Les indicacions relatives a l'escriptura són les del conjunt següent.

Conjunt setè. Ff. 117-131

Un plec de paper de vuit fulls doblats. Filigrana i forma de numeració dels fulls, com les del conjunt anterior.

Ff. 117^r-131^v. Jhs. / Déus, que sots piedós e misericordiós a justs e a pecadors, ab vostra gràcia e ajuda, faç libre de arte de confessió. A. Del prèlec (!). F. 117^r. *Inc.*: Com molts sien que desigen saber què és confessió, ne quin bé se seguex e encara volrrien saber la manera... *Exp.*: ... la volentat, és clau que tanca e obre, que les dues no poden pecar mortalment sens que ella no y consenta, axí com damunt és dit. B. Ff. 117^r-131^v. *Inc.*: De la diuisió del art. Departida és aquesta art en .ij. parts, les quals són theòrica e pràthica; e la primera... *Exp.*: ... per moltes de condicions que són en ell que altra persona; no dic que tot lo libre sàpia de cor, mes la hàbit tan solament. Finjda és aquesta art de confessió a glòria e laor de nostra senyor déus ihesu xrist, lo qual sia tots temps loat, beneyt, cognegut e amat per tots los pobles, en la ciutat de València en lo mes de agost en l'any de M.CCC.xvij. de la incarnació del fill de déu, en la guarda del qual lo met. E si per aventura en negunes coses de la dita art auja fallit, que fos contra la sancta esgleya romana, met-lo en correcció d'ella. Car feel e chathòlic christià són, ignorantment o auria fet, no són digne que men (!) nom hic sia scrit.

<ANÒNIM LUL·LISTA VALENCIÀ, «ART DE CONFESSIÓ (1317)»>

Caixa d'escriptura: 183 × 115 mm i 51 línies al f. 101^v; 189 × 117 mm i 52 línies al f. 131^v. Marc assenyalat amb llapis, sense puntuat. Ratlles a tota amplària. Mà única. Lletra gòtica cursiva molt menuda i estilitzada, inclinada vers la dreta, nòtula i semibastarda. La mateixa mà copià els ff. 45^r-50^v d'aquest volum. Caplletres (i en alguna pàgina escadussera —f. 102^r— angles figurant calderons), en vermell. Cap ornamentació. Molt poques indicacions de correcció textual. Cap nota. El copista era castellà,

car de vegades la ploma se li n'anava sola a escriure paraules castellanques però era copista consciencios, ratllava la paraula i copiava d'acord amb l'original. Una mà diversa, contemporània i insegura (o taujana?), escriví l'ordinal XV^{us} al cap de pàgina del darrer conjunt (f. 117^r).

Intentaré de confegir una visió general del volum. El manuscrit que ens ocupa aplega unes parts que m'atreuria a dir copiades per mans catalanes (ff. 1-16 i 73-100). Una altra part podria ésser-ho, sense que res m'inclini a afirmar-ne el fet, si no és el detall de trobar-se dins el volum actual (ff. 17-44). Les altres parts, les que més directament ens afecten, semblen ésser escrites per un copista castellà treballant en terra catalana. Tinc la impressió que era copista castellà i no el responsable de la més o menys àmplia castellanització dels textos inicialment catalans aplegats en aquest recull, perquè, tal com acabo de dir, de vegades se li'n va la ploma a escriure alguna paraula castellana, però la corregeix i escriu la catalana, cosa que em porta a pensar que es tracta d'un copista, car altrament no m'explicaria que frenés l'impuls vers la castellanització de la qual el nostre text és prova. I m'inclina a pensar que treballava en terra catalana un doble indicatiu: d'una banda, el paper i les seves filigranes són idèntiques a les que hom pot trobar en els manuscrits lullians de Munic, en la documentació vaticana procedent de Peníscola o en general en la documentació dels nostres arxius en el pas del segle XIV-XV; de l'altra, el fet que, no essent la lletra que ens ocupa la típicament catalana, tampoc no és aquella tan característica castellana, formada o cursiva, de la Baixa Edat Mitjana, detall que escauria més en un copista castellà treballant a l'estranger. Més enllà, l'existència de notes en castellà escrites amb lletra gòtica sense cap deix d'humanística, àdhuc en la part llatina inicial del volum, porta a pensar que aquest tingué molt aviat un posseïdor de la nacionalitat esmentada. No puc dir si ja en aquests primers temps arribà a Salamanca, car només m'atreuria a afirmar que el volum formava part de la llibreria del col·legi de San Bartolomé de la ciutat esmentada en els primers temps de l'Edat Moderna, tal com permeten de conjecturar les xifres de signatura antiga en les pàgines de guarda. Aquests són els fets. Més avall apuntaré una hipòtesi.

D'entre totes les obres, àdhuc originalment catalanes, copiades en el manuscrit que ens ocupa, ens interessa ara la que omple els folis 101-105, l'estructura i principals idees de la qual recordarem al lector.

II. ESQUEMA DE L'«ART ABREUJADA DE CONFESSIÓ»

<i>Ordre</i>	<i>Línies</i>	<i>Concepte</i>
I	1-14	Introducció.
1.	1-5	Objectiu del tractat: satisfer el desig de molts que volen saber què és confessió i com confessar-se.
2.	6-9	Definició de «vera confessió».
3.	10-14	Elements integrats en la «forma de confessar-se».
II	15-22	Divisió del tractat i de la seva primera part.
III	23-318	Primera part, teòrica.
1.	23	Títol.
2.	24-64	Pecat venial i pecat mortal.
2.1.	24-26	Raó de tractar aquest tema.
2.2.	27-48	Concepte i remeis de pecat venial.
2.2.1	27-33	Primera situació de pecat venial.
2.2.2.	34-41	Segona situació de pecat venial.
2.2.3.	42-48	Remeis contra pecat venial.
2.3.	49-64	Concepte i remeis de pecat mortal.
2.3.1.	49-56	Definició de pecat mortal.
2.3.2.	57-60	Enumeració dels set pecats capitals.
2.3.3.	61-64	Remei contra pecat mortal.
3.	65-158	Heurística del pecat en les deu potències humanes.
3.1.	65-72	Enumeració, divisió i relacions de les deu potències.
3.1.1.	65-68	Enumeració.
3.1.2.	68-72	Divisió i relacions entre les deu potències.
3.2.	72-158	Com cada potència és causa de pecat.
3.2.1.	72-76	Formulació general del tema.
3.2.2.	77-154	Consideració particular de cada potència.
3.2.2.1.	77-95	Potència visiva.
3.2.2.1.1.	77-82	L'ús de la potència visiva per primera o segona intenció.
3.2.2.1.2.	83-95	Excurs sobre primera i segona intenció.
3.2.2.2.	96-100	L'ús de la potència auditiva.
3.2.2.3.	101-105	L'ús de la potència odorativa.
3.2.2.4.	106-110	L'ús de la potència gustativa.
3.2.2.5.	111-115	L'ús de la potència tactiva.
3.2.2.6.	116-121	L'ús de la potència afativa.
3.2.2.7.	122-130	L'ús de la potència memorativa.
3.2.2.8.	131-135	L'ús de la potència imaginativa.
3.2.2.9.	136-143	L'ús de la potència intel·lectual.
3.2.2.10.	144-154	L'ús de la potència amativa.

3.2.3.	155-158	Cloenda del tema de les deu potències.
4.	159-223	Les deu regles generals o qüestions.
4.1.	159-172	Funció i enumeració de les regles.
4.1.1.	159-163	L'objectiu de les deu regles.
4.1.2.	163-165	Enumeració de les deu regles.
4.1.3.	166-172	Equivalència de les deu regles.
4.2.	173-220	Presentació de cada regla o qüestió.
4.2.1.	173-178	Primera regla, de «si és».
4.2.2.	179-182	Segona regla, de «què és».
4.2.3.	183-186	Tercera regla, de «de què és».
4.2.4.	187-192	Quarta regla, de «per què és».
4.2.5.	193-197	Quinta regla, de «quant és».
4.2.6.	198-202	Sisena regla, de «qual és».
4.2.7.	203-207	Setena regla, de «quan és».
4.2.8.	208-212	Vuitena regla, de «on és».
4.2.9.	213-217	Novena regla, de «com és».
4.2.10	218-220	Desena regla, de «amb què és».
4.3.	220-223	Cloenda del tema de les deu regles.
5.	224-317	Mesclament de les deu regles amb la potència visiva.
5.1.	224	Títol.
5.2.	225-231	Objectiu de l'explicació del mesclament.
5.2.1.	225-228	Finalitat heurística del mesclament.
5.2.2.	228-231	Opció d'explicar el mesclament de les deu regles amb només una potència.
5.3.	232-313	Mesclament de les deu regles amb la potència visiva.
5.3.1.	232-248	Mesclament de la primera regla amb el sentit de la vista.
5.3.2.	249-256	Mesclament de la segona regla, amb particular referència als sisè i novè manaments.
5.3.3.	257-258	Mesclament de la tercera regla.
5.3.4.	259-262	Mesclament de la quarta regla.
5.3.5.	263-266	Mesclament de la cinquena regla.
5.3.6.	267-274	Mesclament de la sisena regla.
5.3.7.	275-281	Mesclament de la setena regla.
5.3.8.	282-289	Mesclament de la vuitena regla.
5.3.9.	290-296	Mesclament de la novena regla.
5.3.10.	297-313	Mesclament de la desena regla.
5.4.	314-317	Cloenda del tema del mesclament.
IV	318-574	Segona part, pràctica.
1.	318-319	Títol.
2.	320-324	Divisió en els dos apartats de confessor i penitent.

3.	325-355	Pràctica del confessor: nou condicions.
3.1.	325-330	Coneixement de la persona del penitent.
3.2.	330-333	Coneixement de pecat mortal i pecat venial.
3.3.	333-336	Coneixement de les deu potències de l'home.
3.4.	336-337	Coneixement de primera i segona intenció.
3.5.	337-339	Coneixement dels deu manaments.
3.6.	339-342	Coneixement d'articles de fe i de sacraments.
3.7.	342-345	Coneixement de les obres de misericòrdia.
3.8.	345-348	Coneixement dels pecats capitals i mortals i d'altres.
3.9.	348-353	Coneixement de les virtuts cardinals.
3.10.	354-355	Cal saber de cor les condicions anteriors.
4.	355-574	Pràctica del penitent.
4.1.	355-356	Títol.
4.2.	357-367	Introducció.
4.3.	368-372	Les nou condicions del confessor també valen per al penitent.
4.4.	373-378	L'acte inicial.
4.5.	379-571	L'acte d'acusació.
4.5.1.	379-458	Forma d'acusació seguint les deu potències.
4.5.2.	459-521	Forma d'acusació seguint els deu manaments.
4.5.3.	522-528	Forma d'acusació seguint els catorze articles de fe.
4.5.4.	529-534	Forma d'acusació seguint els set sacraments.
4.5.5.	535-541	Forma d'acusació seguint les obres de misericòrdia.
4.5.6.	542-565	Forma d'acusació seguint els pecats capitals.
4.5.7.	566-571	Forma d'acusació seguint les virtuts.
4.6.	572-574	Petició conclusiva de l'acusació.
V	575	Èxplícit.

III. L'«ART ABREUJADA DE CONFESSIÓ» I L'«ART DE CONFESSIÓ»

Tant en les pàgines anteriors com en l'epígraf precedent he emprat dos títols, fins ara no usuals, bo i plantejant el problema de llur relació de prioritat-dependència. No oblidó, però, que hom ha afirmat darrerament que «qualsevol que es prenga la molèstia de collacionar els passatges idèntics advertirà de seguida que és a l'*Espill [de consciència]* on es troben en el seu context original i que és l'*Art [abreujada] de confessió* qui amplia... glossa i va a remolc... En tot cas, el que ja no es pot sostenir és l'adscripció de l'*Art [abreujada] de confessió* a l'escola lul·liana de València de la pri-

mera meitat del segle XIV, que Perarnau, sense gaires dades certes, ens vol presentar com a molt activa».⁸

El paràgraf acabat de transcriure fou publicat un any abans que un servidor, em penso que per primera vegada, indiqués que sota el títol d'*Art de confessió* corrien dues o tres obres d'escola lulliana,⁹ la primera de les quals, seguint el costum de Ramon Llull en els darrers vint anys de la seva vida, s'autolocalitzava i datava en el colofó: «Fenida és aquesta *Art de confessió*... en la ciutat de València en lo mes de agost en l'any

8. *Espill de consciència. Text doctrinal del segle XIV a cura d'Emili CASANOVA* (Biblioteca Escriny. Col·lecció de textos medievals breus 2), Sant Boi de Llobregat-Barcelona 1981, 12. A continuació esbrino i em penso que demostro que l'*Art de confessió* de la qual parlava Casanova, la publicada per Obrador, és a dir, l'*Art [abreujada] de confessió* no va a remolc de l'*Espill de consciència*, sinó de l'*Art de confessió* de 1317, i que, per tant, s'ha de mantenir la seva adscripció a l'escola lulliana de València de la primera meitat del segle XIV. Només diré que em sembla inexplicable de fer dependre un text tan clarament lullà d'un altre en el qual el lullisme no sols és totalment absent, ans encara intencionadament exclòs, tal com aniré indicant en les pàgines que segueixen. La darrera afirmació m'atribueix el fet que, sense gaires dades certes, vull presentar com a molt activa l'escola lulliana de València de la primera meitat del segle XIV. No discutiré entorn de la qualificació de «molt activa», perquè és relativa, almenys en el sentit que depèn d'allò que hom considera «molt actiu». Per això em referiré només a les «dades certes». Si no vaig errat, guiant-me pels colofons de les obres en llur tradició manuscrita, considero «certes» les obres següents del grup lullista valencià de la primera meitat del segle XIV: A) Obres en català: 1. *Art de confessió* de 1317, font de la nostra; 2. *Art [abreujada] de confessió*, editada en aquest estudi; 3. *Llibre de Benedicta tu in mulieribus*, de 1335; 4. *Exposició del llibre d'Amic i amat*, de 1335, dissortadament perduda en català; 5. *De vera creença e vera obediència*, de 1336; 6. *Altra Art de confessió*, de 1336; i 7. Bernat GARÍ, *Comentaris a l'Art memorativa*, de 1338, també dissortadament perdut; B) obres en llatí: 1. *Tractatus de decem preceptis legis, de quatuordecim fidei articulis et de septem sacramentis*, de 1327; i 2. *De magnitudine et parvitate hominis*. Aquests són els tractats que en aquest moment hom pot atribuir al grup lullista valencià de la primera meitat del segle XIV amb certesa. Emili Casanova té la paraula i pot fer-nos saber si aquests nou textos són suficients per a considerar el grup «molt actiu». Però prescindint de la qualificació, recordaré que alguns altres textos, almenys en aquest moment, són atribuïbles amb força certa al grup esmentat; són tres textos catalans: 1. *Dictat dels infants*; 2. *Resum del Dictat*; i 3. *Exposició de l'Ave Maria*. De més a més, és possible que homes d'aquest grup, i en concret Bernat Garí, hagin participat en la redacció de les protestes de 1318 lliurades per escrit al bisbe de València, Ramon Despont, contra la condemna d'obres «espirituals» d'Arnau de Vilanova. Vegeu la nota 38.

9. *Els manuscrits* (llibre citat en la nota 6), 202-203, núms. 1-2 i 7. He d'advertir que en aquest estudi em limito a exposar la relació entre l'*Art de confessió* de 1317 i l'*Art [abreujada] de confessió* que en deriva. Deixaré per una altra ocasió l'estudi, també comparatiu amb els escrits acabats d'esmentar, de la tercera *Art de confessió* datada l'any 1336.

de M.CCC.XVII...».¹⁰ I, si ja aleshores em preguntava si l'Art [abreujada] de confessió era un resum de l'anterior, ara em sembla poder afirmar que l'Art [abreujada] de confessió és resum i reelaboració de l'Art de confessió

10. Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 131^v. El text sencer del colofó ha estat transcrit més amunt, en presentar la darrera de les obres copiades en l'esmentat manuscrit de la Biblioteca Universitària de Salamanca. La localització i data de l'Art de confessió extensa coincideix amb les consignades en el colofó de l'altra còpia del mateix tractat, la conservada a Roma, Convent de framenors irlandesos de Sant Isidre i Sant Patrici, ms. 1/71, que hom pot veure dins Lorenzo PÉREZ MARTÍNEZ, *Los fondos lulianos existentes en las bibliotecas de Roma* (Publicaciones del Instituto de Estudios Eclesiásticos en Roma. Subsídium núm. 3), Roma 1961, 102, número 13. El lector que consulti el llibre de Pérez, veurà que immediatament després de la fitxa de la còpia manuscrita acabada d'esmentar, l'autor afegeix una sèrie d'indicacions relatives a edició del text i a la seva col·locació en els catàlegs lul·lians, que s'han de revisar en el sentit que l'Art de confessió de 1317 no és la publicada l'any 1906 per Mateu Obrador i que en endavant cal, primer, treure definitivament l'Art de confessió de 1317 i la de 1336, com també l'Art [abreujada] de confessió de la llista d'obres lul·lianes autèntiques i, després, col·locar-les en la d'obres medievals d'escola lul·liana.

El problema de la datació d'aquests textos també ha estat tocat per Emili Casanova: «... Josep Perarnau en situa la seua redacció a València entre 1317 i 1336, sense advertir que l'estadi evolutiu de la llengua en què és escrita no permet situar-la entre aquestes dates sinó en unes de molt posteriors», *Espill* (edició citada en la nota 8), 11. Feta la distinció entre els tres tractats, als quals m'acabo de referir, no sóc jo sinó els manuscrits els qui daten i, en tot cas Emili Casanova haurà d'impugnar les datacions donades pels manuscrits, en allò que fa referència als tractats de 1317 i de 1336. Quant a l'Art [abreujada] de confessió, em limitaré a remetre al paràgraf final d'aquest apartat III de la present Introducció. Però hi ha un problema més de fons que, si no m'erro, és a la base de l'observació de Casanova, el de la confusió entre la data d'una obra i l'estadi evolutiu de la llengua, confusió que em sembla percebre en una altra afirmació seva: «Mancant-nos una data explícita de la composició de l'obra que ara estudiem, haurem de basar-nos, per a fixar-la, en els criteris paleogràfics del manuscrit...» (els subratllats són meus). La confusió em sembla raure en pensar que datació d'obra i datació de manuscrit coincideixen, quan, si no m'erro, «els criteris paleogràfics del manuscrit» serveixen per a datar la còpia, no pas l'obra, o només serveixen per datar còpia i obra quan per raons convincents hom sap que la còpia és contemporània de l'obra. Però em sembla que no és aquest el cas, car el o els manuscrits de base per a l'edició de Mateu Obrador són còpies del segle XVII i en aquest sentit deu tenir tota la raó Emili Casanova en dir que la llengua d'aquell text en aquella edició no és precisament la de la primera meitat del segle XIV; però una altra cosa és que d'aquesta veritat se'n pugui deduir que l'obra tampoc no és del temps que realment és, car, portada la lògica d'Emili Casanova fins a les darreres conseqüències caldria dir que l'Art de confessió publicada per Mateu Obrador és obra escrita el segle XVII. La data d'un manuscrit és només el «terminus ante quem» per a la datació d'una obra, en el sentit que aquesta ha hagut d'ésser escrita abans d'ésser copiada, però res més, fora del cas que, tal com ja he dit, consti per una altra banda la contemporaneïtat d'obra i còpia.

autolocalitzada i datada a València agost de 1317 i no pas del tardà *Espill de consciència*.¹¹ D'altra banda, encara que no existís l'*Art de confessió* de 1317, l'*Art [abreujada] de confessió* tampoc no es podria derivar de l'*Espill de consciència*, per una raó tan senzilla com definitiva: l'*Art [abreujada] de confessió*, publicada en català per Mateu Obrador l'any 1906, és una obra feta tota ella amb esquema, mentalitat i tecnicismes lullians, que no es troben en l'*Espill de consciència*, el qual no pot considerar-se font, posem per cas, de la declaració d'indignitat inicial, de l'ús de la nomenclatura i doctrina de les «deu potències»,¹² de la doctrina de les «qüestions o regles» lullianes, ni de l'artifici del «mesclament» de potències i qüestions o regles,¹³ temes que constitueixen la meitat, poc més o menys, de l'obra (línies 65-317); i en podríem afegir d'altres, com és ara l'acusació seguint les deu potències en la segona part del tractat (línies 387-454). Per tot això, els elements lullians de la primera i segona intenció com a explicació

11. La coincidència textual bàsica entre *Espill de consciència* i *Art [abreujada] de confessió* s'estén de la línia 478 (i no només de la 494) a la 525 de l'*Espill*, equivalents a les línies 10-13, i 25-62 de la nostra edició i a les 892-895 de l'*Espill*, corresponents a les línies 90-93 del nostre tractat. Els altres paral·lismes assenyalats per CASANOVA, *Espill* (citats en la nota 8), 12 són genèrics i es podrien estendre a una quantitat interminable de textos teològics o catequètics anteriors o contemporanis de l'*Art de confessió* i de l'*Espill*. Així, per exemple, el paral·lisme afirmat per Casanova en la mateixa pàgina 12 entre les línies 208-477 de l'*Espill* (*Los deu manaments*) i el fragment corresponent de l'*Art [abreujada] de confessió* (línies 459-516) no arriba ni a la formulació del primer manament del *Decàleg*, que en l'*Espill* fa «Amaràs Déu sobre totes coses» i en l'*Art de confessió* és explícitament «No auràs déus estranys» (vegeu l'aparat de fonts, nota a les línies 445-516) i per això, en el nostre text, el relatiu al primer manament diu: «... al primer mandamiento so estado desobediend en esto que he fet dioses stranios...» (línies 462-464), d'acord amb la seva font, AC, i no pas d'acord amb l'*Espill*. I, si ni en la formulació dels deu manaments no coincideixen, molt menys en l'explicació, que en l'*Espill* segueix el gènere literari de l'examen de consciència i en l'*Art* el de l'acusació davant el confessor, amb passos totalment diversos.

12. Aquest és un dels punts en els quals és més clar que l'*Art* i l'*Espill* s'emmarquen en dos mons mentals diversos. Tant com l'*Art* parla lullianament de les «deu potències» (vegeu-ne una mostra en l'apèndix primer, línies 55-196) i encara de forma repetida (línies 65-158 i 383-454), l'*Espill* parla de *Los .v. senys corporals* i de *Les tres potències de la ànima* (línies 851-895) i evita expressament de parlar de les deu potències, suprimint per dues vegades tal denominació, en el fragment que ha manllevat a l'*Art [abreujada] de confessió*, concretament en les línies 486 i 496, en les quals es limita a parlar «d'alguna de les potències» i de les «altres potències», respectivament, quan en les línies 28 i 35 del nostre text hom pot veure que per a l'*Art* les potències són explícitament deu.

13. Sobre el lloc que «qüestions o regles» i «mesclament» ocupen en l'obra lulliana, vegeu Ehrard Wolfram PLATZECK, *Raimund Lull* (citats en la nota 3), 261-297 i 298-322.

del pecat venial i mortal, on es troben a casa, és acompanyant els altres temes i elements lullians de l'*Art [abreujada] de confessió* i no pas en la terra lullianament estranya de l'*Espill de consciència*. Per contra, la font del nostre opuscle és l'*Art de confessió* del 1317. Res no ho demostrarà de forma tan clara com el fet de col·locar en paral·lel el paràgraf en el qual cada un dels dos textos exposa la seva estructura:

Art de Confessió de 1317¹⁴

«Departida és aquesta art en .ij. parts, les quals són theòrica e pràctica. E la primera, que és de theòrica, és departida en .iiij. parts, les quals són aquest(e)s: la primera és de pecat venial e mortal. La segona és de l(e)s .x. potències. La .iiij^a. és de l(e)s .x. regles o qüestions generals. La quarta és del mesclament que han les deu regles ab les deu potències».

*Art abreujada de confessió*¹⁵

«Departida és aquesta art en dues parts, so és en theòrica e en pràctica. La primera és departida en .iiij. parts. En la primera mostrarem què és peccat venial e mortal. En la segona, daré doctrina e cognexensa de les .x. potències naturals, ab les quals hom fa de bé o de mal. En la terça, possarem .x. regles o qüestions generals, ab les quals tot peccador put aver àbit e manera general de cercar e fallar sus deffalliments. En la quarta part, donaré doctrina del mesclament de las .x. potències ab les .x. regles damunt ditas».

No ens deixéssim enganyar pel fet que el fragment de l'*Art [abreujada] de confessió* sigui més llarg que el de l'*Art de confessió* de 1317, no abreujada. Recordem només, i és dada definitiva, que copiats per mà idèntica i amb lletra de les mateixes característiques, l'*Art de confessió* ocupa en el volum manuscrit de Salamanca, Biblioteca de la Universitat 2311, els folis 117-131 (quinze folis) i l'*Art [abreujada] de confessió* els folis 101-105 del mateix volum, és a dir, cinc, els quals equivalen a la tercera part de l'extensió del primer; per això he introduït l'adjectiu «abreujada» en el títol. El lector podrà veure en les notes de l'aparat de fonts el paral·lelisme entre els dos textos i copsar-hi, en cada cas de forma concreta, el detall de l'abreujament, encara que el punt on aquest ha estat realitzat de forma més dràstica, l'apartat quart de la primera part (*Del mesclament de les*

14. Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 117^r.

15. Vegeu les línies 15-22 del nostre text.

deu regles amb les deu potències), no serà tan profusament documentat perquè, amb l'abreujament, el text de l'*Art de confessió* deixà d'ésser font de la nostra *Art [abreujada] de confessió* en aquell apartat. Per això copio en l'aparat de fonts corresponent a les línies 232-313 el primer punt de l'aparat quart de la primera part d'AC; el possible lector el podrà comparar amb el paràgraf corresponent del nostre tractat.

El lector s'haurà adonat, encara, que no sols coincideix l'esquema dels dos tractats, ans encara l'ús de conceptes lullians idèntics. En efecte, les «deu potències», les «qüestions o regles», el «mesclament», ultra l'ús de la «primera i segona intenció» en l'aparat de pecat venial i mortal, són categories específiques del lullisme que presideixen tota la primera part, teòrica, i bona part de la segona, pràctica, i es troben i actuen de la mateixa manera en tots dos escrits.

Però conservat, tal com hem vist en l'esquema, el sentit lullian del conjunt, l'*Art [abreujada] de confessió* no és únicament una *Art de confessió* encongida. Un recompte de les modificacions constatades ens conduirà a la visió de conjunt encertada.

Ja abans de començar el text, trobem a mancar en la còpia de Salamanca aquell títol-invocació, tan propi dels llibres lullians, el qual no manca en AC, tampoc en el mateix manuscrit salmantí («Déus, qui sots piadós e misericordiós a justs e a pecadors, ab vostra gràcia e ajuda faç libre de *Art de confessió*»)¹⁶ i que amb el temps compareixeria en AAC, car es troba en la còpia publicada per Mateu Obrador.¹⁷

En les línies 1-2 de la nostra edició cau la frase «quin bé se'n segueix», present en la introducció d'AC, segurament perquè després aquest no és tema tocat en les pàgines ni d'AC ni d'AAC.

En la línia 8 ha desaparegut una frase que en AC recorda el *Llibre de vicis i virtuts* de fra Llorenç d'Orleans. AC diu: «... e és porgament e nedeiament de tots los pecats actuals damunt dits». Fra Llorenç escrivia: «Confessió és la bona serventa, qui purga bé l'ostal e gita tota la sutzura defores ab la pala de la llengua».¹⁸

El paràgraf de les línies 10-14, sobre la manera de confessar-se bé, és

16. Lorenzo PÉREZ MARTÍNEZ, *Los fondos* (obra citada en la nota 10), 102, núm. 13, reproduïx la primera part del títol-invocació de la còpia de Roma, Convent de framenors irlandesos de Sant Isidre i Sant Patrici, ms. 1/71, f. 59. El fragment transcrit coincideix literalment amb el nostre.

17. Vegeu el començament de l'aparat crític, nota a la línia 1.

18. Utilitzo la transcripció feta per mi a base del ms. 740 de la Biblioteca de Catalunya i publicada dins *Tractats catalans «De penitència», de sant Ramon de Penyafort (1329) al bisbe de la Seu d'Urgell, Guillem Arnau de Patau (1364). Amb edició de textos inèdits*, dins «Escritos del Vedat», VII (1977), 286, línies 35-37.

tot afegit, i per tant manca en AC malgrat que, igual com en AAC, línies 1-2, també AC prometi al començament que «daré art e manera com sàpien bé e justament confessar...». Vegeu l'aparat de fonts, nota a les línies 1-5.

A la línia 44, AAC introdueix «la oració del *Pater noster* ab el *Credo*» en la llista de remeis de pecat venial, la qual passa d'enumerar-ne set en AC a comptar-ne nou en AAC.

En les línies 51-53, AAC afegeix a la definició de pecat mortal la referència als deu manaments, presentats com a «regles», és a dir, com a eines heurístiques per al coneixement dels pecats. La relació entre pecat mortal i manaments és reafirmada en les línies 58-60. Aquest element no es troba en AC.

El paràgraf de les línies 61-64, sobre remeis del pecat mortal, és nou en AAC, afegit segurament per paral·lisme amb el de les línies 42-48, sobre els remeis de pecat venial.

Trobem agrupada en les línies 65-75 doctrina relativa a les deu potències naturals, esparsa en parts diverses d'AC. Destaca la relativa a la preeminència de la voluntat (línies 68-72) entre les potències humanes, declaració que en AC forma part de la introducció general al tractat. Hom la pot veure en l'aparat de fonts a les línies acabades d'esmentar.

La secció dedicada a l'exposició de cada una de les deu potències (línies 77-154) ha substituït uns paràgrafs més atents a la realitat i a l'actuació física de cada potència, per uns altres d'esquematzats en tres elements, pràcticament iguals en tots deu: *a*) definició de la potència pel seu acte; *b*) possibilitat d'ús d'acord amb la primera intenció; *c*) possibilitat d'ús contrari a la primera intenció.

El paràgraf de les línies 83-95 aplega tant allò que AC diu sobre el tema de la primera i segona intenció immediatament després de presentar la potència visiva, com allò que en diu després de presentar la memorativa. Cal, de més a més, remarcar la variació d'AAC en relació a AC en allò que toca a la diferència entre primera i segona intenció, car les virtuts pertanyen a la primera, segons AC, a la segona (concordant amb la primera) segons AAC. De més a més, ha desaparegut a AAC l'exclamació final, que hom pot veure en l'aparat de fonts, darreres línies de la nota a les ratlles 131-135 del nostre text.

Notem en referència a les línies 131-135 que l'autor d'AC tendeix a donar molta importància a la potència memorativa. Així, per exemple, la col·loca al final de totes deu en l'enumeració que hem copiat en la nota de l'aparat crític a les línies 65-68 i en l'explicació de les deu potències de la primera part del tractat, on les darreres ocupen aquest seguici: imaginativa, intel·lectual, volitiva o amativa i memorativa (potser basat en el fet psicològic que la memòria ho recorda tot de totes les altres potències).

El redactor d'ACC, més d'acord amb Llull —vegeu un text en la nota a l'aparat de fonts, línies 65-68—, la fa baixar de categoria, bo i col·locant-la entre la imaginativa i la intel·lectiva.

La llarga declaració inicial d'AC sobre la preponderància de la voluntat, que hom pot veure en l'aparat de fonts, nota a les línies 68-72, és reduïda en AAC al text d'una línia, entre la 152 i 153.

Les línies 160-163 i 220-223 d'AAC exposen el servei que les deu regles poden fer a imaginació, memòria i voluntat a l'hora d'examinar-se dels pecats comesos, extrem que no es troba en AC.

En el fragment que correspon a les línies 172-220 del nostre text, AC presenta una certa abundància d'aplicacions concretes, reduïdes en AAC a les línies teòriques genèriques.

L'aplicació de les deu «regles» a la potència visiva en les nostres línies 224-313 és repetida en AC per a cada una de les nou restants potències naturals.

Les nou condicions enunciades en la línia 323 del nostre tractat i exposades de la línia 325 a la 353 (vegeu l'esquema de l'ACC) són deu en AC. El nostre text ha deixat caure la necessitat de conèixer la distinció entre pecat general i especial, malgrat la declaració que hom pot llegir en les línies 7-8.

En l'apartat corresponent a les nostres línies 383-445, AC presenta una llarguíssima acusació per a cada una de les deu potències, resseguint en cada cas les deu regles. Hom en pot veure quatre mostres en l'aparat de fonts a les línies esmentades.

En la part corresponent a les nostres línies 445-454, AC fa jugar cada un dels deu manaments, tal com hom pot veure en la corresponent nota a l'aparat de fonts. Tal aplicació és absent d'AAC.

La comparació de les dues versions relatives a les obres de misericòrdia (línies 535-541 del nostre text i nota corresponent en l'aparat de fonts) permet de copsar la gran distància entre la repetició constant de la referència als pobres de Jesucrist en AC, i la reducció a un sol esment força asèptic de la nostra línia 539, on els pobres no semblen ésser de Jesucrist, tot i que hagin d'ésser socorreguts per amor seu.

La darrera de les precedents indicacions ens fa passar de les diferències quantitatives o de distribució de text a les qualitatives, prou més interessants per a la comprensió de les relacions entre AC i AAC. Em referiré, ultra la dels pobres acabada d'esmentar, a dues d'altres.

La primera és el fet que AC accepta nombre i llista de pecats capitals, o mortals en la nomenclatura d'aleshores, tal com Ramon Llull l'havia deixada en els darrers anys de la seva vida i en concret durant la seva darrera estada a Ciutat de Mallorca, en afegir a la llista dels set coneguts,

el vuitè, que és la mentida:¹⁹ «VII són los peccats mortals generals, segons antiga costuma, los quals són aquests: avarícia, glotonia, luxúria, erguyll, accídia, enveja e yra. Aquests han moltes branques. E de poc ensà se n'és trobat un²⁰ que és bé aytan general, ca y malvat e cruel e abhominable davant Déu com negun dels VII, e aytan contrari ab Déu o pus, lo qual s'apella mentida, com sia açò que aquel sia pus cruel pecat que és pus contrari ab Déu e a les sues divines dignitats... açò matex e encara més pus dir del VIII pecat novell atrobat, que és mentida, lo qual és contrari ab Déu, qui és veritat...».²¹ ACC, en canvi (línies 57-58 i 542-565), torna al nombre tradicional dels set.

La segona és el fet que AAC ha resultat impermeable a les expansions sentimentals certament no freqüents però presents en algun moment d'AC. Un d'aquests moments és quan, en la presentació de les deu potències naturals en la primera part del tractat i més en concret en parlar de l'art memorativa, després d'explicar la diferència entre primera i segona intenció (vegeu el text en l'aparat de fonts, nota a les línies 131-135), exclama: «A Déus, a Déus, e tants ne són que no saben qual és la primera ni la segona entenció... e d'aquest desviament à-ne gran colpa los sermonadors, per ço car no donen a entendre ni a conèixer què és primera entenció ni segona. Prec, donchs, nostre senyor Déus que li prengue pietat del seu poble e que en lo món trameta consolació e reformació en breu d'Él a conèixer, amar, membrar, beneyr, servir més que neguna res, amén».²²

19. Vegeu en l'apèndix primer, línies 47-49.

20. Aquesta és l'expressió, amb la qual Llull es referia, per exemple, al seu descobriment de l'«affatus» com a sisè sentit, ni que sigui de forma equivalent, com la que es troba en les línies 9-10, 30-35 i 486-487 de *Lo sisè seny, lo qual apellam affatus*, editat per mi dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 2 (1983), 23-121, en particular 60, 62 i 95.

21. Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 117^r.

22. *Ibid.*, f. 119^r. La frase que em sembla més indicativa és la de «... en lo món (Déus) trameta consolació e reformació en breu d'Él a conèixer, amar, membrar, beneyr, servir més que neguna res, amén». Fem-ne una petita anàlisi, destriant, primer de tot, els elements que hi són continguts: a) petició d'una intervenció extraordinària de Déu en el curs de la història del món; b) que com a conseqüència de tal intervenció, el poble resulti consolat i reformat; c) que tal intervenció i els seus resultats s'esdevinguin «en breu» o, tal com dirà temps després sant Vicent Ferrer, «tost, tost e ben tost»; d) que la nova situació, consol i reforma del poble cristià, va vinculada amb «conèixer, amar, membrar, beneyr i servir Déu» sobre totes les coses. Si la meua lectura d'aquesta anàlisi no és equivocada i si possibles i desitjables estudis sobre l'escatologisme de Llull i de la seva escola no donen un resultat diferent, la posició lulliana en relació al problema de les expectatives escatològiques contemporànies seria no pas la d'una espera passiva d'una intervenció gratuïta de Déu, ans la d'introduir pel propi esforç les condicions adients de la renovació escatològica. Vegeu també la nota 32.

Difícilment podia hom trobar paraules més reveladores dels pensaments més profunds del cor de l'autor que aquesta expansió, en la qual el deixeble lullià de València es manifestava a l'expectativa d'una intervenció extraordinària de Déu assegurant en la humanitat aquella situació de plenitud de coneixement i d'amor de Déu pròpia dels temps escatològics.²³ Ho diré d'altra manera: el lullisme, o, si hom vol, l'art lulliana és tota ella encaminada a assegurar el creixement de la coneixença i de l'amor a Déu en la humanitat contemporània. Tal augment de coneixença i d'amor tenen dimensió escatològica en el sentit més precís que tal expectativa dels darrers temps tenia per a tants dels contemporanis en aquell moment de pas del segle XIII al XIV. La connexió d'art lulliana i escatologisme expectant, menys visible en Llull mateix, es desvela un any després de la seva mort en les primeres pàgines continuadores de la doctrina del mestre, pàgines que un dels seus deixebles escriu a València.

Després de tot el que acabem de dir, arriba la pregunta: què és AAC. Un resum, certament, i encara reelaborat, d'AC. Aquest és un resultat que no presenta cap problema, el qual comença en insistir hom en la pregunta: ¿AAC és un resum reelaborat que intenta una normalització del lullisme i per això l'esmotxa de les punxes més vives, o un intent de dissimulació, de manera que hom eviti les dificultats que AC no s'estava de provocar?²⁴ Heus ací una pregunta que només puc deixar oberta, bo i esperant que noves dades permetin de veure-hi més clar.

Preguntem-nos, finalment, quan fou feta la reelaboració abreujada que

23. La bibliografia sobre l'escatologisme en els països llatins en el pas del segle XIII al XIV és enorme i per això em limitaré a indicar tres obres que presenten una visió de conjunt de les publicacions sobre el tema fins fa poc. Em refereixo a Marino DAMIATA, *Guglielmo d'Ockham: povertà e potere, I. Il problema della povertà evangelica e francescana nel sec. XIII-XIV. Origine del pensiero di Ockham*, Florència 1978. La segona, ja centrada en el tema escatològic, és el llibre de Marjorie REEVES, *The Influence of Prophecy in the Later Middle Ages. A Study in Joachimism*, Oxford 1969, XIV i 574 pp. El tercer es limita a estudiar una figura clau de l'escatologisme contemporani de Llull, la de Pèire Joan (Oliu), i és obra de Raoul MANSELLI, *La «Lectura super Apocalipsim» di Pietro di Giovanni Olivi. Ricerche sull'escatologismo medievale* (Studi Storici 19-21), IV i 224 pp.

24. Recordem el període de persecució inquisitorial contra els «lullistes», objecte d'estudis publicats en aquestes pàgines: Jaume de PUIG I OLIVER, *Documents inèdits referents a Nicolau Eimeric i el lullisme*, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 2 (1983), 319-346 i *La «Fascinatio lullistarum» de Nicolau Eimeric. Edició i estudi*, ibid., 3 (1984), 29-58, treballs en els quals és recollida la bibliografia anterior. Recordaré que el de persecució és un període clarament perceptible en la història de la transmissió dels textos lullians, tal com hom pot veure en el meu *Consideracions diacròniques* (estudi citat en la nota 4), 131-135.

és l'AAC. Tenim un «terminus a quo» clar, l'agost de 1317, data de l'AC.²⁵ Tenim un «terminus ad quem» relativament clar, el moment en el qual el fragment relatiu a pecat venial i a pecat mortal és acollit no sense retocs significatius en l'*Espill de consciència*, datat, pel seu editor, «a les darreries del segle XIV».²⁶ A l'interior d'aquest espai de temps d'uns tres quarts de segle l'única cosa que puc dir és que en algun cas AAC no havia donat encara un successiu pas d'evolució, pas que, en canvi, ja trobem fet en el fragment inclòs en l'*Espill*; així, per exemple, el «peccat venial» de la nostra línia 27 ja s'ha convertit en l'*Espill* en «pecat» (línia 584) i, sobretot, el «cors de Jhesuchrist», comú a AC i a AAC, s'ha transformat ja en l'*Espill* en «cos».²⁷ Això no vol dir, en qualsevol cas, sinó que el text castellanitzat del manuscrit de Salamanca permet d'endevinar en la tradició textual tant d'AC com d'AAC un estadi anterior al representat pel fragment integrat en l'*Espill*, cosa, d'altra banda, difícilment quantificable en anys.

IV. L'«ART [ABREUJADA] DE CONFESSIÓ» I LA DARRERA ESTADA DE LLULL A CIUTAT DE MALLORCA

El sotstítol que el lector acaba de llegir no s'ha d'entendre pas com una tesi segons la qual l'*Art [abreujada] de confessió* només depengués dels textos de l'estada de Ramon Llull a Mallorca els anys 1312-1313. Les doctrines relatives a la primera i segona intenció, a les deu potències, a les deu regles o al «mesclament» de diversos elements de la síntesi lulliana són punts que pertanyen al lullisme més bàsic²⁸ i no han pas hagut d'esperar els darrers anys de la vida de Llull per a ésser formulats. El canemàs del nostre text reflecteix aquelles doctrines lullianes bàsiques.

No es pot pas dir que el tema moral sigui absent dels llibres de Llull, però de la mateixa manera que els escrits de la seva darrera estada a París giren, gairebé de forma monogràfica, entorn del tema averroisme-antiaveroisme, la sèrie d'obres conservades de la darrera estada de Llull a Mallorca

25. Vegeu més amunt la nota 10.

26. *Espill* (citat en la nota 8), 16.

27. Vegeu la línia 43 del nostre text i la nota corresponent en l'aparat de fonts, d'una banda, i la línia 506 de l'esmentat *Espill de consciència* (citat en la nota 8), de l'altra. Tenint en compte l'observació sobre els anys de silenci en el lullisme valencià en llengua catalana feta en la nota 38, crec que una bona hipòtesi fóra la de pensar que AAC en tant que resum «normalitzador» podria ésser una versió llançada en el moment de la represa de l'activitat «editorial» a fi de fer oblidar la versió inicial més punxeguda i incòmoda.

28. Vegeu la nota 13.

els anys 1312-1313, copiades en traducció llatina en l'actual volum de la «Bayerische Staatsbibliothek» de Munic, Clm. 10495, giren de manera predominant entorn del tema de virtuts i pecats, oració, manaments, sacraments i dons de l'Esperit Sant.

Però hi ha una vinculació particular entre l'*Art [abreujada] de confessió* i la darrera estada de Ramon Llull a Mallorca. El tema mateix de l'*Art de confessió* es col·loca en línia de continuïtat directa amb el *Liber qui continet confessionem*, datat a Ciutat el setembre de 1312; la seva presentació del tema a base de les deu potències humanes (apèndix I, línies 55-216) fou pràcticament assumida i seguida en el segon apartat de la primera part del nostre text (línies 65-154) i el primer dels punts exposats tant en la versió llarga com en la curta de la nostra art és el de la distinció entre pecat venial i pecat mortal, la qual és l'objecte cèntric d'un altre d'aquells escrits, el *Liber de virtute veniali atque vitali, de veniali peccato insuper et mortali*, datat en la mateixa Ciutat de Mallorca l'abril de 1313 (apèndix II, línies 127 i ss.). Per això, atès que encara són inèdits, els oferim ací a tall d'apèndix, a fi que resulti més clara la vinculació del primer dels textos lullians datat a València el 1317 amb la Mallorca «lulliana» dels anys 1312-1313. Així resulta ben clar que, ultra el lullisme bàsic de tot l'escrit, almenys una tercera part del tractat que ens ocupa s'inspira directament en textos mallorquins de la darrera estada de Ramon Llull a Mallorca. La línia de vinculació entre els dos «lullismes» i la dependència del valencià en relació al mallorquí no sols és indubtable, ans també consistent.

Fixem-nos, encara, en un altre detall. Si hom compara els nostres textos amb els múltiples «Tractats de confessió» anteriors o contemporanis,²⁹

29. Aquest gènere literari ha produït ingent bibliografia. Em limitaré a assenyalar algunes obres que considero bàsiques, començant per un inventari d'escrits de la Baixa Edat Mitjana: MORTON W. BLOOMFIELD, BERTRAND-GEORGES GUYOT, DONALD R. HOWARD, THYRA B. KABEALO, *Incipits of latin Works on the Virtues and Vices, 1100-1500 A.D. - Including a Section of Incipits of Works on the Pater Noster* (The Mediaeval Academy of America 88), Cambridge (Massachusetts) 1979, XIV i 780 pp. De la bibliografia sembla que cal destacar: HERMANN JOS. SCHMITZ, *Die Bussbücher und die Bussdisciplin der Kirche nach handschriftlichen Quellen dargestellt*, [I], Magúncia 1883, XVI i 864 pp. Zweiter Band, *Die Bussbücher und die Bussdisciplin der Kirche*, Düsseldorf 1898, XIII i 744 pp. PIERRE MICHAUD-QUENTIN, *Sommes de casuistique et manuels de confession au Moyen Âge* (Analecta Mediaevalia Namurcensia 13), Lovaina, Lille i Montreal 1962, 124 pp. F. BROOMFIELD, *Thomae de Chobham Summa confessorum* (Acta Mediaevalia Namurcensia 25), Lovaina i París 1968, LXXXVIII i 720 pp. CYRILLE VOGEL, *Les «Libri Paenitentiales»* (Typologie des Sources du Moyen Âge Occidental 27), Turnhout 1978, 116 pp. PETRUS PICTAVIENSIS, [*Summa de confessione*]. *Compilatio praesens* edita a JEAN LONGÈRE (Corpus Christianorum. Continuatio mediaevalis LI), Turnhout 1980, CVI i 151 pp. Pel que fa a l'àrea catalana, vegeu, ultra el ja citat

s'adonà que manquen en els nostres aquelles tan freqüents exhortacions a la penitència, a la valentia de dir els propis pecats, a l'acceptació d'actes satisfactoris, cosa que sembla significar que els destinataris dels nostres textos eren persones o grups de gent que no havia d'ésser convençuda a confessar-se, ans només necessitaven un mètode de confessió adient al marc intel·lectual o espiritual en el qual ja vivien o s'havien col·locat. Vull dir amb això que la línia de connexió entre el lullisme mallorquí dels anys 1312-1313 i el valencià de l'any 1317 no sols es basa en la continuïtat de doctrina, ans encara porta a pensar que els destinataris eren cristians o grups de cristians de característiques espirituals semblants.³⁰

Ací, però, ens cal assenyalar alguns fets complementaris. Els cent vuitanta «sermons» fets per Llull a Mallorca durant la seva darrera estada a Ciutat representaven una quantitat molt considerable de treball «pastoral» en un grup humà que per força havia de configurar-se d'acord amb la doctrina, els accents, la trajectòria del predicador, en aquest cas Ramon Llull. Recordaré ací que en aquells mateixos mesos hi havia a Mallorca dos personatges de primera fila del moviment «espiritual» de darreries del segle XIII i començaments del XIV: Angelo Clareno i l'infant Felip de Mallorca.³¹ Una vintena d'anys més tard (1294-1312/1313) es tornava a repetir, aquesta vegada a Ciutat de Mallorca, aquella coincidència que havia

Espill de consciència (citada en la nota 8), el meu *Tractats catalans* (citada en la nota 18) i, encara inèdit, Josep TORNÉ I CUBELLS, *Els confessionals del manuscrit 117 de la Biblioteca Universitària de Barcelona*, tesi de llicenciatura en el Departament d'Història Medieval de la Universitat de Barcelona 1982.

30. Recordem un fragment de sant Ramon de Penyafort, indicant la manera com el confessor ha d'exhortar el penitent a la integritat de la confessió: «Confiteatur ergo paenitens integre iuxta formam praedictam explicans omnia... Alioquin, si noluerint hic lavare animas suas per integram confessionem, fiet eis prout dicit Amos 4: ... Levabunt, scilicet daemones vos in contis, sicut fit de porco depilato qui suspenditur per pedes in conto, id est in pertica; dicitur enim proprie pertica ad commovendas anguillas in luto depressas apta. Et reliquias vestras, id est, peccata quae in confessione reliquistis et noluistis confiteri. In oillis ferventibus, id est, in poenis perpetuis. Deinde prociemini in Armon, quasi dicat, sicut porcus proicitur in arcam ad saliendum, ita et vos prociemini in Armon, id est in inferno, ubi erit fletus et stridor dentium», S. RAIMUNDI DE PENNAFORTE, *Summa de Paenitentia*, curantibus Xaverio OCHOA et Aloisio Díez (Universa Bibliotheca Iuris curante Instituto Iuridico Claretiano, volumen 1, tomos B), Roma 1976, col. 825, núm. 28. Vaig manifestar la meua impressió que les instruccions o conferències de Ramon Llull a Mallorca els anys 1312-1313 eren destinades a grups específics i qualificats de cristians dins el meu *L'«Alia Informatio Beguinorum» d'Arnau de Vilanova* (Studia, textus, subsidia II), Barcelona 1978, 130, nota 61.

31. Sobre l'estada d'aquests dos «espirituals» a Mallorca en aquestes dates, vegeu Lydia VON AUW, *Angelo Clareno et les spirituels italiens* (Uomini e dottrine 25), Roma 1979.

portat tant Llull com Clareno a la cort fugissera de Celestí V,³² ara segurament al voltant de la cort del rei de Mallorca. I, després d'haver dit això, no puc fer altra cosa que preguntar-me, i deixar la pregunta oberta, si els cent vuitanta sermons o conferències o instruccions no anaven destinats a assegurar a Ciutat de Mallorca un grup de fidels, tan nombrós com fos possible, que fos reaci a les idees escatològico-espirituals d'Angelo Clareno i de l'infant Felip i, no ho oblidem, del grup més o menys interessat, més o menys convençut, que certament es devia formar entorn d'aquells dos capdavanters «espirituals» —ni que només fos per l'atracció que podia representar la pertinença a un grup capitanejat per un infant de sang reial com a camí d'entrada a la cort. Repeteixo que el problema per força ha de restar obert. Però si els cent vuitanta sermons lul·lians eren l'antídot contra Clareno, aquest remei se'ns presenta amb les característiques d'un cristianisme absolutament normalitzat, sense preocupacions escatològiques ni reformistes, interessat només a una vida cristiana personal centrada en l'allunyament del pecat, en l'adquisició o cultiu de les virtuts cardinals i teologals, en la reafirmació dels catorze articles de la fe, en la pràctica de l'oració (*Pare nostre* i *Ave Maria*) i dels manaments, en la recepció dels sagraments —en particular del de la confessió—, en el compliment de les obres de misericòrdia i en una praxi d'acord amb els dons de l'Esperit Sant. Hom no pot demanar una cosa més benpensant, una forma de cristianisme més inofensiva per als jerarques de l'Església, en aquells moments assetjats per problemes reformistes de tota mena. Aquest sembla ésser el «missatge» que hom capta en llegir les pàgines de l'actual Clm. 10495.

Fem, però, un salt d'un parell de centenars de quilòmetres i de quatre o cinc anys, fins a la València de 1317. L'autor de l'*Art de confessió* no es mossega la llengua. Prescindim ara, ni que sigui només un instant, del tema del vuitè pecat capital o «mortal» novament atrobat, la mentida, i fixem-nos un altre moment en aquesta fiblada directa, que ja coneixem, a la clerecia en general: «... per ço és grant desviament en lo món, axí dels majors e dels mijans com dels menors, e més dels uns que dels altres. E d'aquest desviament àn-ne gran colpa los sermonadors, per ço car no donen a entendre ni a conèixer què és primera entenció ni segona. Prec, donchs, nostre senyor Déus que li pringue pietat del seu poble en què en lo món trameta consolació e reformació en breu d'Él a conèixer, amar,

32. Sobre aquesta trobada en la cort de Celestí V i sobre la significació dels esdeveniments que afectaren Ramon Llull, vegeu el meu *Un text català de Ramon Llull desconegut: la «Petició de Ramon al papa Celestí V per a la conversió dels infidels»*. Edició i estudi, dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 1 (1982), 9-46, en particular 19-22.

membrar, beneyr, servir més que neguna res, amen».³³ En llegir tal paràgraf, no em puc estar de fer-me la pregunta de si aquest no és el significat real que hi ha darrera unes paraules aparentment tan inofensives com les inicials del *Liber de virtutibus et peccatis*, el qual, tal com el lector sap, és la gran recopilació de «sermons» lullians fets a Mallorca els anys 1312-1313: «Cum sit multum mirandum quod tot sermones et predicationes sint facti et per tot prudentes homines et tot sint peccata et cotidie crescunt, propter hoc nos cogitamus et perpendimus facere sermones de virtutibus et viciis, cum sit magna utilitas ad destruenda peccata et ad multiplicandas virtutes...».³⁴ I ja, col·locat en aquest camí, tampoc no em puc estar de preguntar-me si les explicacions de l'autor de l'*Art de confessió* sobre la mentida com a vuitè pecat capital o «mortal» són exclusivament seves o permeten de copsar allò que Llull deia a Mallorca els anys 1312-1313 en exposar que hom ha d'allargar amb la mentida la llista dels pecats capitals, de la mateixa manera que uns quants anys abans havia fet allargar amb l'«affatus», fins a sis, el nombre dels sentits corporals, tot i que aquella possible explicació no hagi estat recollida en els textos «mallorquins» de l'actual Clm. 10495.

Les preguntes s'estalonen a ésser formulades. Heus-ne una altra: els textos «mallorquins» del volum acabat d'esmentar són transcripció fidel d'allò que digué o deixà escrit Ramon Llull o en són només una «versió normalitzada». La distància, entre les preses de posició contundents de València 1317 i les fórmules endolcides i esbalaïdes del volum muniquès obliga a preguntar-ho. Cal recordar, en aquest sentit, que el volum mallorquí-muniquès, al qual fem referència, només conté textos llatins d'unes obres que foren certíssimament dites i amb igual certesa escrites en català, de les quals, però, només en dos casos consta explícitament que són traduccions i qui les féu, és a dir, Guillem Mestre, regent l'estudi de gramàtica de la Seu de Mallorca. Afegim, encara, el fet d'haver-se conservat el text català de dos d'aquells llibres mallorquins, el de l'*Art major de predicació* i de l'*Art abreujada de predicació* (cosa que confirma l'existència de l'original català dels restants), i ens haurem de formular la pregunta de per què no consta el responsable de la traducció dels altres. Recordaré que el Clm. 10495 és escrit amb una cal·ligrafia que no dubto a qualificar de «littera rotunda» i encara diria per un escriptor del país, cosa que també obliga a preguntar: ¿quan començà d'haver-hi escrivans de lletra rodona a Mallorca? Una cosa és segura: almenys després de l'abril de 1316, durant

33. Vegeu la nota 22.

34. Munic, Bayerische Staatsbibliothek, Clm. 10495, f. 1^a.

el qual l'esmentat Guillem Mestre realitzà les dues traduccions que ja sabem.³⁵ I si la presència d'escrivans de lletra rodona a Mallorca ho exigís (en el sentit que abans no n'hi havia), caldria anar retardant la composició del volum, qui sap si fins a entorn de 1325. En qualsevol cas, el més probable és que el Clm. 10495 hagi estat escrit en ple pontificat de Joan XXII,³⁶ després de la sentència inquisitorial de Tarragona contra algunes obres «espirituals» d'Arnau de Vilanova,³⁷ en ple tràngol del reformisme franciscà joaquimita i després de la prohibició d'obres de teologia en llengua vulgar pel concili provincial de Tarragona de 1318.³⁸ ¿És desencaminat, en tal situació, de pensar que els textos de l'estada de Ramon Llull a Mallorca els anys 1312-1313 foren recopilats no en llur original català ans només en traducció llatina perquè hom ja els considerava en ells mateixos prou conflictius o que els traduí de manera que resultessin prou inofensius? Una altra pregunta que resta oberta.

Però, si els indicadors, tan poc clars, no em despisten, creuria que, si a Mallorca hom potser tenia tot l'interès comprensible a fer avançar el lullisme per un camí ben divers i divergent del que en aquells moments seguien certs «espirituals», dels quals convenia distanciar-se, i dels quals Ramon Llull s'havia apartat ben clarament tant a Nàpols l'any 1294³⁹

35. La indicació cronològica de cada un dels dos colofons és taxativa i han estat transcrits per mi dins les *Consideracions diacròniques* (citades en la nota 4), 128, nota 19. Afegiré que, tot i ésser traduccions llatines, algunes paraules han restat en català, com és ara glotonia (Clm. 10495, f. 3^c), glutunia (ibid., f. 46^d), preladia (ibid., f. 20^r, lín. 5 en acusatiu, i lín. 10 en genitiu).

36. 1316-1334. El lector recordarà que aquest pontificat fou un temps particularment difícil per a tot allò que pogués ésser considerat «espiritual».

37. La sentència, datada el 6 de novembre de 1316, fou publicada per primera vegada per Joaquín Lorenzo VILLANUEVA, *Viage literario a las Iglesias de España*, XIX, Madrid 1851, 321-328, d'on la reproduí Marcelino MENÉNDEZ Y PELAYO, *Historia de los heterodoxos españoles* (Edición Nacional de las Obras Completas de Menéndez y Pelayo XLI), Madrid i Santander 1948, 316-322. La sentència va servir per fer desaparèixer obres d'Arnau de Vilanova, però també ha servit per a identificar-ne algunes que hom considerava perdudes, tal com hom pot veure en el meu *Trobada de tractats espirituals perduts d'Arnau de Vilanova*, dins «Revista Catalana de Teologia», I (1976), 489-512.

38. Johannes Dominicus MANSI, *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, XXV, Florència i Venècia, 628. Potser és significatiu el fet que la producció lulliana de València, iniciada amb claredat i valentia de paraula el 1317, emmudeixi en català durant vint anys i només es torni a manifestar després del pontificat de Joan XXII, el 1335. Durant el pontificat d'aquell papa només produí un catecisme, l'any 1327, el *Tractatus de decem praeceptis legis*, etc. Vegeu la nota 8.

39. Vegeu la nota 32.

com a Ciutat de Mallorca el 1312-1313,⁴⁰ a València sembla que hom seguia, en el fatídic any 1317, justament el camí contraposat. El possible lector d'ATCA ha estat puntualment informat que un dels resultats més importants de la investigació dels darrers anys en arxius de València en relació al tema i al moment que ens ocupa, ha estat la troballa del document, en el qual l'únic autor fins ara conegut del primitiu grup d'escriptors lullistes de València, Bernat Garí, és qualificat com a i per tant era «presbíter Maioricensis», d'una banda, i de l'altra, consta notarialment que s'associà als familiars i marmessors d'Arnau de Vilanova en la protesta formal i pública contra la sentència condemnatòria de Tarragona d'algunes obres espirituals de l'esmentat Arnau.⁴¹ Tenim, doncs, que l'únic autor conegut de tractats lullians redactats a València entre 1317 i 1338 és, d'una banda, mallorquí i de l'altra dóna la cara a favor d'Arnau de Vilanova i contra un acte oficial de les màximes autoritats eclesiàstiques del país, com eren el vicari general de la Metropolitana de Tarragona en seu vacant i l'inquisidor general dels regnes i terres de la corona catalano-aragonesa.⁴² Sembla, doncs, que el reformisme lullia de la darrera estada a Mallorca 1312-1313, en compte de dissimular-se, tal com cinc anys després sembla que feia a l'illa, a València s'envaletonava i, de forma tan significativa com périllosa, s'associava amb l'arnaldisme, ni que fos mantenint aquella prudència bàsica de desar-se sota l'anonimat.⁴³ Però és difícil de donar més importància de la que té, perquè en té molta, al fet que a València entorn de 1317 els hereus espirituals de Ramon Llull fan causa comuna amb els d'Arnau de Vilanova, tot i haver començat ja amb el pontificat de Joan XXII els moments difícils per als «espirituals» i reformistes. Els coneixements ja sabuts sobre la història espiritual dels Països Catalans durant la segona meitat del segle XIV i en particular de les terres del bisbat de València ens

40. Vegeu la nota 31.

41. Mateu RODRIGO LIZONDO, *La protesta de Valencia de 1318 y otros documentos inéditos referentes a Arnau de Vilanova*, dins «Dynamis. Acta Hispanica ad Medicinæ Scientiarumque Historiam Illustrandam», I (1981), 241-273.

42. Vegeu nota 37.

43. Només un dels tractats enumerats en la nota 8 declara el nom del seu autor, l'*Art memorativa* de Bernat Garí, el «presbíter Maioricensis» que en començar l'any 1318 treia la cara a favor de la bona memòria d'Arnau de Vilanova. D'altra banda, sense arribar a ésser general, car hi ha excepcions com Thomas Le Myésier o Ramon Astruc de Cortielles, és molt estès el costum de l'anonimat entre els escriptors de textos de mentalitat lulliana, tal com hom pot veure en les meves *Consideracions diacròniques* (citades en la nota 4), 144-145, 150 i 153, llista a la qual podem afegir els tres tractats originaris de Castella i coneguts fins ara, dels quals hem parlat en l'article precedent. I no sols són anònims els escrits en llengua vulgar, ans encara els llatins.

permeten de mantenir que la connexió de lullisme i arnaldisme no sols continuà durant tot aquell segle,⁴⁴ ans encara s'estengué fora dels límits dels regnes i terres de la corona catalano-aragonesa.⁴⁵

Després de les explicacions anteriors és segurament més comprensible allò que vol dir la «normalització» de l'*Art [abreujada] de confessió* comparada amb l'*Art de confessió* de 1317, de la qual aquella deriva. Diré, per acabar, que un cert fenomen de «normalització» sembla ésser quelcom de perceptible en d'altres grups de deixebles lullians al cap de poc de la mort del mestre. M'ho fa dir el fet de conèixer-ne un altre cas, en la *Loyca discipuli Raymondi Lullii*,⁴⁶ obra que tot fa suposar haver estat escrita per un italià no gaires anys després de la mort de Lull⁴⁷ i que es distancia decididament de la nomenclatura específica lulliana (les dignitats, per exemple, hi són transformades en «transcendents»). En el nostre cas, en canvi, sembla que allò que més interessà fou perdre, ultra certes complicacions considerades excessives per a principiants (com és ara els «mesclaments» del quart apartat de la primera part), certes tesis considerades innecessàries (la dels vuit pecats capitals amb la mentida, per exemple) i, no cal dir-ho, els paràgrafs més tenyits de reformisme. Això no obstant, el grup de lullistes de València creuria procedent, encara vint anys després de 1317, de protegir-se amb l'anonimat, tant quan escrivia en català com quan ho feia en llatí,⁴⁸ cosa que demostra que l'única raó de llurs temors no era pas la prescripció contrària a l'ús del català en les obres de teologia emanada del concili provincial de Tarragona de 1318. Resta, però, oberta la pregunta sobre la intenció darrera: normalització doctrinal o autodefensa davant possibles perills.

44. Vegeu la bibliografia esmentada en la nota 24.

45. Vegeu en la secció de recensions d'aquest volum la dedicada al llibre d'Isaac VÁZQUEZ, *Tratados castellanos sobre la predestinación y sobre la Trinidad y la Encarnación del maestro fray Diego de Valencia OFM (siglo XV). Identificación de su autoría y edición crítica* (Biblioteca Theologica Hispana, Serie 2.ª, Textos, tomo 2), Madrid 1984, 184 pp.

46. En les *Consideracions diacròniques* (citades en la nota 4), 152-153, assenyalava la possibilitat que les *Novae et compendiosae introductiones logicae* de Munic, Bayerische Staatsbibliothek, Clm. 10542 fossin d'alguna manera idèntiques a la *Loyca discipuli Raymondi Lulli*, de Florència, Biblioteca Riccardiana, ms. 1001. Tal possibilitat ha estat plenament confirmada en el sentit que el text muniquès és part del text complet florentí. Remercio el dott. Francesco Santi per haver acceptat la meua petició de realitzar personalment les comprovacions damunt el volum florentí i el meu suggeriment de preparar un estudi sobre aquell text.

47. Vegeu les *Consideracions diacròniques* (citades en la nota 4), 153, nota 95.

48. Vegeu la nota 43.

V. EL PRIMITIU LUL·LISME DE VALÈNCIA A SALAMANCA

Començaré aquest apartat amb una petita anècdota: a Innichen o San Candido, Südtirol o Alto Adige, segons des d'on hom s'ho mira, i en un dels manuscrits lul·lians de la biblioteca de la col·legiata, hi ha una còpia d'un tractat llatí del grup lul·lista de València, el *De decem preceptis, quatuordecim articulis fidei et septem ecclesie sacramentis*, la qual presenta la particularitat, absolutament inesperable, de fer constar en el colofó que l'opuscle fou escrit per Ramon Llull a Salamanca, on hauria estat començat el mes de març de 1314 i acabat el mes d'abril del mateix any.⁴⁹

Justament perquè es tracta d'un solemne despropòsit és, en el mateix grau, solemnement significatiu: el significat és, si no m'erro, la voluntat de vincular a Salamanca un text d'aquell primitiu grup lul·lista de València, potser fins i tot l'activitat literària de mestre Ramon Llull, per tant la realitat global de l'escola lul·liana.

L'anotació d'Innichen/San Candido i el volum de la Biblioteca Universitària de Salamanca, ms. 2311 comencen a dibuixar una coincidència que, si es va confirmant, tindria una importància innegable: la presència del lul·lisme a Salamanca a base sobretot de textos escrits a València per deixeble(s) del mestre Ramon Llull. A Innichen i a Salamanca hi ha, complet i parcial, respectivament, el *De decem preceptis...*, a Salamanca l'AC i l'AAC, totes obres del grup de lul·listes actuant a València. Si, de més a més, després del corresponent estudi, resultessin valencians el *Dictat d'infants*⁵⁰ i el seu resum (aquest publicat més avall, en la secció de «Notes i documents» d'aquest mateix volum), la vinculació resultaria fortament reforçada, car seria preponderant la consistència dels textos valencians dins el conjunt d'obres lul·lianes presents a Salamanca a darreries de l'Edat Mitjana i encara caldria tenir en compte que per exemple, el *De virtute veniali et vitali...*, copiat en el ms. 2311, és certament text de Llull, però font dels tractats valencians més primitius. D'altra banda, la presència de tractats en llengua catalana en l'esmentat volum manuscrit de Salamanca indica una vinculació directa, importadora d'uns escrits de llur lloc d'origen.

I, encara que fins a aquest moment no sigui possible d'aventurar una afirmació, les recents notícies i parcial publicació de la *Novela moral de Gracián* proporcionen una sèrie de dades que, sobretot si es confirmen,

49. Jordi RUBIÓ i BALAGUER, *Los códices lulianos de la biblioteca de Innichen (Tirol)*, dins «Revista de Filología Española», 4 (1917), 323 i ara també dins Jordi RUBIÓ i BALAGUER, *Ramon Llull i el lul·lisme*. Pròleg de Lola BADIA (Obres de Jordi Rubió i Balaguer II), Barcelona 1985, 408.

50. Vegeu nota 2 i la secció de «Notes i documents» d'aquest mateix volum.

podrien representar, de més a més, una explicació de la presència del nostre volum a Salamanca i més en concret en la biblioteca del Colegio de San Bartolomé. Els elements objectius que encaixen són els següents: el ms. 2311 de la Biblioteca Universitària de Salamanca és contemporani de Diego de Anaya i d'aquell personatge del seu entorn que escriví l'esmentada *Novela*; Diego de Anaya, en aquell moment de la seva vida en el qual la persecució s'abaté sobre la seva persona, cercà refugi en el monestir fundacional dels Jeronis, San Bartolomé de Lupiana, i consta que l'obra de Llull no era desconeguda en tals monestirs; Diego de Anaya havia estat en terra catalana almenys l'any 1415, assistint a les vistes de Perpinyà, i continuà en contacte amb Benet XIII àdhuc després del concili de Constança; Diego de Anaya féu una ambaixada a França amb Alonso Pimentel, comte de Benavente, l'amo de la biblioteca rica en obres lullianes; Diego de Anaya és el fundador del Colegio de San Bartolomé de Salamanca, al qual legà la seva biblioteca.⁵¹ Per això no és possible de no fer-se la pregunta: ¿l'actual volum de Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, procedent de la del Colegio de San Bartolomé, arribà a aquesta a través de la personal de Diego de Anaya? De moment, la pregunta ha de restar sense resposta.

VI. DOS MOTS SOBRE SIGNIFICACIÓ

Posaré punt final únic a l'anterior i al present estudi, prenent com a base el fet que, ja l'any 1952, Eugenio Asensio assenyalava el lullisme, l'arnaldisme i d'altres corrents afins com a alternativa a l'explicació erasmiana del Renaixement o segle d'Or a Castella propugnada per Marcel Bataillon.⁵² Cal, doncs, preguntar-se què podien representar, des de diversos punts de vista, tals corrents en la gestació de la cultura castellana del segle XVI.

Començaré a esbossar una resposta suggerint que, en endavant, ultra no perdre de vista la necessitat d'acumular dades fàctiques que permetin d'anar dibuixant, amb la completesa que és possible en la reconstrucció del passat, allò que fou realment el lullisme castellà en la Baixa Edat Mitjana,

51. Totes les dades aplegades en aquest paràgraf procedeixen de J. J. SATORRE, *La novela moral de Gracián (Un texto inédito del siglo XV)*, dins «Estudios Lulianos», XXIV (1980 [1982-1983]), 165-210, en particular 182-191.

52. Eugenio ASENSIO, *El erasmismo y las corrientes espirituales afines. Conversos, franciscanos, italianizantes*, dins «Revista de Filología Española», 36 (1952), 31-99, en particular 75-77.

caldrà acostumar-se a distingir corrents diversos de lullisme que ja ara se'ns comencen de manifestar presents a Castella: el vinculat a formes d'antisemitisme (com és ara el del burgalès Juan Martínez de Balbás), o l'interessat exclusivament en els aspectes filosòfics de l'art lulliana (recordem la biblioteca de casa Contreras), o el més inclinat a projectes reformistes. I en aquest darrer sentit, jo creuria veure una certa continuïtat o un cert comú denominador (cosa que de cap manera vol dir identitat de projectes, ni de pensament ni d'autor, ans només una confluència en objectius reformistes) entre aquell bloc del ms. de Roma, Biblioteca Casanatense, 1022, que acomuna com a obra de copista idèntic i de volum original únic, sense solució de continuïtat, dos tractats espirituals d'Arnau de Vilanova i dos escrits autòctons d'autor castellà, simultàniament lullista i arnaldista,⁵³ de manera semblant a com lullista i arnaldista era el grup dels primitius lullistes valencians, o almenys com lullista i arnaldista era l'autor de l'*Art de confessió* de 1317, tal com he exposat més amunt, d'una banda, i el nostre volum de la Biblioteca Universitària de Salamanca, ms. 2311, de l'altra, en el qual hom copià d'altres obres d'aquell grup, ultra l'acabada d'esmentar.

Preguntem-nos, doncs, què podia representar aquesta literatura (en la qual no dubtaria a integrar obres tan clarament reformistes com *Blanquerna* i el *Llibre de meravelles*) per a l'home culte castellà de la Baixa Edat Mitjana en tant que llavor i germen que contribuiria a l'esplet del segle XVI. Tal corrent reformista concret era alternativa a dues coses: al nominalisme, considerat aquest com a forma de ciència exclusivament concentrada en l'anàlisi dels significants (justament seria aquest aspecte el decisiu per a la captació humanista d'algun dels grans capdavanters de la cultura europea de la primera meitat del segle XVI com és ara el nostre Joan Lluís Vives⁵⁴) i al juridicisme de les estructures i de les autoritats de l'Església, juridicisme que, a cavall de l'Església, arribava pertot. No m'entretindré ara en disquisicions sobre si nominalisme i juridicisme són només dos caires de la mateixa realitat i em limitaré a remarcar que aquell lullisme-arnaldisme que de Mallorca i València arribava a Castella representava, un segle i escaig

53. Vegeu nota 45.

54. L'evolució del nominalisme extrem a l'humanisme és l'objecte de l'opuscle de Joan Lluís VIVES, *In pseudodialecticos*, recentment reeditat en Juan Luis VIVES, *In pseudodialecticos. A critical Edition. Introduction, translation and commentary by Charles FANTAZZI* (Studies in Medieval and Reformation Thought XXVII), Leiden 1979, VIII i 106 pp., resum del qual hom pot veure dins «Arxiu de Textos Catalans Antics», 1 (1982), 425-426, núm. 363 i recensió dins «Revista Catalana de Teologia», V (1980), 521-522.

abans d'Erasme, de Thomas More i de Joan Lluís Vives, un aliment espiritual per a tots aquells que no estaven d'acord amb fórmules de captivament personal o de ciència reduïdes al significant, ans en volien d'alternatives que s'encaressin amb el cor dels problemes i de la vida, la cèlebre «reformatio in capite et in membris» tan galejada en aquells moments.

Sota el patronatge de dos noms com el de Ramon Llull i el d'Arnau de Vilanova, l'home culte de la Baixa Edat Mitjana se sentia segur en el sentit que el reformisme cristià se li presentava vinculat a d'altres aspectes culturals vàlids, atractius i vigents per llur vàlua intel·lectual. És el valor de la racionalitat, tan propugnat per Llull. Afegim-hi aquella fascinació que el lullisme sobretot produí en l'intel·lectual del Renaixement europeu en tant que sistema d'explicació universal de la realitat, àdhuc dels aspectes menys captables amb la intel·ligència, en els límits entre el lullisme genuí i l'alquímic.⁵⁵

Hi ha, finalment, dos altres aspectes tan entrelaçats, que potser només en fan un: aquell projecte de reforma, vàlid per la seva racionalitat, era presentat en llengua vernacle o vulgar i per això mateix era posat a l'abast de la mà, en tant que instrument de la pròpia potenciació cultural, de la classe ascendent dels ciutadans o burgesos que governaven els comuns de la Baixa Edat Mitjana: mercaders, notaris, menestrals, metges, d'una banda, i de l'altra, no ho oblidéssim, aquells grups de cristians no col·locats en l'estructura jeràrquica ans solidaris amb els ciutadans i propugnadors de reformes, començant per la dels ordes religiosos: jeronis, observants reformadors d'ordes mendicants, terciaris franciscans en vida comuna. Un projecte alternatiu, doncs, posat a l'abast de la classe social que maldava a ésser l'alternativa política no sols en les ciutats, ans encara en els centres suprems de poder.

Les aportacions del futur ens diran fins a quin punt el lullisme reformista fou una realitat estesa per Castella. Allò que ara com ara podem dir és que trobem obres i traduccions de Ramon Llull (i d'Arnau de Vilanova) en castellà, des de Sevilla a Santander i que a l'interior d'aquest marc, en dues ciutats tan pròximes com Salamanca i Zamora, sabem que hi havia almenys tres obres autòctones en castellà que demostren una particular concentració en aquella contrada i per tant una particular vitalitat del corrent cultural al qual ens hem referit, ja en la primera meitat del segle xv. ¿Puc acabar repetint que és urgent de completar el mapa del lullisme a Castella en sortir de l'Edat Mitjana?

55. Vegeu, per exemple, Karel HUBKA, *The late Seventeenth-Century Lullism in Caspar Knittel's* (sic), dins «Collectanea Franciscana», 51 (1981), 65-82.

VII. LA NOSTRA EDICIÓ

A l'hora de preparar aquesta edició, s'ha presentat un entrebanc suplementari a les dificultats que qualsevol transcripció comporta, la que moltes paraules tant podien ésser considerades catalanes com castelleses. I, encara que tractant-se d'una obra, l'original de la qual és en català, hom podia servir-se de la presumpció que era català tot allò que no era clarament paraula castellana, m'ha semblat que potser no era ben bé aquesta la idea del semi-traductor i del copista, els quals potser consideraren castellana tota paraula que s'assemblés a les d'aquesta llengua. Per això, em semblà que calia seguir una pauta que evités tant com fos possible una normalització de les grafies que traís l'original, i per això, per exemple, les xifres romanes no han estat resoltes, car llur resolució obligava a optar per una de les dues llengües. També m'he abstingut de normalitzar les «u/v», limitant-me a usar d'acord amb els diccionaris actuals les «i/j», lletres majúscules i minúscules i signes de puntuació. Fora d'això, salvant sempre la capacitat humana d'equivocar-se, he procurat d'ésser fidel al text pres com a base, el de Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, ff. 101^r-105^v (S). En l'aparat crític, ultra els accidents de la còpia salmantina, he ofert les variants que aquesta presenta en relació a la còpia mallorquina, a partir de la qual Mateu Obrador féu la seva edició,⁵⁶ assenyalada en l'aparat amb la lletra E. L'aparat de fonts es limita pràcticament als paràgrafs paral·lels de l'AC per dues raons: la primera i principal és que realment AAC és una reelaboració abreujada i una mica més ben estructurada d'AC sense que, fins ara, hi compareguin fonts no lullianes; la segona és que, essent fins ara desconegut o almenys no publicat el text d'AC, els paràgrafs reproduïts en l'aparat de fonts en permetran una primera coneixença. Les notes complementàries han estat reduïdes al mínim perquè els punts de referència, particularment els doctrinals, i les comparacions amb textos contemporanis han de trobar el seu lloc propi en l'edició de l'*Art de confessió* de 1317.

Els dos textos mallorquins de Ramon Llull oferts en apèndix són transcrits bo i normalitzant-ne la grafia d'acord amb allò que és usual en les actuals edicions de textos llatins medievals. Quan la normalització ha comportat algun canvi en comparació amb la grafia del manuscrit de Munic, Bayerische Staatsbibliothek, Clm. 10495, tal modificació és indicada en l'aparat crític. M'he limitat, però, a transcriure el text ara muniqès, sense compulsar d'altres còpies.

Barcelona, 19 de juny de 1985

56. Vegeu nota 1.

[ANÒNIM LUL·LISTA DE VALÈNCIA]

[ART ABREUJADA DE CONFESSIÓ]

[Salamanca, Biblioteca Universitaria, ms. 2311, 101^r-105^v]

Molts són que desigen saber què és confessió e aver la manera que's pertany a vera e justa confessió. Com asò saber sia a molts cosa necessària e de gran vtilitat, per tal yo pecador, indigne que mon nom hic non sia script, ab ajuda del Altisme vull fer art de confessió, en la qual mostraré què és confessió.

Vera confessió és magniffestació e reuelació que'l pecador fa a Déu e a son confessor de tots sos pecats venials e mortals, generals e

1 E *praemittit* Déus gloriós, a vostra honor comensa la Art de confessió. Del pròlech | que E qui | què E qual cosa | manera E *add* de confesar 2 que E qui | vera e justa E justa e vera | com E per so, car | asò saber E *om* | sia E és | a molts E *om* 3 necessària E necessària | e de gran vtilitat E *om* | per tal E on | yo E jo | pecador E peccador 4 non E *om* | script E escrit | fer E *add* esta 5 en la qual E *om* | mostraré E a mostrar | què E qual cosa

6 Vera E *om* | magniffestació E vera declaració | pecador E peccador | fa E ha a fer 7 pecats E peccats | venials e mortals E mortals e venials 8 membrats E remembrats | sos E

1-5 L'AC comença així: «Com molts sien que desigen saber què és confessió ne quin bé se seguex e encara volrrien saber la manera de confessió, ço és a dir, com se saben confessar verament e justament, entenent, membrant e desament los pecats que àn fets contra Déu e virtuts e si matex e lur proisme, jo, ab ajuda del sant Sperit, les daré art e manera com sàpien conèxer què és confessió e quin bé se'n seguex e com sàpien bé e justament confessar si's volen», Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 117^r. 3-4 «No son digne que mon nom hic sia scrit», *ibid.*, f. 131^r.

6-9 «Vera confessió és maniffestació que'l pecador fa a Déu e a son confessor de tots sos pecats membrats e oblidats, generals e specials, mortals e venials, e és porgament e nedeiament de tots los pecats actuals damunt dits. Emperò que sia feta

1-2 L'esquematisme dels objectius formulats pel revisor de l'obra semblaria que respon a les dues parts del tractat. El «saber què és confessió» respondria a la primera part, teòrica, i «la manera que's pertany a vera e justa confessió» a la segona, pràctica. En realitat, fora de la definició (línia 6-9) tot el tractat és resposta a la «manera».

3-4 Altres declaracions d'indignitat es troben al començament d'obres de Ramon Llull, com és ara el *Llibre de demostracions*, el *Llibre d'intenció* o el *Liber sancti Spiritus*. En d'altres ocasions, i sense referència a fer constar el nom de l'autor, es troben al mig d'un escrit, com és ara en la *Petició de Ramon al papa Celestí V per a la conversió dels infidels* (PERARNAU, ATCA 1 —1982—, 40, línia 59; i 43, línia 84).

6-9 La definició de confessió segueix a una certa distància la donada per Ramon Llull en *Llibre d'intenció* (GALMÉS, ORL XVIII, 1935), 40, cap. 16, núm. 1; i la del *Llibre de meravelles* (BATLLORI, OE I, 1957), 479, capítol CIIII. Gairebé crec innecessari de remarcar que «confessió» equival, no pas a «sagrament de la penitència», ans a «acusació en el marc del sagrament de la penitència». *L'Arbre de ciència* (J. i T. CAR-

specials, membrats e oblidats, feta sos forma de grant contricció e satisfacció, segons la grauesa dels pecats que avrà feyts.

La manera de saber bé e justament confessar és que'l peccador 10
sàpia què és peccat mortal e què és peccat venial e com pecca hom
venialment e mortalment. E molts d'altres condicions e maneres que
conuenen a saber, de les quals en aquesta art ne entenem a donar
doctrina breument.

Departida és aquesta art en dues parts, so és en thèdrica e en 15
pràthica. La primera és departida en .IIII. partes; en la primera
mostrarem què és peccat venial e mortal; en la segona daré doctrina
e cognexensa de les .x. potències naturals, ab les quals hom fa de bé
o de mal; en la terça, possarem .x. reglas o qüestions generals, ab
les quals tot peccador put auer hàbit e manera general de cercar e 20
fallar sus deffalliments; en la quarta part donaré doctrina del mes-
clament de las .x. potències ab les .x. regles damunt ditas.

sots | grant E om 9 satisfacció E satisfacció e | grauesa E granea | avrà E aurà | feyts E fets
10 bé E ben | e justament E om | peccador E peccador 11 què E qual cosa | e què E
ne qual cosa | com E con | pecca hom E hom pecca 12 e (mortalment) E o | molts E moltes
| d'(altres) E om | condicions e maneres E coses | que E quis 13 conuenen E covènen |
S iter dels (sic) quals en aquesta art | aquesta E esta | ne entenem a E volem 14 breument
E abreujsadament

15 E praemittit Divisió de la obra | (so) és E add a saber 16 pràthica E pràctica | és
departida E departim 17 e E add peccat | daré E donarem 18 cognexensa E conexensa |
les quals E què | fa E add tot so que fa 19 possarem E posarem 20 tot E add hom |
put E pot | de cercar E d'encercar 21 fallar E trobar | sus E sos | deffalliments E falli-
ments | donaré E donarem 22 las E les | ditas E dites

sots forma de vera e gran contricció, dolor e satisfacció, segons la granea e la mul-
titut dels pecats que aurà fets», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311,
f. 117^r.

15-22 Els esquemes de l'AC i de l'AAC són confrontats en la introducció, epí-
graf, 'Art de confessió' i 'Art abreujsada de confessió'.

RERAS, OE I, 1957), 683, núm. 6, dibuixa el marc sacramental. En *Llibre de mil pro-
verbis* (COMAS, ibid.), 1258-1259, cada un dels elements constitutius és tractat en ca-
pítol divers. En canvi, l'*Ars confessionis* de l'apèndix I, línies 50-54, subratlla més
l'examen que la manifestació. Els *Sermones de septem sacramentis*, de Munic, Baye-
rische Staatsbibliothek, Clm. 10495, no defineixen la confessió en el sermó que li és
dedicat, ff. 144^r-145^r. Hi ha una certa similitud entre la definició del nostre autor i
la de Sant RAMON DE PENYAFORT, *Summa de paenitentia* (OCHOA, Díez, Roma 1976),
811, núm. 14, definició que fou transcrita al peu de la lletra per GUIU DE MONTROQUER
en el seu *Manipulus curatorum*: «Confessio est legitima coram sacerdote peccatorum
declaratio». Vegeu amb sentit negatiu, *Llibre de meravelles* (BATLLORI, OE I, 1957),
479, columna 2.

15-22 A través de l'esquema bàsic del tractat, comú tal com sabem a AC i a
AAC, hom pot copsar allò que sembla específic d'aquests en comparació amb la literatura
contemporània, en la qual els tractats teòrics són destinats a clergues i algun de pràc-
tic, encara en llatí, a seglars. Ací tenim teoria i pràctica en llengua vulgar per a cris-
tians no-clergues.

E primerament de la primera part.

En aquesta primera part vull mostrar què és peccat venial e què
25 és mortal, per tant que'l peccador, quant se confessarà, que se sàpia
acusar de cada vno según ço que és.

Peccat venial és disposició de mortal; axò vull dir que quan el
pecador és temptat a fer algú peccat mortal per alguna de les .x. po-
tències e pienssa e va duptando si le farà o no, e la volentat no fa
30 elecció de fer-lo o de no lo fer, aquella dupta aytal és peccat venial.
E és dit que és disposició de mortal peccat: ca tantost que la volentat

24 E *praemittit* Cap. I. De les .ij. maneres del peccat actual | vull E volem | què (és)
E qual cosa | què E qual 25 és E *add* peccat | tant E so | quant E con | que se E que's
26 acusar E accusar | cada vno E cascum | según E segons | ço S *add int lin, expuncto* aquesto
E so | que S *corr* aquesto *expunct*

27 axò vull E so és a | que quan E con | el E lo 28 peccador E peccador | algú E
algun | alguna E alcuna 29 pienssa E cogita | va duptando E és duptant | le E 'l 30
(fer-)lo E *om* | lo (fer) E *om* | fer E *add* aquell | aquella E *om* | dupta aytal E aytal dupte
31 que és E ésser | mortal peccat E peccat mortal | ca E car | tantost E aitantost | que E

24-26 «En esta part entén a parlar de pecat venial e de pecat mortal, mostrant e donant a conèixer què és peccat venial e què és peccat mortal, per ço que per la conexença, que hom n'haurà per les .x. potències, ne sàpie mils usar en la confessió. E primerament del peccat venial diré», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 117^r.

27-33 «Peccat venial és disposició de mortal, ço és a saber, com hom és tentat de qualque peccat mortal, se sia per veer, oyr, odorar, etc., e en si matex fassa qüestió e diga si farà lo peccat de què és tentat o no e la volentat encara no avrà determenat si'l farà o no, aquell dupte, aytal és peccat venial. E per ço és dit que el és disposició de mortal, car, tantost que la volentat ha determenat lo dupte e la qüestió e diu que'l farà, és l'ome, en qui aytal volentat és, en mortal peccat, enperò ço és en ànima. E si el hom en aquest moria sens confessió e contricció, se danaria e, si'l complex per obre, ja és en mayor pena obligat si mort en aquell peccat», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 117^v. Ramon Llull, LVVV, lín. 129-130 de l'apèndix II; vegeu, encara, allí mateix, les línies 161-163, 176-178, 188-191, 212-214, 254-255. 31-33 Vegeu més avall, en l'apèndix I, LAC línia 58, la frase en la qual Llull expressa la vinculació entre pecat mortal i voluntat: «...non sunt mortalia vitia usquequo per voluntatem diligentur». Vegeu en l'apèndix II, LVVV, línies 163-164, una formulació semblant i també les línies 191-192, 213-214, 229-230, 242-243, 255-256.

24-64 Creuria que el sentit del primer apartat és no pas el d'oferir una doctrina plenament satisfactoria per a mestres, ans només una pauta clara per al seglar que demanava com es pot distingir fàcilment entre pecat mortal i pecat venial, distinció que tenia importància per a la vida, car no era, segons els moralistes i els canonistes, clara l'obligació de confessar-se de pecats venials en virtut de la prescripció del cànon *Omnis utriusque sexus*, tal com hom pot veure en Sant RAMON DE PENYAFORT, *Summa de paenitentia* (OCHOA, Díez, Roma 1976), 816-817, núm. 21. Des del punt de vista de la doctrina que aleshores hom podia considerar tradicional, el fet de posar com a

ha feyt elecció de fer lo peccat mortal, de què era temptat, e en aquella deliberació ha consentit, cagut ha el pecador en pecat mortal.

E encara és peccat venial quant el hom vsa vanament de las .x. potències, las quals vanitats buenament no put hom esquivar de tot en tot per rahó de la flaqueza humana; mas però que la volentat no les desee e que's ponga ab les altres potències que no vulla molt vsar-lo, si no per necessitat. E per tant és dit peccat venial, ca liger és de perdonar e ha molts remedis, per les quals és perdonat sens confessió de boca, enperò que sea la persona sens peccat mortal, ca lo mayor retién lo menor.

Los remedis són aquests: aygua benedicta, pan benedit, benedicció episcopal, veer e adorar lo cors de nostre senyor Ihesu Xrist sagrat,

con 32 feyt E feta | de què E al qual | era E és | temptat E temptada 33 aquella E aquell add ab | cagut ha E cau | el E lo | pecador E peccador | pecat E peccat
 34 e E om | quant E con | el E om | las E les 35 potències E add axí com veer vanitats e oir vanes paraules, e enaxí de les altres potències | las E les | buenament S buena ment E bonament | put E pot 36 rahó E raó | flaqueza E fragilitat | però E emperò 37 no les desee e que's ponga ab les E en los desigs que y contrast a les | que E per so car | no E no'n | vulla E vullen | molt E trop 38 vsar-lo E usar | necessitat E necessitat | tant E assò | ca E car | liger E leugerament 39 de perdonar E perdonat | remedis E remeys | les E los 40 enperò E ab tal | la persona E om | ca E car 41 mayor E major | retién E reté 42 remedis E remeys | benedicta E beneyta | pan benedit E pa beneyt 43 episcopal

34-41 «Encara és peccat venial veer vanitats, vans colors e vanes figures, oyr vans sons, cants e veus, emperò que no sien amats per la volentat ni massa entesos per l'enteniment ni massa membrats per la memòria ne ymaginats per la ymaginació ne sentits per los senys e axí com dit de .veer e oyr, pots tu entendre de odorar e gustar, etc. E qui en aquest pecat venial és no és en estamén de dapnació, car peccat és que humana natura no'n se pot guardar, no dic d'algun en especial, car generalment parle, si donchs miraculosament no's fahia, axí com de Jhesu Christ e de madona Sancta Maria», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 117^r.

42-48 «...e ab poca d'escusa e de remey ne pot hom ésser fora, axí com a salpassa, veent e adorant lo sant cors de Jhesu Christ o ab la absolució de la confessió general o menjant del pa beneyt, o per la benedicció episcopal o piadosament ferén en sos pits e per semblans coses és hom munde d'aquells, emperò que non hi aia de mortals», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 117^r.

únic punt de referència la decisió de la voluntat (línies 32 i 33) era discutible, car hom pot trobar, per exemple en PERE DE POITIERS, basat en sant Agustí, que la «morosa cogitatio circa consensum est mortale peccatum» (LONGÈRE, CC LI, Turnholt 1980), 18, línies 9-10. L'«auctoritas» de sant Agustí d'Hipona és la de les *Enarrationes in psalmos*, XCIII, 1 (CC XXXIX, 1956), 1300. En aquest context, creuria que és significatiu el fet de fer dependre la gravetat del pecat exclusivament de la decisió de la voluntat (línies 32-33 i 70-71). Grans mestres contemporanis la feien dependre dels deu manaments o dels set pecats capitals (cf. línies 57-60).

34 Vegeu un cas d'ús va en *Blanquerna* (GALMÉS, FERRÀ, PONS, OE I), 156-157.

la oració del *Pater noster* ab el *Credo*, e dándose en los peyts ab
 45 gran contricció e ab deuoció e clamant de mercè que'l perdone seus
 peccats. Cada vna d'aquestes coses demunt ditas és remedi per què
 los peccats venials són perdonats. Mostrat auem què és peccat venial
 e el remedi d'él.

Ara volem mostrar què és peccat mortal. Peccat mortal és fer
 50 contra la principal et final entenció per la qual ha Déus al hom
 criat, la qual és contenguda en los manaments de la ley, los quals
 són regles ab què el hom pusca si matex guardar en la entenció a
 la qual és home creat, la qual entenció principal és aquesta, a Dios
 membrar, entendre e amar, seruir, honrrar e obedeçer. Com el hom
 55 és, donchs, desobeynt als .x. manaments, pot ésser cert que és caygut
 en peccat mortal, ca és fuera de la entenció principal a què és creat.

Los peccats mortals generalment són .viij., los quals són aquestes:
 auarícia, gula, luxúria, ergull, accídia, inuídia, ira. Per ço són dits mor-

E de prelat | adorar E aorar | lo E *add* preciós | nostre senyor E *om* 44 el E lo | dándose
 E donar-se colps | peyts E pits 45 gran E *om* | ab E *om* | de S *corr* *forfan* ie E a Déu | 'I
 E li | perdone E perdó | seus E sus 46 cada vna E cascuna | demunt S *corr* desmunt
cancell -s- E damunt | ditas E dites | remedi E remey | per E *add* so 47 són E sien | què
 E qual cosa 48 el E lo | remedi E remey | él E aquell
 49 què E qual cosa 50 et E e | Déus E Déu | al E *om* | hom E home 51 criat E
 creat *add* e posat en lo món | los quals E qui 52 el E *om* | pusca E pot | matex E metex
 | guardar E conservar 52-53 a la qual E per què 53 home E hom | creat S *corr* criado
cancell | aquesta, a E *om* 54 membrar E remembrar | entendre E entendre | honrrar E honrar
 | obedeçer E obeir | com S *corr* como *cancell* -o | el E *om* 55 donchs E *om* S *corr* pues
cancell | desobeynt E desobedient | cert E certificat | que és E de ésser | caygut E caüt 56 ca
 E car | fuera E fora | a E per | és E *praeit* hom
 57 peccats E *add* capdals, on recaen tots los | aquestes E aquests 58 gula E glotonia

48-56 «En lo capítol de peccat venial é, en alguna partida, dat a conèixer peccat mortal com s'engenra en la volentat del home, mas encara n'entén a parlar açí, ço que peccat mortal és, on pus breu poré. Mortal peccat és fer contra la final entenció per què Déus volc formar home, la qual final entenció és aquesta: Déu verdaderament entendre, amar e membrar e honrrar, servir, beneyr més que res. Cada un que açò sabrà, quart si matex e cerc bé si és vengut ni à feyt contra esta final entenció, que, damunt és dita. Com sia açò que rahon demostra que aquella cosa que val més sia honrrada per entendre, per amar e per membrar, etc., la qual cosa és Déus», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, f. 117^v. Vegeu en l'apèndix II, LVVV, les línies 163-164.

57-60 «VII són los peccats mortals generals segons antiga costuma, los quals són aquests: auarícia, glotonia, luxúria, erguyll, accídia, enveya e yra. Aquests han moltes branques...», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 117^v.

49-50 Hi ha una certa manca de coherència entre l'afirmació tan nítida de les línies 32 i 33, fent consistir el pecat mortal en la decisió de la voluntat, i la d'aquestes, insistint en el «fer» quelcom contra els manaments, quan hom esperaria «voler» en contra de les prescripcions del decàleg.

tals, car pernen lo peccat dels manaments qui en algú d'ells biu en mort de la vida eternal, la qual és posseyr Déu en lo regne celestial. 60

El remedi per què el pecador pot exir del peccat mortal és contricció e confessió e satisfacció, según que en si matex porà trobar que avrà offès a Déu e a si matex e a son proisme, emperò mediant la diuinal gràcia.

Aquesta part és departida en .x. potències naturals e humanals, 65 las quals són aquestes: potència visiuva, auditiva, odorativa, gustativa, tactiva, affativa, ymaginativa, memorativa, intellectiva e amativa. Las .viij. primeras són del cors e non pueden peccar nin ganar

|ergull E supèrbia | inúidia E enveja *add e* | Per çò E e | dits E *add* peccats 59 car E per so car | pernen E priven | peccat E peccador | dels manaments E *om* | algú E alcun | d'ells E de aquells | (biu) en E ni 60 posseyr E posseir | celestial E *add* en aquest segle per gràcia e en l'altre per glòria.

61 El remedi E lo remey | el E lo | pecador E peccador 63 e (confessió) E *om* | según E segons | matex E *om* | porà trobar E trobarà 63 a (Déu) E *om* | e a E *om* | a (son) E *om* | proisme E proixme | mediant E mijasant

65 Aquesta E *praemittit* Cap. II. De la divisió de les potències naturals 66 las E les 67 ymaginativa E imaginativa | intellectiva E entellectiva 68 las E les | primeras E pri-

65-68 Ramon LLULL, *Liber de septem sacramentis sanctae ecclesiae*, Munic, Bayerische Staatsbibliothek, Clm. 10495, f. 145^b: «Tu, peccator, qui confiteris, debes peccata tua inquirere, que fecisti, per visum, auditum, odoratum, gustum, palpatum, loquutum, imaginatum, memoratum, intellectum et per aborrere...»; vegeu, també, l'apèndix I, LAC, línies 55-201 i l'apèndix II, línies 267-276. L'AC s'expressa així: «Aquesta art és departida en deu parts, les quals són les deu potències de l'home, ço és a saber: potència visiva, auditiva, odorativa, gustativa, tactiva, affativa, ymaginativa, entellectiva, volitiva e memorativa», Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 118^r. 68-72 «En home són dues natures, corporal e speritual. La corporal és lo cors, la isperitual és la ànima racional. En aquestes dues ha deu potències, virtuts e propietats, set de la natura del cors e tres de la natura de la ànima. Les set de la natura del cors són aquestes: potència visiva, auditiva, odorativa, gustativa, palpativa, affativa e ymaginativa. Les tres de la natura de la ànima són aquestes: entellectiva, memorativa e amativa. E tot ço que'l home fa de bé o de mal, de virtuts o de pecats, tot ho fa ab aquestes deu potències damunt dites e fora aquestes lo home no pot

65-154 Tot aquest apartat és coherent amb la tesi ja coneguda, segons la qual el pecat greu rau en la decisió de la voluntat, doctrina repetida ací en les línies 70-71 i 152-153. A partir d'aquest principi la lògica sembla ésser rectilínia: la decisió de la voluntat, en ella mateixa o actuant en les altres potències, pot seguir dos camins: un d'adient a la principal i final intenció per la qual Déu ha creat l'home i un altre de contrari a tal intenció; aquest és el pecat. Tot l'apartat no fa res més que aplicar tal esquema a cada una de les deu potències, tret el petit excursus dedicat a la doctrina lulliana de la primera i de la segona intenció. Recordem que una exposició de les deu potències es troba tant en l'*Ars confessionis* de l'apèndix primer com en el *De virtute veniali et vitali* de l'apèndix segon, en aquest darrer (línies 267-449) amb un esquema d'idees molt pròximes al del nostre text.

virtuts sens consentiment de les .IIJ. potències de la ànima; nin las
 70 dos de la || ànima, conué a saber, memòria e enteniment, no pueden
 pecar mortalment si la volentat no consent. E sens las .VIJ. primeras f. 101^r
 pot hom en si engenrrar virtuts o pecats. E per ço que de las dytas
 potències el pecador aja mayor cognexensa, volem specificcar breu-
 ment cada una segons la sua propietat e natura e mostrar la manera
 75 com ab ellas engendra lo hom virtuts o pecats. E primerament de la
 primera.

Potència visiva és la vista, ab la qual lo hom vey los colores e
 las figures de las coses visibles. Com la ànima membrant e entenen
 e amant ama el subiecto de las dytas colores e figures en la entenció
 80 per què, engenrra home virtut ab la vista. E quant l'om lo ama con-
 tra la principal e final entenció, vici e peccat, ca ama-lo per la segona
 entenció contrària a la primera.

meres | són E *add* de la natura | non E no | pueden E poden S *seq ga cancell* | nin E ne |
 ganar E guanyar 69 virtuts E vertuts | nin E ni | las E les 70 dos E .ij. *add* potències
 | conué a saber E so és | pueden E poden 71 pecar E peccar | no E *add* y | las E les | pri-
 meras E primeras *add* no 72 engenrrar E engendrar | virtuts E vertuts | pecats E vici | ço E
 so | las E les | dytas E dites 73 el pecador E lo peccador | mayor E major | cognexensa E
 conexensa | specificcar E especificar 74 cada una E cascuna *add* potència | la sua E sa 75
 ellas E elles | lo E *om* | virtuts E vertuts | o pecats E e vicis
 77 és la vista E la qual és veer e | lo E *om* | vey E veu | los colores E les colors 78
 las E les | de las E dels | coses E corses | visibles E sensibles | com' E con | e (entenent) E
om 79 el E lo | subiecto E subject | las E les | dytas E dites | colores E colors | en E ab
 80 què E *add* és | engenrra E engendra | home E hom | virtut E vertut | quant E con |
 l'om E *om* | lo ama E l'ama 81 entenció E *add* per què és, engendra | peccat E peccat | ca
 E car | ama-lo E l'ama

fer virtuts ne pecats. E les set potències que són de la natura del cors no poden usar
 virtuosament ne viciosament sens les tres de la ànima. E principal àn totes a venir
 a la voluntat, que és regina de totes, per ço car ella à a fer electió de bé o de mal,
 lo qual entén l'enteniment e menbra la memòria, amant o desamant la volentat aquel
 bé o mal. E les tres potències de la ànima poden usar virtuosament sens les set del
 cors, emperò la una de les tres, ço és la volentat, és clau que tanca e obre, que les
 dues no poden pecar mortalment sens que ella no y consenta, així com damunt és
 dit», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 117^r. 72-75 «En aquesta
 part, entén a parlar de les dites deu potències, mostrant la natura de cascuna potència
 per ço que hom sàpia la natura del engenrrament del peccat o de la virtut com s'en-
 genrra en cada una potència. Per ço hi aplic virtut com s'engenrra, que hom ne sàpia
 usar virtuosament, si's vol. E primerament de la potència visiva diré, e enaprés de
 auditiva e axí per orde, suscessivament», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària,
 ms. 2311, f. 118^r.

76-77 «Potència visiva és aquella virtut o forma a qui pròpiament se pertayn
 actu de veer, lo qual veer ateyn e apprehèn les semblances dels obiects colorats e figu-
 rats. E los huyls són òrguens e strumens per on pren e reeb la potència visiva aquells
 e són finestres per on entren los dits obiects en les potències de la ànima, entenen
 e amant e membrant aquells», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311,
 f. 118^r.

E per ço que'l hom sàpia vsar de entenció en esta art, vull declarar de entenció breument. Primera e principal e final entenció ha esguart a Déu simplement. E la segona entenció ha dos esguarts, so és a uirtuts creadas e vicis, las quals virtuts són aquestes: justícia, prudència, fortalea, temprança, fe, sperança, karitat, humilitat, castetat, paciència, e moltes del altres. E com el hom las ama en si e en su proisme e vsa d'ellas, entonçes la segona entenció concuerda ab la primera. Mas com la volentat non ama per sy o ab les altres potències, así com ab la vista e ab les altres potències, ço que deue amar o desama ço que deue amar; o com non ama más ço que deue más amar o quan non aborrez o desama más ço que deue más aborreçer, entonçes o a essas horas es contraria a la primera entenció e encara a la segona concordant a la primera.

83 ço E so | 'l E om | entenció E add volem | vull E om 84 breument E abreujadament 86 uirtuts E vertuts | creadas E creades | e E add a | las E les | virtuts E vertuts 87 fortalea E fortitut | temprança E tempransa | sperança E speransa | karitat E caritat 88 dels altres E d'altres | e E om | com E con | el E om | las E les | si E add metex | e E o | su E son 89 proisme E proixme | d'ellas E d'aquelles | entonçes E adonchs add és | concuerda E (és) concordant 90 com E con | non E om S seq la cancell | sy E si 91 así E axí | e E o | ab E om | potències E om | ço E so | que E add no | deue E deu 92 o E e | ço E so | deue E deu | com E con | non E no | (ama) más E més | ço E so | deue E deu | más E més 93 quan E con | non E no | aborrez E ahira | o desama E om | ço E so | deue E deu | más E més | aborreçer E ahirar e desamar 94 entonçes E adonchs | o a essas horas E om 95 (concordant) a E ab

83-95 «E la volentat reb aquells amant per la primera entenció o per la segona. Si'ls ama per la primera entenció, seguex e complexx la final entenció per què és la vista e los dits obiects e lavors [n'engendren virtut. Si'ls ama per la segona intenció, no seguex la final intenció per què és la vista e los dits obiects e lavors] n'engenran vici e peccat. La primera entenció ha esguardament a Déu e als sançts e a virtuts creades, que són: justícia, prudència, fortitudo, tempransa e fe e sperança e karitat. La segona entenció ha esguardament a home, a vicis e a pecats, que són avarícia, glotonia, luxúria, orgull, accídia, enveja, yra e mentida», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 118^r.

83-95 La doctrina de la primera i de la segona intenció explicada en aquestes línies no és ben bé la que exposa Ramon Llull amb sentit més universal, per exemple en el *Llibre d'intenció* (GALMÉS, ORL XVIII, 1935), 1-66, ans n'és una aplicació esquematitzada i de fàcil comprensió, exposada seguint l'estructura ternària dels altres paràgrafs d'aquest apartat: formulació d'una primera idea o definició del tema del qual es tracta, i indicació de les dues possibilitats d'usar-ne, virtut o vici. El concepte de Llull és que primera intenció és objectiu o fi i segona és camí o mitjà. Vegeu també *Doctrina pueril*, XCII, 9 (SCHIB, Barcelona 1972), 223.

Potència auditiva és aquella a qui pertany pròpiament oyr, ab lo qual oyr engenrra el hom vici o virtut; engenrra uirtut quan le plao oyr paraulas o cantars virtuosos; engenrra vici quan le plae oyr paraules vanas o viciosos cantares, segons que auem dit damunt del ver per la primera entenció o segona.

100

Potència odorativa és aquella ab la qual pròpiament le pertany oler odor, ab lo qual odor el hom engenrra virtut quan ama el odor per la primera entenció e encara per la segona concordant ab la primera, e engenrra vici, si la vull hom odorar per la segona, contrària a la primera.

105

Potència gustativa és aquella a qui pròpiament pertanyn gustar menjant o beuent, ab la qual el hom engenrra virtut com el hom

96 oyr E oir 97 oyr E oir | engenrra E engendra | el E om | virtut E vertut | engenrra E engendra | uirtut E vertut | quan E con *add* hom 97-98 le plao E ha plaer *add* en | oyr E oir | paraulas E paraules | cantars E cants | virtuosos E vertuosos *add* e | engenrra E engendra *add* hom | quan E con | le plae E ha plaer *add* en | oyr E oir 99 vanas E vanes | o E e | cantares E cantars | damunt E desús | dels E de 100 ver E veer | la E om

101 ab E a | le E se 102 oler odor E odorar | lo E la | el E om | engenrra E engendra | virtut E vertut | quan E con | el E la 103 ab S *corr* a 104 engenrra E engendra | si E adonchs con | la E om | vull E vol | segona E *add* entenció

106 qui E la qual | pertanyn E cové 107 qual E *add* potència | el E om | engenrra

96-100 «Potència auditiva és aquella forma o virtut, a qui pròpiament se pertanyn actu de oyr, lo qual oyr ateny o aprèen les semblances de sons e de veus, que són los seus objectes, ço és a dir, so de variment qui's fa per artiffici, així com de senyns o d'esquelles, tromper, quitarra o laüt, etc., veu o veus, ço és a dir, tocaments d'estruments naturals, que's fan per animals racionals, axí com d'ome, qui és racional, qui lig, parla o canta; d'animal irracional, axí com del rosiniol, calandri, etc., qui naturalment canten; e les orelles són portals, per on entren en la dita potència e per ella en la ànima, aquests sons e veus, la qual ànima n'engenrra virtuts o pecats, segons lo proçés de la primera potència», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 118^r.

101-105 «Potència odorativa és aquella forma, a qui pròpiament se pertanyn actu de odorar, lo qual odorar ateny o aprehèn les semblances de les odors, que són en les substàncies odorables per plaent e bona odor o per desplaent e mala odor. Per bona e plaent odor, així com del ram, rosa, poma, etc., per mala e desplaent odor, axí com d'ome mort, nafres, podridures, etc. E lo nas és forat, orgue e strument, per on entren, mijançant la dita potència en la ànima les dits plaens o desplaens odors, la qual ànima n'engenrra virtuts o peccats com n'usa segons que en la primera potència he demostrat», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms 2311, f. 118^r.

106-110 «Potència gustativa és aquella virtut, a qui pròpiament se pertanyn actu de gustar, lo qual gustar aprehèn o atenyen les semblances de les sabors que són en les substàncies gustables, per menjar o per beure; per menjar dolces o amars sabors, simples o compostes, axí com per menjar pa, carn, pex, fruita, etc. E per veure dolces o amars sabors, simples o compostes, axí com beure vi, aygua, let, etc. E la boca és portal, orgue o instrument, per on entren en la potència gustativa e per ella en la ànima, les semblances de les dites sabors, la qual ànima n'engenrra virtuts o peccats,

ama menjar o veure per la segona entenció concordant a la primera, e engenrra vici quan ama gustar per la segona entenció contrària a la primera, ca entonçes és la segona concordant ab los vicis e peccats. 110

Potència tactiva és aquella a qui pròpriament pertany tocar o palpar, ab al qual tocar o palpar hom engendra virtut quan le plao tocar o palpar la cosa tocada o palpada per la primera entenció concordant ab la primera, e engenrra vici quan ama tocar o palpar per le segona entenció contrària a la primera. 115

Potència affatiua és aquella a qui pròpriament pertanyen parlar. E quan al home plao parlar de Déu o de las creaturas per la primera entenció e encara per la segona concordant ab la primera, com el parlar engenrra virtut. Mas quan le plao parlar paraulas bellas e ben ordenadas, contràrias a la primera entenció e a la segona ab ella concordant, engenrra vici en si e en altre. 120

E engendra | virtut E vertut | com E con | el hom E om 108 veure E beure | a E ab 109 engenrra E engendra | quan E con add hom | la S add int lin 110 ca entonçes E car adonchs | los E om | e peccats E om

111 qui E la qual 112 al E la | tocar o palpar E om | virtut E vertut | quan E con add hom | le plao E ha plaer en 113 primera E segona 114 engenrra E engendra add hom | quan E con 115 le E la

116 affatiua E add o parlativa | qui E la qual | pertanyen E se pertany 117 quan E con | al home plao E ha hom plaer en | las E les | Déu S corr Dios cancell | creaturas E creatures 118 com E ab | el E lo 119 engenrra E engendra hom | virtut E vertut | quan E con | le plao E ha plaer en | paraulas E paraules | bellas E belles | ben E bé 120 ordenadas E ordenades | contrarias E contràries | ella E aquella 121 engenrra E adonchs engendra hom | altre S corr altre

segons que damunt és demostrat», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 118^v.

111-115 «Potència tactiva o palpativa és aquella forma, a qui pròpriament se pertanyen actu de tocar o de palpar, lo qual tocar o palpar atenyn o aprehèn les semblances de les blanques e dures calors o fredors, qui són en les substàncies tangibles e palpables, calefatibles o fregitibles, axí com tocar, palpar blanques vestidures o aspres, blan lit o delicat, o aspre e dures, etc. Et les mans e los peus són los principals membres, per on reb la potència tactiva aquelles semblances dels dits objectes e passen al ànima entenen, amant e membrant aquells. E l'home, amb les dictes potències de la ànima, engenrra virtuts o pecats, segons lo procés que damunt és dit», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 118^v.

116-121 «Potència affativa és aquella propietat a qui pròpriament se pertanyen actu de far, ço és parlar, lo qual afar o parlar aprehèn o atenyn les semblances dels objectes, qui són dins, o dels objectes, qui són diffora, demostrant o magniffestant aquells, parlan dels objectes qui són dedins, axí com de parlar de Déu, de virtuts, o de altres coses semblans, les quals les potències de la ànima atenyn; dels objectes qui són dyfors, axí com parlar de les coses temporals, de les quals los senys poden atènyer mijançant les potències de la ànima e de la boca ab la lengua, etc., són sos instruments, on sa forma la actu de la potència affativa. E l'ome, reebent aquelles semblances de dins e deforas n'engenra» (*text inacabat*), AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 118^v.

Potència ymaginativa és aquella, a qui pròpiament pertany ymaginar les semblances de las cosas que los senys o sentiments damunt dyts han sentidas, así com ymaginar las cosas vistas, oydas, 125 odoradas, gustadas, tocadas, parladas e encara ymaginadas altres coses, que en negun temps no avrà home sentidas; ab aquellas engenrra hom virtut quan se fa per la primera entenció e encara per la segona, quan concorda ab la primera; e engenrra vici, quan le plao ymaginar per la segona entenció contrària a la primera e se concorda ab les 130 vicis.

Potència memorativa és aquella, a qui pròpiament le conué membrar; ab qual membrar engenrra el hom virtut, menbrant les coses passadas o esdeuenidores per la primera entenció o per la segona ordenada ab la primera; mas com les membra per la segona desordenada de la primera, engenrra vici. 135

122 ymaginativa E imaginativa | qui E la qual | pertany E se pertany 123 ymaginar E imaginar | semblances E semblances | las E les | cosas E cosas | o sentiments E om 123-124 damunt E demunt 124 dyts E dits | sentidas E sentides | así E axí | ymaginar E imaginar | las cosas vistas, oydas E les cosas vistas, oides 125 odoradas, gustadas E odorades, gustades | tocadas E tocades o palpades | parladas E parlades | ymaginadas E imaginades 126 en negun E null | home E hom | sentidas E sentides | aquellas E les quals | engenrra E engendra 127 virtut E vertut | quan E con | fa per E concorden ab | e encara per E o ab 128 quan concorda E concordant | engenrra E engendra | quan E con | le plao E ha plaer en | ymaginar E imaginar add aquelles 129-130 e se concorda ab les vicis E o a la segona qui's concorda ab la primera

131 qui E la qual | le conué E se cové 131-132 membrar E remembrar 132 ab E add lo | engenrra E engendra | el E om | virtut E vertut | menbrant E membrant 133 passadas E passades 134 ordenada E ordonada | com E con add hom | membra E remembra 134-135 desordenada E desordonada 135 engenrra E adoncs engendra

122-130 «Potència ymaginativa és aquella virtut, a qui pròpiament se pertanyen actu de ymaginar, lo qual actu atenyn e aprehèn les semblances de tots los seyns corporals, les quals són aquestes, axí com de la vista, colors e figures, del oyr, sons e veus, del odorar, bona e plaent odor e mala e desplaent, del gustar, sabors dulces e amars, del palpar, coses blanques o àspirs o moles o dures, calents o fredes, del parlar demostra coses veres o falses, bones o males. Enaprés la dita ymaginativa presenta la una de aquelles o tots al ànima e a les seues potències, al enteniment, que les entena, a la volentat que les am o'ls desam, a la memòria que'ls membre. E puys, si l'ome ab sa volentat, los ama per la primera entenció, n'engenrra virtut o virtuts per la ymaginació e com los ama per la segona n'engenrra culpes o pecats, segons que damunt és dit», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 118^v.

131-135 «Potència memorativa és terça propietat del ànima, a la qual pròpiament se pertanyen e li cové actu de membrar, lo qual actu aprehèn e atenyn e reb les semblances de la potència visiva, auditiva, odorativa, tactiva, affativa, ymaginativa, intellectiva e volectiva, segons que la ymaginació ne pren dels seyns ni'ls dóna al enteniment e a la volentat e segons que la volentat les vol amar o desamar e que les coman a la memòria, qui sien menbrats. E una memòria es mils desposta que altra, axí com una vista, que veurà mils, de puys luyne que altra. E com l'ome se dispon a

Potència intel·lectiva és aquella a qui pertanyen pròpiament entendre, e li pertanyen apropiadament crear coses verdaderas, las quals entendre no pot. E com entiendo o cree cosas verdaderas per rahon de la primera entenció e de la segona proporcionada a la primera és virtuós su entendre o crear. Mas com el hom entiendo o cree cosas falsses, amant-las per rahon de la segona entenció contrària a la primera o encara contra la primera simplement, és el su entendre o crear viciós.

f. 102^r Potència amativa || és aquella a qui pròpiament le conué amar

136 intel·lectiva E entellectiva | qui E la qual | pertanyen E se pertany 137 crear E creure | cosas verdaderas E cosas veres | las E les 138 com S *add int lin, expuncto* quen E con | entiendo E entén | cree E creu | verdaderas E veres | rahon E raó 139 proporcionada E ordonada 140 virtuós E vertuós | su E son | o cree E om | com E con | el E om | entiendo E entén | cree E creu *add veres* 141 falsses E o falses | (amant-las E aquelles | per E sots | rahon E raó 142 o encara contra la primera E om S *seq s et linea* | és E *praemittit* adoncs | el E om | su E son 143 crear E creure 144 qui E la qual | le E om | conué E cové 145 e E o | quant E so car | el E om

totes ses potències a més menbrar los dits objectes o semblances per la primera entenció, ço és, per Déus amar, onrrar, loar, beneyr, servir, e madona sancta Maria e los àngels e los sancts de glòria, e encara les sues dignitats, que són bonea, granea, infinitat, eternitat, poder, sabiesa, volentat, virtut, veritat e glòria, perfecció compliment de tot quant és, fo e serà e les seus manaments, articles e sacraments, dons del Sant Sperit, les obres de misericòrdia, les benahuyranses, que Ihesu Xrist promet e les sues virtuts cardinals e theologicals, que no fa per la segona, l'ome engendra virtut o virtuts per la sua memòria; e com se dispon ab ells a més menbrar los dits objectes o semblances per la segona entenció, ço és, per sí matex amar simplement, servir, onrrar e conòxer sa muller, infans e tots los seus béns sens Déu, lo dit home n'engendra, per la sua memòria, vicis e pecats e'n cara culpes e penes perpetuats en infern, si mor en aquella entenció. A Déus, a Déus! E tants ne són que no saben qual és la primera ni la segona entenció e com cuyden tenir la primera, ells tenen la segona, com cuyden tenir la segona, ells tenen la primera; e tot ço que fan, a contingència e a fortuna o fan e per ço és gran desviament en lo món, axí dels maiors e dels mijans com dels menors e més dels uns que dels altres...», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 119^r.

136-143 «Potència intel·lectiva és una propietat del ànima, a la qual pròpiament se convé actu de entendre, lo qual actu aprehèn les semblances dels objectes espirituals, axí com de Déu, dels àngels, dels sancts e de les ànimes racionables, de virtuts e de peccats, e anaxí de les altres coses, les quals los sens e la ymaginació no poden atènyer, segons lur natura; encar aprehèn les semblances dels objectes sensuats, les quals li ofer e li presenta la ymaginació per ço que les entena e en faça judici ver o fals, e'l home ab la sua volentat engendra virtuts o pecats, amant lo bé o'l mal, la veritat o la falsedat per la primera entenció o per la segona, entenen l'enteniment més la una que l'altra, si, eligén, és concorde a la segona, peccat, segons que damunt dit és e demostrat», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, ff. 118^v-119^r.

144-154 «Potència volitiva és una altra propietat o virtut de la ànima, a la qual pròpiament se pertanyen actu de voler, amar, desamar o desiyar, lo qual actu

- 145 e desamar accidentalment. E per quant el hom ama o desea o quiere lo que es digne de ser amado o que ama más lo que es más amable e más digne de ser amado engenrra virtut con su amar, ca és ordenat segons la primera entenció e segons la segona ordenada a la primera entenció. E encara quan desama lo que es desamable e más desama
- 150 lo que es más desamable, engenrra hom virtut con su desamar. Mas com hom ama más lo que deue desamar e desama lo que deue más amar, engenrra vici e peccat con su amar. E aquest pot hom fer ab sua volentat sens les altres potències damunt dytas, diuersas són las .viij. potències de les .iiij.
- 155 Dit auem de las .x. potències humanals naturals e mostrada he la manera natural e artificial com hom ab ellas e d'ellas sàpia vsar virtuosament e encara pot cognòxer com el hom no'n vse viciosament. Ara diré de las .x. regles o qüestions generals.

| o E om | desea E desija | o quiere E e voi 146 lo E so | que E add és amable e | ser E ésser | amado E amat 146-147 o que ama más lo que es más amable e más digne de ser amado E om 147 engenrra E engendra hom | virtut E vertut | con E ab | su E son | ca E car | ordenat E ordonat 148 e E o | segons E om | ordenada E ordonada 149 entenció E om | e encara quan E e jatsia so que hom | lo E assò 149-150 e más desama lo que es más desamable E om 150 engenrra E engendra | virtut E vertut | con E ab | su E son 151 com S seq ama cancell E con | más E més | lo E so | deue E deu | lo E so | deue E deu S seq desamar cancell | más E més 152 amar E add adoncs | engenrra E engendra | peccat E peccat | con E ab | su E son | amar E add e desamar | aquest E assò 153 sua E sa | sens E menys | les E de les | dytas E dites | diuersas E inferiors S lect dub diuerseras | són E praemittit so | las E les 154 .viij. E add primeres | potències de les .iiij. E om 155 las E les | he E avem 156 artificial E artificial | com E con | ellas E elles | d'ellas E de elles 157 virtuosament E vertuosament | pot E add hom | cognòxer E conèxer | com E con | el hom no E om | 'n E de elles | vse E usa 158 diré E direm | las E les

aprehèn o atenyn tots los objectes de les altres potències corporals o sperituals e un per un traspassa més avant de les altres en el món, amant so que la ymaginació no pot ymaginar e amant ço que l'enteniment no pot clarament entendre en esta present vida. E per ço peca l'ome més per aquella potència que per neguna de les altres o desamant per la primera entenció o per la segona, segons que damunt és dit», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 119^r.

155-158 «Dit he del discorriment de les deu potències del home e mostrat he la natura de cada una e encara he mostrat la manera com l'ome sàpie conèxer com s'engenra virtut o virtuts o com s'engenra peccat o pecats venials o mortals; e aquesta natura és molt útil a saber a tothom per so que si matex de les sues potències matexes e ab aquelles, perquè el home formalment sàpia usar e obrar finalment, guanyant ne multiplicant virtuts cardinals e theologicals e fugent e perdent-ne vicis e peccats», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 119^r.

En aquesta terça part diré de las .x. regles generals o qüestions, per tant que el entenement aia art e manera de mejor cognoscere sus deffalliments e de excitar la su ymaginació e memòria a ymaginar e a membrar aquells deffalliments e la su volentat a aver dolor e contricció e más ayrar e desamar-los. Las regles són aquestes: possibilitat, quiditat, materialitat, formalitat o causalitat, quantatiuitat, qualitiuitat, temporalitat, localitat, modalitat, instrumentalitat, las

159 E *praemittit* Cap. III. De les qüestions e les regles generals | diré E darem doctrina | las E les 160 tant S *corr* tal *cancell* E so | el entenement E l'enteniment | mejor E més | cognoscere E conèxer 161 sus E sos | deffalliments E falliments | excitar E exercitar | su E sua | ymaginació E imaginació | ymaginar E imaginar 162 a E *om* | aquells E aquelles | deffalliments E *om* | su E *om* 163 contricció E *add* de aquells | e E *add* a | más E més | ayrar E ahirar-los | las E les 164 quiditat E quidditat | quantatiuitat E quantitat 165

159-172 «Aquesta part és de les deu regles e qüestions generals e és departida en deu parts, les quals són aquestes: si és, què és, de què és, quant és, qual és, quan fo, on és, com és, ab què és, les quals estan sots aquestes deu vocables, so és a saber: possibilitat, quiditat, materialitat, finalitat, quantivitat, qualitat, temporalitat, localitat, modalitat e instrumentalitat. En aquesta part entén a parlar de les deu regles, mostrant la natura de cada una regla, per so que hom sàpia e entena la manera com troba veritat de les coses possibles e desirades, a saber ab elles. Et primerament diré de la primera regla». AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 119^v.

159-223 Amb aquest tercer apartat saltem de l'explicació del pecat i de son origen a l'heurística del seu descobriment o coneixement. Ens trobem en una autèntica alternativa en relació a la doctrina tradicional, que havia estat concretada en els versos següents:

«Quis, quid, ubi, per quos, quoties, cur, quomodo, quando,
Quilibet observet medicamenta dando»,

tal com els reproduceix sant RAMON DE PENYAFORT, *De paenitentia* (OCHOA, Díez, Roma 1976), 828, núm. 31. El lul·lista, convençut que les deu qüestions o regles de l'art lul·liana eren totes les preguntes que hom podia fer entorn d'un afer i que era impossible de trobar-ne d'altres (vegeu les línies 171-172), no dubta a substituir els propis esquemes als tradicionals. Encara que les preguntes tradicionals fossin només vuit i les regles o qüestions deu, aquelles en contenien dues que no semblen trobar-se en aquestes: «quis» i «quoties». Per contra, quatre regles semblen no tenir equivalent en les interrogacions antigues: la primera, entorn del fet («si»), la tercera, sobre la materialitat, i les cinquena i sisena, sobre la quantitat i qualitat, respectivament. Si tal com he dit en la introducció, aquestes *Arts de confessió* anessin destinades a persones ja captades prèviament en una escola i que, per tant, eren iniciades en una nomenclatura i uns esquemes mentals, seria explicable de posar-los-hi a l'abast de la mà una fórmula d'examen de consciència que els resultés conegut i per tant més fàcil. És clar que també pot significar una altra cosa: que els confessors vinculats al grup —penso, per exemple, en el Bernat Garí, «praesbiter Maioricensis»— s'atenien a les «regles o qüestions» a l'hora de seguir una pauta d'interrogatori del penitent.

quals són enteses per aquestes .x. qüestions: si és, per la de possibilitat; què és, per la de quiditat; de què és, per la de materialitat; per què és, per la de formalitat o causalitat; quanto és, per la de quantitat; qual és, per la de qualitatiuïtat; quando fue, per la de temporalitat; onde es, per la de loqualitat; como es, per la de modalitat; com què és, per la de instrumentalitat. E vltra aquestes regles o qüestions non pot ésser trobat n'gun vici ni pecat.

Per la primera regla o qüestió és reglat el enteniment del pecador a buscar a si mateix com ha pecat, si ha pecat venialment o mortalment. Ca possible cosa és a él que aya pecado venialment e no mortal, o venialment e mortal. Ca no pot ésser mortal pecat sens venial en home. Más bien pot ésser venial pecat en el home sens mortal.

Ab la segona regla deue buscar el enteniment del pecador la quiditat del pecado que ha feyt; «qué» és lo que ha feyt, si a pecado contra Dios o contra si mesmo o contra su proïsme.

qualitiuïtat E qualitat | modalitat E *add e* | las E les 166 aquestes E estes | és E *add* la cosa | de E *om* 167 de E *om* | quiditat E quidditat | de E *om* 168 de (formalitat) E *om* | quanto E quant | de (quan-) E *om* 168-169 quantitiuïtat E quantitat 169 de E *om* | qualitatiuïtat S *corr* qualitiuïtat *add -ta-* | quando fue E quant fo | de E *om* 170 onde E on | de E *om* | loqualitat E localitat | como E com | de E *om* 171 com E ab | és E *add* la cosa | de E *om* | vltra E en fora | aquestes E d'aquestes 172 non E no | trobat E atrobat | n'gun E negun | ni E ne | pecat E peccat
173 el E l' | enteniment S *corr* entenement | pecador E peccador 174 buscar E encercar | a E *om* | matex E metex | com E con | pecat E peccat | pecat E peccat 174-175 mortalment E mortal 175 ca E car | possible E possíbol | él E ell | aya E aja | pecado E peccat 176 e E ensems e | ca E car | pecat E peccat 177 bien E bé | pecat E peccat | el E *om* 179 regla E regla | deue E deu | buscar E encercar | el E l' | pecador E peccador 179-180 quiditat E quidditat 180 pecado E peccat | feyt E fet *add* ni | lo E so | feyt E fet | a E ha | pecado E peccat 181 Dios E Déu | contra E *om* | mesmo E metex | su E son | proïsme E proïsme

173-178 «De la primera regla, que és de possibilitat. La regla aquesta à natura de afirmació, dubitació e negació. Per la dubitació és reglat l'enteniment del home com sia franc a trobar veritat de ço en què dupte e com ha procurada veritat del dupte, esguardant los inconvenients que's seguiren si no era la una e'l altre afirmà o neguà ésser la una o'l altre de necessitat, axí com tu peccador, que moltes vegades duptes en la obra que auràs feyta mala, si às peccat mortalment o venial e, si no o fahies, a contingència te confessaràs, car no series cert si't acusarie venial o mortal e tal vegada t'acusaries venial, que seria mortal e tal mortal que seria venial. Per què, aquesta regla és necessària ans que vages davant ton confessor, per ço que vingues cert davant d'él. Car confessió duptosa no fa fruit de vera contricció ne satisfacció. Donchs, portaràs ab tu la afirmativa per magniffestar, affermar com, què auràs fet de mal d'aquella cosa de què seràs demanat, si ó às fet o no, e la negativa e'l cas que tu no u ages fet. Totes les altres nou regles te són necessàries devant ton confessor», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 119°.

179-181 «De la segona regla, que és de quiditat. Aquesta regla te mostra la quiditat de la cosa. Quiditat vol dir ço que la cosa és e mostre ço en dues maneres,

La .IIJ.^a regla o qüestió regla el enteniment del pecador com sàpia cognoscer la matèria «de què» ha pecado, si ha pecado de yopocrisia, de vana glòria, de vengança. E si per aventura ha furtado el pecador, puede fallar de que era la cosa que ha furtada e de que es; así de las altres matèries semblans a aquestes. 185

Ab la .4.ª regle o qüestió és reglado el enteniment del pecador com sàpia trobar la causa e la fin e la entenció «per què» ha feyt lo mal e el pecado: si lo ha feyt per que fuesse honrrado o que ouíes plaer o per que su proisme ne fuesse desonrrado o passionado o por aventura muerto. E así de las otras cosas semblantes que a el entender pertenescen. Aquesto és «per què». 190

182 o E e | el E l' | pecador E peccador 183 cognoscer E conèxer | pecado E peccat *add* so és a saber | pecado E peccat 183-184 yopocrisia E yopocresia *add* o 184 glòria E *add* o | vengança E enveja | e E o | furtado E emblat | el E lo 185 pecador E peccador | puede E pot | fallar E atrobar | que E qui | que ha furtada E emblada 186 así E e en axí | las E les | semblans E semblants | a aquestes E a aquestes

187 regle E regla | o E e | reglado E reglat | el E l' | pecador E home 188 com E con | trobar E atrobar | fin E fi | feyt E fet 189 el E lo | pecado E peccat | lo E l' | feyt E, fet | per que E per so com *add* en | fuesse E fos | honrrado E honrat | que E om 190 ouíes E n'agués | per E om | su E son | proisme E proixme | ne E en | fuesse E fos | desonrrado E deshonrat | passionado E damnificat 191 por E per | muerto E mort | así E axí | las E les | otras E altres | cosas E coses | semblantes E semblants | que E qui 191-192 el entender E entenció 192 pertenescen E se pertanyen | aquesto E e assò

axí com tu tractaràs quin mal às fet en tu e quin mal às fet en altres e què és en tu e què és en altre, ço és saber, tu has emblat un diner, aquel diner emblat és en tu la-dronici, que és peccat mortal, e és en ton proisme, de qui l'às emblat, mal exempli e necessitat e és en Déu justícia perpetual, que te'n darà per ço com l'às desobeyt; ab aqueste exempli podes tu trobar tots los altres», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 119°.

182-186 «De la terça regla, que és materialitat. Mostre't aquesta regla de què és la natura material de la cosa, la qual ha dues spècies, so és, dos esguardaments. En la primera te demostre que sàpies cercar la possessió de què era, axí com si tu às emblada una peça de drap, diu-te la regla que tu guardes de què és, si és de lana o de li o de seda, etc., e açò per la primera spècia. La altra spècia te mostra que cerques de qui era, si era de cristià o de juheu o de sarray e encara més si era de ton pare, de ton parent o de ton frare, etc. Per aquest exempli poràs tu cercar tots tos defalliments, que sien de natura d'esta regla», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 119°.

187-192 «De la quarta regla, que és de finalitat. Aquesta regla que t mostra la fi de la obra e ha una spècie, ço és un esguardament e per ço que sàpies cercar tu matex, dar cové exempli com tu, qui guardes una bella fembra, diu-te la regla per què la guardes ni per quel fi, si la guardes per la segona entenció o per la primera. Per aqueste exempli poràs tu encercar les obres que às fets, de qualque potència sien, per quina fi les fayas», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 119°-120°.

Por la quinta regla puede el pecador fallar e cognoscer la quantitat del pecado quanto puxa, así commo si busca «quantos» dineros
 195 ha furtados o «quantas» vegadas ha auida su fe e su esperança en sorteros e en adiuinadores e en fechisos, e así de las otras cosas que se esguarden a quantitat.

La .vj.^a regla o qüestió regla el enteniment del pecador com ab ella sàpia fallar e cognoscer la qualitat del pecado, así commo è
 200 buscar contra «qual» manament és vengut o a «qual» peccat mortal és estat obedient o contra «qual» virtut ha pecado, e así de las otras cosas que pertanjn a qualitat.

193 quinta E cinquena | regla E regla | puede E pot | el E lo | pecador E peccador | fallar E atrobar | cognoscer E conèxer 193-194 quantitat E quantitat 194 pecado E peccat | quanto E quant | puxa E puja | así E enaxí | commo E com | si busca E encercar | quantos E quants | dineros E diners 195 furtados E emblats | quantas E quantes | vegadas E vegades | auida E aüda | su E la sua | su E om | esperança E esperansa 196 sorteros E sorts | adiuinadores E devinalles | fechisos E fetillers | así E en axí | las E les | otre E altres | cosas E coses 197 se E om | esguarden E guarden add e pertanyen | quantitat E quantitat 198 el E l' | pecador E peccador 199 fallar E atrobar | cognoscer E conèxer | qualitat E qualitat | pecado E peccat | así E axí | commo E com | è E om 200 buscar E encercar S seq q cancell | peccat E peccat 201 virtut E vertut | pecado E peccat | así E en axí | las E les | otras E altres 202 cosas E coses | que E qui's | pertanjn E pertanyen

193-197 «De la cinquena regla, que és de quantivitat. Mostre't la regla aquesta, natura de quantivitat, la qual ha dos spècies, ço són dos esguardaments, les quals són quantitat contínua e discreta, ço és a saber, lo mal és peccat que has fet, si l'às fet contínuament despuys que fust nat entrò ara, o contínuament tot un ayn, un mes, una semana, un dia; discreta, o si'l fist un mes l'any o una semana lo mes o un dia la semana o una hora lo dia o lo mes o plus del damunt dit compte, axí com tu pecador luxuriós, diu-te la regla que cercs en tu matex si el peccat de la luxúria t'à tengut pres et ligat amant e obrant-lo contínuament tots temps o un ayn, etc., o discretament, a vegades dins l'ayn o dos dies dins lo mes, etc. Per aquest exempli que te'n és donat, pots tu pecador cercar de cors los mals e pecats que has fets per totes les tues potències, segons la natura d'aquesta regla», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 120^r.

198-202 «De la sisena regla, que és de qualivitat. Aquesta regla te mostra la natura de qualitat, ço és a saber, qualitat pròpria e qualitat (a)propriadada. Donchs, cerca tu matex qual peccat has fet, si l'às fet pròpriament per tu matex o apropiadament per altre, axí com tu pecador ergullós, diu-te regla que tu és en peccat d'ergull encara te mostra si o és pròpriament, de ço del teu o de ton proisme, que no és teu propri més apropiat e axí matex pots cercar contra qual manament és vengut, etc.; per esta regla pot reglar tot tu matex a cercar quals pecats has fets per totes les potències, segons la natura d'esta regla», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 120^r.

Con la .VIJ.^a regla o qüestió pot ésser reglado el enteniment del pecador en buscandó el «tiempo» en que ha pecado, de día o de f. 102^v noche, en la quaresma o en el carnal o en fiesta o en || día de labrar, 205 e así de los otros tiempos en que puede home pecar segunt las horas o días.

Per la .VIIJ. regla o qüestió és el enteniment del pecador reglado com cognosca el pecado menbrant el «lugar» onde ha pecado, si era en terra de moros o de xristians, o en mar o en terra, o en casa o 210 en plaça o en eglésia, e así dels altres lochs en los quals home pot pecar.

203 con E ab | qüestió S qui | reglado E reglat | el E l' 204 pecador E peccador | buscando E cercant | el E lo | tiempo E temps | que E lo qual | pecado E peccat add si era 205 noche E nit | la E om | el E om | o (en fiesta) E om | fiesta E festa | de labrar E feyner 206 así E en axí | de los E dels | otros E altres | tiempos E temps | puede E pot | home E hom | pecar E peccar | segunt E segons | las E om | horas E hores 207 o E e | días E dies

208 el E l' | pecador E peccador | reglado E reglat 209 com E con | cognosca E sàpia conèxer | el pecado E om | menbrant E membrant | el lugar onde E lo loc on | pecado E peccat 210 moros E sarraïns | xristians E chrestians 211 plaça E plassa | eglésia E esgleya | así E en axí | lochs E locs | home E hom 212 pecar E peccar

203-207 «De la setena regla, que és de temporalitat. La regla aquesta te certiffica dels temps en què fist lo mal e'l peccat, si bé lo saps membrar e entendre e lo temps que has mester a ço a cercar està dins aquests dos temps, ço és a saber en quaresma o en carnal, e açò matex dins aquestes tres spècies de temps: en dimenge, festa o dia faener. E la obra que tu fas o às feta, ço és lo pecat, cerca l axí matex dins aquestes dues tèrmines, de nits o de dies. Per ço t'é dades aquestes tres generalitats, que sàpies tu matex bé cercar, car fora aquelles generalitats no'l pots aver fet e per ço que tu sies certe que maior offensa fas a Déu de qualque pecat que sie cert en un temps que en altre e més de mal se'n seguex a tu et a ton proisme e dar te n'é exempli, axí com tu, pecador glot, que maior offensa fas a Déu de quaresma, que són dies ordonats a flicions per glotonia de menjar, que no fas de carnal; e'n cara en digmenge o festa que altre dia, per ço car aquells que són stablerts a més donar loor e glòria a Déu de menjar que en altre dia; e açò matex te dic, que més de mal se'n seguex si l fas de dies aquel pecat que si l fas de nit, e açò a tu e a ton proisme, car de dia ve(u)s-te scarnit e vituperat e'n dones mal exempli més que no fas de nit. Per ço que avem dit de temps pots tu cercar totes les tues potències e els pecats que às fets ab aquelles, qual que sien, e mills te'n sabràs guardar e maior contricció aver», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 120^r.

208-212 «De la vuitena regla, que és de localitat. Mostre't la vuitena regla, si la saps cercar e conèxer, los locs, on às fets los peccats, qual que sien, segons esta manera. Dins aquestes tres generalitats de locs às fets tots quants peccats às fets, ço és a saber, en la carrera, en mar o en terra stranya, de christians o de sarraïns. E t'o cerca a ton enteniment o ymaginació les particularitats de locs e la una dels tres o en dues o en tres si't són nescessàries, car per un loch se'n seguex maior offensa a Déu e més de mal a tu e a ton proisme que no fa per altre, axí com tu, pecador acridiós de bé a fer, que às maior injúria a Déu si és acridiós en la esglea, que

Ab la .ix. regla o qüestió és el enteniment del peccador reglado a buscar la manera «com» ha feyts sus deffalliments, así com si el
 215 peccador és estado homecida deue buscar como ha estado e deue dezir la manera como lo fizo, o si ha feyt falso testimoni deue guardar en qué manera lo ha feyt, e así de las otras culpas en que es culpable.

Ab la .x. regla o qüestió pot buscar e fallar el peccador, mjiançat «ab què», e «ab què» ha pecat contra Dios o contra si mesmo o
 220 contra su próximo. E por tal buscamiento artificial pot tot home

213 ab E en | el E l' | peccador E peccador | reglado E endressat 214 buscar E encercar | feyts E fets | sus E sos | deffalliments E falliments | así E axí | el E lo 215 peccador E peccador | estado E estat | homecida E homeyer | deue E deu | buscar E encercar | como E com add ho | ha estado E és estat | deue E deu | dezir E dir 216 como E com | lo E ho | fizo E ha fet | feyt E fet | falso E fals | deue E deu 217 qué E qual | lo E aquell | feyt E fet | así E en axí | las E les | otras E altres | culpas E culpes | en que es culpable E om
 218 o E e | buscar E ben cercar | fallar E atrobar | lo E el | peccador E peccador 218-219 mjiançat E mijá add e estrument 219 què (ha) E qui | pecat E peccat | Dios E Déu | contra E om | mesmo E metex 220 contra E om | su E son | próximo E proxime | por E

és loch ordonat a orar, que en la plasa, que en la tua casa, per ço car en la plaça, que és loch general, has maior oportunitat de aver males cogitacions e fas-te mirayll a donar mal exempli a tots aquells qui t'veuran que no fas en ta casa e'n un loch més que en altre. E enaxí com t'és donat exempli dels tres lochs generals e de un pecat, pots tu aver art e manera ab la dita regla de cercar les altres lochs generals o particulars, que són a tu infinits, segons los mals que has fets per totes les potències e per tots los pecats que has feyts», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 120^v.

213-217 «De la novena regla, que és de modalitat. Aquesta regla te mostra la manera dels pecats, com les has fets, quals que sien. Los pecats són aquests dos generals actus de tes potències, ço és a saber, intrínsechs e extrínsechs, ço és de dins tu matex e de fora, axí com tu peccador mentidor, ymaginant, amant, entenent e amembrant alcuna falsa de enganar o trayr alcuna persona e puys com de dins o has obrar, concebent obres de fores per les altres potències a part de cors, so és a saber, parlar paraules sofisticques e cubertes, que semblen e signifiquen veritat a aquells a qui parles, o menjant o bevent, palpant, etc. Per aquest exempli que t'és donat, pots tu entendre totes les altres maneres de fer pecats o pecat per tot tu matex o defores», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 120^v.

218-220 «De la desena regla, que és de instrumentalitat. La regla aquesta te mostrarà los instruments naturals e artificials ab què has fets tots tos pecats, qual que sien. E ha la dita regla dos esguardaments, ço és a saber, totes les tuas potències naturals e instruments naturals, que són en tu e ab tu; lo segon esguardament, sí és tots los instruments artificials e coses que són fora tu, axí com tu, peccador irat, que ab la tua potència visiva, auditiva, odorativa, gustativa, palpativa, affativa, ymaginativa, intellectiva, amativa e memorativa, engenres en tu e ab tu pecat d'ira, enveja, etc., en so que veus, ous, etc., e los membres naturals, que són mans, peus, etc., fas pecat d'ira; e'n cara ab los instruments artificials, axí com a ferre, fust, plom, etc. Per aquest exempli que t'és donat d'ira e dels instruments naturals e artificials, pots tu entendre e cercar e atrobar los altres instruments per què peccat o pecats se poden

pecador bien exercitar su ymaginació a ymaginar e su memòria a membrar e su volentat a desamar e ayrar sus pecados, d'aquellos grant contrició auer e mejor acusar.

La .IIIJ.^a parte

per | buscamiento E encercamén | artificial E artificial | home E om 221 pecador E pecador | bien E om | exercitar E moure | ymaginació E imaginació | ymaginar E imaginar | su E la 222 su E la | ayrar E ahirar | sus E los | pecados E peccats add e | d'aquellos E de aquells 223 grant E gran | contrició E contrició | mejor E mills | acusar E acusar add si metex

224 E om, sed praemittit Cap. IV. Del mesclament de les .x. potències e de les .x. regles e qüestions

engrenar ni obrar», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 121^r. 220-223 «Dit he del discorriment de les deu regles e qüestions e mostrat he la natura de cada una e la manera com s'engenren o obren los pecats ab ells; e aquest discorriment és molt nescessari e útil a saber a tota persona e més a uns que a l'tres per ço car ab les dites regles pot hom si e altre evacuar et mundar de tots sos pecats. E és art que regla l'enteniment a cercar et atrobar ço que grant temps auràs fet, si t vols de mal o de bé e encara a guardar-se de pecat e a engrenrar virtuts», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 120^v-121^r.

224 «Ara t vul dir de la quarta part, que és del mesclament de les deu potències ab les deu regles. E açò prenent la primera potència e aplicant-la a totes les deu regles e açò matex de la segona e de la terça, etc. De la quarta part, que és del mesclament de les deu potències ab les deu regles», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 121^r.

224-317 El «mesclament» és, ni que sigui en un grau molt elemental, sobretot en aquest nostre apartat, una forma de «combinatòria». Imaginem-nos una circumferència dividida en deu sectors, en cada un dels quals hi hagi el nom d'una de les deu potències; i imaginem al centre un cercle sobreposat, més petit i giratori, dividit també en deu seccions, en cada una de les quals hi ha escrita la denominació d'una «regla o qüestió». Seguim imaginant que el cercle més petit fa una volta completa de manera que cada una de les deu qüestions passi per davant d'una de les deu potències. Repetim l'operació deu vegades i tindrem aquesta secció en l'*Art de confessió* de 1317. En l'*Art [abreujada] de confessió* les deu voltes s'han reduït a una, fent passar les deu qüestions davant la potència visiva o de la vista. D'aquesta manera fins i tot hom pot entendre la relació entre la doctrina del mesclament i alguna de les figures lullianes, instruments per a facilitar la combinatòria. És normal que aquest apartat sigui, sobretot en l'*Art de confessió* de 1317, el més ric en concrecions de la vida de cada dia i en un dels paràgrafs recollits en l'aparat de fonts (nota a les línies 407-412) som informats de les lectures que cal suposar més esteses entre els ciutadans de València de les dues primeres dècades del segle XIV. En aquest sentit, crec que la lectura de la major part del capítol *De la manera segons la quall hom deu nodrir son fill* en la *Doctrina pueril* (SCHIB, Barcelona 1972), 217-221, pot ajudar a comprendre la significació profunda del nostre apartat.

- 225 Dar volem doctrina en aquesta quarta parte del mesclament de las .x. regles o qüestions con vna de las .x. potències damunt dytas por tal que'l peccador sàpia aver mayor noticia de sus peccats e auer manera artifficial de los bien buscar e mejor conffessar. E segunt que darem exempli mesclant las .x. qüestions ab la primera potència, podrá
- 230 tot peccador auer artifficial manera de mesclar las otras potencias por si mesmo.

Si tu, peccador, veys vna bella fembra placent a uer e eres mouido al deleyte carnal ymaginant e entendent e membrant las circunstancias

225 dar E donar | aquesta E esta | del mesclament E dels mesclaments 226 las E les | o E e | con E ab | vna E cascuna | las E les | dytas E dites 227 por E per | tal E so | peccador E peccador | mayor E major | noticia E conexensa | sus E sos | auer E aja 228 artifficial E artifficial | los E aquells | bien E bé | buscar E atrobar | mejor E mills | conffessar E confessar | segunt E segons | que E que'n 229 darem E donarem | las E les | podrá E porà 230 tot E cascun | peccador E peccador | artifficial E art | las E les | otras E altres | potencias E potències | por E per 231 mesmo E metex

232 peccador E peccador | veys E veus | placent E plaent | uer E veer | eres E est | mouido E mogut 233 al E a | deleyte E delit | ymaginant E imaginant | e E om | enten-

225-231 «Aquesta part és del mesclament de les deu potències naturals ab les deu regles generals e és departida en deu parts, les quals són potència visiva, auditiva, etc. En aquesta part entén a parlar del encercament que cada un peccador pot fer en si matex e atrobar sos deffalliments per totes les sues deu potències. E primerament de la primera part diré», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 121'.

232-313 «De la primera potència corporal, que és de ver. La regla que és de possibilitat, l'enteniment humà que sia franch e no ligat a encercar e atrobar veritat per totes les deu potències, si has pecat mortalment o venial, axí com primerament en ver, si has vistes coses en qui ta consciència aies nafrada, cobejant la cosa a ton plaer contra la volentat e justícia de Déu e contra ton proisme, axí com en ver diners, camps e vines, viles e castells e palafrens, donzelles, vídues e dones maridades e enaxí de les altres coses semblants aquestes. E, com hauràs trobada veritat, per aquesta manera prin la segona regla e cerca ab aquesta què és lo mal e'l peccat que às fets contra Déu e tu matex e ton proisme, ço és a dir, contra Déu la offensa que li has fet en desobeint-lo él, qui és per tu ta bondat, granea, eternitat, poder, sabiesa, volentat, virtut, glòria e veritat, perfecció e compliment de tot quant és e t'à donada la vista per ço que'l lous e'l benesques de ço que n'euràs contra tu matex, ço és, en l'obligament que t'est mes ab lo demoni per lo pecat a pena e a turment que no aurà fi; e às perduda aquella glòria, a la qual és creat. Contra ton proisme, és a dir, en lo danno que às pres per ventura spiritualment o corporal. Enaprés, prin la terça regla, que és de què, e cerca ab aquella de què és la offensa, que has feyta a Déu e a tu matex e a ton proisme, axí com si és de manaments o de articles o de sagraments o de virtuts, etc. E enaprés, prin la quarta regla, que és per què, e cerca ab aquella per què guardaves aquelles bellees e tantost trobaràs per quina fi o entenció o fist, axí com per vana glòria o per ventura per ço que fusses vist per bell o fosses cobeajat a les pudors de luxúria o per fer-ne desplaer a Déu e danage a ton proisme, etc. E enaprés prin la quinta regla, que és de quantativitat, e cerca ab aquella quant és lo mal e el pecat que has fet per lo ver ni quantas veguades n'às feta offensa

de la luxúria, mas la voluntat non amant luxúria ni desamant caste-
dat, ann està temptada en aquel passo en fazer elecció de amar 235
luxúria e desamar castedat por el plazer que la sensitiva reïbe del
ver e del ymaginar bellas facions de dona; e sdeué's per ton molt
continuar el ver en ella o, en ausencia del ver, tu continuas yma-

dient E entenen | las E les | circunstancias E circunstàncies 234 la E om | mas E jatsia que
| voluntat E volentat | non E no | amant E am | desamant E desama 234-235 castedat E
castetat 235 ann E ans | està E és | aquel E aquell | passo E pas | fazer E fer | elecció
E elecció 236 castedat E castetat add e après | por E per | el E lo | plazer E plaer | reïbe
E reeb | del E de 237 ver E veer | del E de | ymaginar E imaginar | bellas E les belles |
facions E fayçons | de E add la | dona E fembra | sdeué's E s'esdevé add que | ton E om
238 continuar el ver E continuat veer | en ella E om | en E add la | ver E veer | continuas

a Déu ni són grans las offenses e açò matex de ton proisme, quant és lo dagnage
e el mal exempli que li n'às dat, e a tu matex quant és lo temps que n'às perdut,
que'l pogueres metre en loar Déu e beneyr e meties-lo en servís del pecat e del
demoni. Enaprés prin la sisena regla, que és de qualitat, e cerca ab aquella qual
lo mal e'l pecat que às fet per lo ver, ço és a dir, si és mortal o venial o contra qual
manament de nostro sennor Déus és vengut o contra qual article o sagrament o virtut
ni en qual pecat dels vuit generals és caegut, etc. Enaprés, prin la setena regla, que
és de temps, e cerca ab aquella lo temps en què fist lo mal e'l pecat per lo veer,
ço és a dir, en quin temps, si era de nits o de dies o en quina hora, si era a matines
o a prima, etc.; encara més, si era en digmenge o en dia faener, etc.; e açò faràs per
ço com a una hora o en un dia fa hom maior offensa a Déu e danage a son proisme
e a tu matex, maior que en altre dia. Enaprés, prin la vuitena regla, que és de loch,
e cerca ab aquella lo loch hon fist lo mal e'l pecat per lo veer, axí com si'l feïst en
ta casa o en la taula com menjaves, o en la plaça o en la esglea o en terra de sarrayns
o enaxí dels altres lochs semblans. E açò dich per ço que un loch és plus perillós e
de maior offensa a Déu e a danage quant a tu matex e a ton proisme, que altres.
Enaprés, pren la novena regla, que és de manera, e cerca ab aquella la manera com
fist lo mal per lo veer, ço és a dir la manera com tu veyes la fembra maridada, bona,
casta, si le fahies sennales, que faés pecat de carnalitat ab tu o ab altre per alcavo-
taria. Encara dic de la vídua o de la doncella o de la religiosa o dels seglars o sarrayna
o juhia. Per ço dic açò, car en una manera ofenies més Déu e tu matex e ton prois-
me que en altra. E açò matex te dic de veer diners, possessions e axí de les altres
coses semblants. Enaprés, prin la desena regla, que és de instrument o de mijà, e cerca
ab aquella lo mal e'l pecat que às fet per lo veer, ab què fist aquel mal e pecat, axí
com si tu veïst un bell cavall, libre, ca reper, e enaxí de les altres coses semblans de
ton proisme e puyes les aguist ab tu injuriosament, diu-te la regla si les aguist ab
moneda falsa o ab corredures falses o ab trayció o ab simonia o enaxí de les tues
coses semblans a aquestes. Dit he de la primera potència, que és visiva, ço és la vista,
e discorreguda la he per totes deu regles, per lo qual discorriment podés ésser clar
lo pecador dels pecats que ha fets per lo veer. Ara vull dir de la segona potència
o virtut, que és auditiva, e discórrer la he per las damunt dites deu regles, segons la
sua natura, per ço que'l pecador sàpia si matex esclarir e denedejar dels pecats que
ha fets per aquella potència», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311,
f. 121^v.

240 ginar, entendre e membrar en los plaçeres del deleyt carnal e la tu voluntat es salida de aquel passo, en que estaua franca, e es-se desdennada en fazer elecció de amar luxuria e de desamar virginitat o castetat, en tanto que si ouieses auinentessa complirias per obra la temptació, emperò non fazes la obra de fuera; e pues has dubdado si has pecado venialment o mortalment, ve a la primera regla e al 245 capítol del peccat venial e mortal e al capítol de las .x. potències en la primera potència, que és visiua, e fallarás que has pecado venialment primerament, ante que fiziesses elecció, e después, como oviste consentido, pecaste mortalment.

250 La segona regla te mostra contra quien has pecado, enasí que, si la dona muger es casada, has pecado contra Dios simplement, ca has estado desobedient a él, que te manda que no codicies la muger de tu vezino o de tu proisme; mas si ouieses feyta la obra de fuera ab ella, ouieras pecado contra Dios e contra tu proisme. E encara te 255 demostra la segona regla que has pecado contra castetat. E así eres venido contra la primera entenció e encara contra la segona concordant a la primera.

La .IIJ.^a regla te muestra que tu has pecado del codiciament del deleyte carnal desordenado.

260 E la .IIIJ.^a regla te muestra que querías pecar con la muger por tal que compliesses la tu voluntat e appetitu natural e vill e desordenado de parte de fuera, o por aventura por tal que ouieses fijo o fija, los quals fuessen engendrados contra el querer de Dios.

E segueys *add* ton S *seq* tu *cancel* 238-239 ymaginar E imaginar 239 entender E entendre | en E *om* | plaçeres E plaers | deleyt E delit | tu E tua 240 voluntat E volentat | salida E exida | aquel E aquell | passo E pas | estaua E era | franca E *om* | es-se E s'és 240-241 desdennada E acclinada 241 fazer E fer | elecció E elecció | virginitat E vergenitat 242 tanto E axí | ouieses E n'avies | auinentessa E avinentesa | complirias per E metries en 243 fazes E fas | fuera E fora | pues has dubdado E enaprés has dupte 244 pecado E peccat | mortalment E mortal 245 del E de | las E les 246 fallarás E trobaràs | peccado E peccat 247 primerament E *om* | ante E ans | fiziesses E aguesses | elecció E elecció | después E enaprés | oviste E agués 248 consentido E consentit | pecaste E peccàs

249 quien E qui | pecado E peccat | enasí E enaxí 250 dona E fembra | muger E *om* | casada E maridada | pecado E peccat | Dios E Déu | ca E car 251 has E est | estado E estat | él E ell | que E qui | te E *om* | manda E mana | codicies E cobeigs | muger E muller | 252 tu E ton | vezino E veyn | o E ni | tu E ton | proisme E proixme | ouieses E hagueses | feyta E feta | fuera E fora 253 ouieras E hagueses | pecado E peccat | Dios E Déu | contra E *om* | tu E ton | proisme E proixme | te E t 254 demostra E mostrarà | pecado E peccat | castetat E castetat | así E axí | eres E est 255 venido E vengut 256 a E ab

257 muestra E mostra | que E con | pecado E peccat | del E per la | codiciament E cobeia 258 deleyte E delit | carnal E *om* | desordenado E desordonat

259 muestra E mostra | que E con | querías E tu volies | pecar E peccar | con E ab | muger E fembra 260 tal E so | compliesses E acomplisses | tu E tua | voluntat E volentat | appetitu E l'apetit | e E *om* | vill E vil 260-261 desordenado E desordonat | de parte de fuera E *om* | o E e | por E per | per tal E per so | ouieses E hagueses | fijo E fill 262 fija E filla | fuessen E foren | engendrados E engenrats | el querer E lo voler | Dios E Déu

La quinta regla te muestra la quantitat del vill' plazer que tu ouisti d'ella a veer e a ymaginar, entender e menbrar e amar; e aquell que'n perparauas l'auer de fores con ella e mostrar quanto tiempo hy perdisti. E muestra quant grande es la offensa que tu has feyta. 265

f. 103^r E la .vj.^a regla te alumbra contra qual manament has estado desobedient, e dize que contra el nono e contra el sexto manament e || contra la .ix. uirtut, que en el parágrafo segunt, que es de entenció, en las .x. potencias lo fallarás. E mostra aquesta regla que has estado obedient al .iiij. e al .vj. pecados mortales, los quals son luxúria e inuidia. E que has estado contrario a la primera entenció e a la segona concordant ab la primera. E há's estado concordant ab la segona entenció contrària a la primera. 270

La .viij.^a regle te mostra com sàpias cognoscer el tiempo commo consentisti en cobdiçar la fembra. Si era en dia de festa fezisti maior offensa que si era en dia de labrar o si era de dia mayor que de nit. E si era en quaresma, mayor que en carnal. Ca en vn tiempo es hom más obligat que en otro, como sea aquesto que vn tiempo es más noble e uirtuoso e sancto que otro e por tanto se sigue mayor offensa. 275

Mostrarte ha la .viij.^a regla, si la vols ymaginar, el lugar onde consentisti del pecado. Ca si eras en la iglesia, mayor offensa fezisti contra la primera entenció e la segona concordant con la primera, que si ffuesses en la plaça. E mayor si fezisti en la plaça que si ffuesses en 285

263 te E om | muestra E mostra | quantitat E quantitat | vill E vil | plazer E plaer 264 ouisti E agués | d'ella a veer E en veer aquella | a E en | ymaginar E imaginar | entender E entendre | e E om | menbrar E membrar | entender e menbrar E membrar, entendre | e aquell E e de aquell 265 perparauas E esperaves | l'auer E aver | fores E fora | con E ab | e E add t'és | mostrar E mostrat | quanto E quant | tiempo E de temps 266 hy E hi | perdisti E fos e has perdut | muestra E mostra | quant E con | grande E gran | la E lo | offensa E tort | feyta E fet

267 e E om | alumbra S iter alumbra cancell E ilumina | has E est | estado E estat 268 dize E diu | el E lo | el (sexto) E lo | manament E om 269 .ix. S .x. | uirtut E vertut | que E add és | el E lo | parágrafo E paràgraph | segunt E ij. 270 las E les | potencias E potències | lo fallarás E om | mostra E mostrar-te ha | que E add tu 270-271 has estado E fos 271 pecados mortales E peccat mortal 272 inuidia E enveja | has estado E fos | contrario E contrari 273 has estado E fos

275 regle E regla | sapias E sàpies | cognoscer E conèxer | el tiempo E om | commo E quant 276 consentisti E consentís | cobdiçar E cobeejar | si E praemittit e | fezisti E faés | maior E major 277 offensa E peccat | de labrar E feyner | o E e | mayor E major 278 nit S corr noche cancell E nits | mayor E major | ca E car | tiempo E temps 279 más E més | otro E altre | como E con | sea E sia | .aquesto E assò | tiempo E temps 280 es E sia | más E pus | e uirtuoso E pus vertuós | sancto E pus sant | otro E altre temps | por tanto E per assò | se E add 'n | sigue E seguex 281-282 mayor offensa E major o menor greuje

282 si E add bé | ymaginar E imaginar | el E lo | lugar E loc | onde E on 283 consentisti E consentís | del E al | pecado E peccat | ca E car | eras E eres | la E om | iglesia E esgleya | mayor E major | offensa E greuge | fezisti E faés 284 con E ab | que E add no 285 ffuesses E fos | plaça E plassa | mayor E major | fezisti E eres | la E om | plaça E plassa

tu casa, como sea aquesto que vn lugar es más sancto que otro. E por tanto has más graue pecado en el más sancto lugar e de mayor scándalo que en otro; por qué te conuiene auer mayor contrició e fazer mayor satisfacció.

- 290 E la .ix.^a regla te muestra la manera com fuste temptado e com consentisti al venial pecado e al mortal. Si consentisti por manera que la muger te guardase e feçíes sennals o tu a ella. Ca si ella fizo sennals desordenadas e por aquellas tu consentisti, no has tan grant pecado ni tan grant culpa. Mas si tu mesmo te fuste ocasión e causa del consentimient, es tu culpa mayor, no scusan te la menor culpa del pecado mortal.

- 295 La .x. regla te ensenna los medianeros e los istrumentos con los quals tu consentisti al pecado, los quals sensus son aquestos: Primerament, la vista, ab la qual la veyes. E después la ymaginació, ab la qual ymaginauas las cercunstancias del deleyte carnal; e la memoria, ab la qual menbrauas; e el entendimient, ab qual entendías; e la volentat, ab la qual deseasuas e amauas; e aquesta es más culpable que nenguna de las otras. Ca si la voluntat non consentiesse, no ouieras pecado mortalment con nenguna de las otras potencias commo sea
- 300 esto por quanto ella es regina de todas. E encara te mostra aquesta regla la condició de la fembra o de la muger, conuiene a saber que con qué muger has pecado. Ca mayor culpa has ab vna que ab altra,

| que E *add* no | fuesses E fores 286 tu E *om* | como E con | sea E sia | aquesto E assò
| lugar E loc | es E sia | más E pus | Sancto E sant | otro E altre *add* loc 286-287 por
tanto E per assò 287 más E pus | graue E greument | pecado E peccat | el E lo | más
E pus | sancto E sant | lugar E loc | mayor E major 287-288 scándalo E escándil 288 otro
E altre | por E per | te E te'n | conuiene E cové | mayor E major | contrició E contricció |
fazer E fer 289 mayor E major | satisfacció E satisfacció

290 e E en | te E *om* | muestra E és mostrada | fuste E fos | temptado E temptat 291
consentisti E consentís | al venial pecado e al mortal. Si consentisti E *om* | por E per 292
muger E fembra | guardase E guardàs | e E e't | feçíes E faés | sennals E senyal | ca E car |
fizo E 't fiu 293 sennals E senyals | desordenadas E deshonestos | por E a | aquellas E
aqueulls | consentisti E consentís | tan E tant | grant E *om* 294 pecado E peccat | ni E *add*
no has | tan E aitant | grant E gran | mesmo E metex | fuste E fos | ocasión E occasió | e
causa E *om* 295 tu E ta | mayor E major | sens que E *om* | scusan E scusa | te E 't 296
pecado E peccat

297 regle E regla | ensenna E mostra | medianeros E mijans | istrumentos E estrumentos
| con E ab 298 tu E *om* | consentisti E consentís | pecado E peccat | sensus E *om* | aquestos
E aquests 299 (qual) la E *om* | veyes E vehies | e después E en après | ymaginació E ima-
ginació 300 ymaginauas E imaginaves | las E les | cercunstancias E circunstancias | deleyte
E delit 301 menbrauas E membraves | el E l' | entendimient E enteniment | ab S *seq* la
qual *cancell* E *add* lo | entendías E entenies 302 deseasuas E desijaves S -uas *add ead man*
| e E o | amauas E amaves | más E pus | culpable E colpable 303 nenguna E neguna | las
E les | otras E altres | ca E car | voluntat E volentat | non E no *add* hi | consentiesse E
consentís | no E *praemittit* ja 303-304 ouieras E agueres 304 pecado E peccat | con E ab
| nenguna E neguna | las E les | otras E altres | potencias E potencies | commo E com | sea
E sia 305 esto E assò | por quanto E que | es E sia | regina E regla | todas E totes | e E
om | te E *om* 306 o de la muger E *om* | conuiene a saber E so és | que E *om* 307 con
E ab | què E qual | muger E dona | pecado E peccat | ca E car | mayor E major | vna E

mayor culpa has ab muger de orden sagrada que ab casada. E com muger casada que ab moça. E mayor ab moça que ab viuda. E ab juhea que ab xristiana. E sabes por. qué? Ca quanto más cerca es de Dios per stament e orden, mayor culpa se sigue. E quanto más aluene es per ley e crencia, mayor offensa has feyt a la primera entenció e a la segona concordant ab la primera. 310

Dyt auem del mesclament de las .x. regles e qüestions ab la primera potència, que és visiuva. E mostrat auem la manera ab la auditiva, odorativa e ab las altres les sàpia hom mesclar segunt que auem donada la manera artificial damunt de la potència visiuva. 315

Ara diré de la segona e principal, que és de la pràthica.

De la segona parte principal.

En dos partes departimos aquesta segona distinció, que és de 320

praemittit la | altra E *praemittit* l' 308 mayor E major | muger E dona | de orden E religiosa *add* e | casada E maridada | com E ab 309 muger casada E maridada | moça E puncella | mayor E *om* | moça E puncella | viuda E vídua 310 juhea E juhia | xristiana E chrestiana *add* e ab sarraïna que ab juhia | sabes E sabs | por E per | ca quanto E per so car on | más E pus | cerca E prop | de E a 311 Dios E Déu | stament E estament | orden E orde | mayor E major | se sigue E se'n seguex | quanto más E on pus | aluene E luny 312 per E *add* la | e E o | crencia E secta | mayor E major | offensa E ofensa | has feyt E n'és feyta 314 dyt E dit | las E les 315 mostrat E mostrada | la E *om* | manera E *add* com 316 odorativa E *praemittit* e la | las E les | segunt E segons | que E *add* dessus 317 la manera artificial damunt E doctrina 318 diré E direm | segona E *add* part | e E *om* | pràthica E pràctica 319 De la segona parte principal E *om* 320 E *praemittit* De la .II^a. Part que és de la pràctica d'esta art. Cap. I. De la pràctica, la qual ha a saber lo confessor | partes E (parts) | departimos E departim | distinció E

314-317 «Descorregudes he totes les deu potències ab les deu regles e mostrat he la theòrica de la art de confessió. E, per so que n'é dit e que tu matex ne sabràs trobar ab la dita art, poràs tu matex tot encercar e envirenar del temps que'l sabist regonèxer entrò a la hora d'ara e poràs clarament e generalment e specialment purgar de tots peccats e deffalliments, se's vol. Enperò que sia la confessió verdadera, ab vera contricció e ab dolor recontada e enaprés ab vera satisfacció complida», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 125^v.

318 «Ara vull tractar breument de la pràctica d'esta art per so que'l pecador, vestit d'aquesta theòrica, aia manera e doctrina de magnifestar sos deffalliments a son confessor e asò faré generalment on pus breu poré, car, per so que yo'n daré exempli, se sabrà cascun regir. La qual pràctica fas en dos maneras, la primera és del confessor, la qual l'és necessari a saber per ço que aia art a demanar al pecador ignorant. La altra és del pecador, per so que sàpia bé e diligentment confessar», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 125^v.

319 «De la segona distinció, que és de pràctica», *ibid*.

320-324 «Aquesta distinció és de la pràctica e és departida en dues parts. En la primera part do pràctica al confessor de so que li és necessari a saber, la qual pràctica està en deu coses generals, sens les quals negú confessor pot si ni altre purgar

la pràthica d'esta art; en la primera darem doctrina al confessor com sàpia bien vsar e sàbiament de su offici e enderesçar al pecador que viene en su poder ignorant, la qual doctrina está en .ix. condiciones nescessarias, las quals son aquestas.

- 325 Primerament, a todo confessor, tenient e vssant de las llaues de sant Pedro, conuíenele saber el estament del pecador, que se viene confessar a él, qual es la persona, si pues lo la cognosce ya por hábi-

distinció 321 pràthica E pràctica | darem E donarem | confessor E confessor 322 bien E bé | sàbiament E sàviament | su E son | enderesçar E endressar | al E lo | pecador E peccador | que E qui 323 viene E ve | su E son | ignorante E innotant | condiciones E condicions 324 nescessarias E necessàries | las E les | aquestas E aquestes

325 todo E tot | confessor E confessor | tenient E avent *add* auctoritat pròpia o comesa | vssant E usant *add* ab bon arbitre | las E les | llaues E claus 326 sant E sent | Pedro E Pere | conuíenele E cové-li *add* a | el E lo | pecador E peccador | que se E qui's | viene E ve *add* a 327 confessar E confessar | él E ell | qual E *praemittit* ni | pues E doncs |

de sos pecats ni il·luminar de virtuts. E, si no les sap, a gran perill e dagnació de la sua ànima e del pecador se posa en la cadira. La altra part és de la pràtica del pecador confessant», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 125^v.

325-353 «A tot confessor, si's vol sia prelat o religiós, rector o vicari, és nescessari a saber, si vol bé e diligentment confessar e nedeyar e purgar lo pecador qui d'él se confessarà, l'estament del pecador, si és persona religiosa, que aia fet vot, o en sacres ordes, sotsdiaque, diaque, prever, seglar, o si és de orde de matrimoni o en altre estament. Per so li cové asò a saber, car, segons l'estament de la persona, sí le deu ésser demanat e donada penitència. Cové-li a saber, encara, les deu potències naturals del home, qui són hàbit d'esta art, per so car, fora les deu potències, en home no pot ésser engenrrat pecat ni fora les deu regles cercar ni atrobar, segons que en aquesta art és demostrat. Encara més le convé què és general pecat e què és special, per so que sàpia mills distinguir la penitència que li darà segons general o special. Encara més, que sàpia què és primera entenció que per la segona e per so li cové mellor penitència. Encara més, que sàpia què és pecat mortal e què és venial per so que sàpia il·luminar e dar la penitència que's cové per pecat venial en lo

325-355 Els dos versos llatins copiats més amunt en la nota complementària a les línies 159-223 anaven destinats a dibuixar el capteniment del confessor envers el penitent a fi de poder determinar allò que havia de preguntar-li, si ja no ho sabia. La comparació d'aquelles vuit qualitats i de les nostres nou condicions ens ajuda a captar el sentit del nostre apartat, ja que les nou condicions esmentades dibuixen no pas el confessor en general (objectiu al qual tendien aquells dos versos), ans el confessor lullià, altrament no tindria raó d'ésser l'exigència de conèixer la teoria de la diferència entre pecat mortal i venial exposada més amunt (línies 27-64) i molt menys la doctrina de les deu potències i de la primera i segona intenció. Tal com el lector haurà advertit, només la primera de les dues condicions és comuna a les dues llistes, la de la necessitat de conèixer el penitent, el «quis» del primer vers i el «qual» de la línia 327. Les altres exigències no-lullianes coincideixen amb el mínim de coneixements que els manuals de confessors contemporanis exigien a tot ministre del sagrament de la penitència per poder-se asseure al confessionari.

f. 103^v tu, por tal que sepa fazer differencia en la penitencia que li darà. Ca de semejante pecado, mayor offensa es feyta a Dios per vna persona || que por otra. Conuiénele a saber qué es pecado venial o qué es pecado mortal, por tanto que mayor offensa es feyta a Dios per pecado mortal que por pecado venial, e per tanto le conuene dar mayor penitencia. E encara le conué saber las .x. potencias naturales, en la segona parte de aquesta art declaradas, por tanto que sàpia por qual de aquellas ha errado e fazer mayor fuerça por la vna que por la otra. E después, que sàpia què és primera entenció e segona, por quanto mayor culpa sta por la primera que por la segona. Conué encara a saber los .x. manaments, por tal que sàpia enderesçar al pecador e que faga mayor fuerça en vno que en otro mandamiento. Conuele más a saber los .XIIII. articles de la sancta fe cathòlica e los .VIJ. sacraments de la sancta esgleya, por tal que sepa demandar al pecador

lo E no | la E ho | cognosce E conex | ya E om | por E per 327-328 hábitu E hàbit 329 por E per | tal E so | que E que'n | sepa E sàpia | fazer E fer | en E add lo enterrogar e en 329 ca E car | semejante E semblant | pecado E peccat | mayor E major | offensa E offensa | és E n'és | feyta E feta | Dios E Déu 330 por E per | otra E altra | conuiénele E e cové-li | qué E qual cosa | pecado E peccat | o E e | qué E om 331 es E om | pecado E peccat | por E pes (sic! per) | tanto que E so com | mayor E major | offensa E offensa | és E sia | feyta E feta | Dios E Déu 332 pecado E peccat | pecado E om | tanto E assò | le E hi | conuene E cové | dar E a donar 333 mayor E major | e E om | le E li | conué E cové | las E les | potencias E potencies 334 la E lo | segona parte de aquesta art E .ij. capítol de la primera Part | declaradas E declarades | por E per | tanto E so | por E per 335 aquellas E aquelles | errado E errat | fazer E que fassa | mayor E major | fuerça S lect dub fuerça E força | por E per | por E per 336 otra E altra | e después E enaprés add cové li | que sàpia E a saber | qué E qual cosa | por E per 337 quanto E so car | mayor E major | sta E està | por E per | primera E add entenció | por E per | conué E cové li 338 .x. E om | manaments E add de la Ley e de la Esgleya | por E per | tal E so | enderesçar E endressar | al E lo | pecador E peccador 339 faga E fassa add forsa en tots los manaments e | mayor E major | fuerça E forsa | vno E un | otro E altre | mandamiento E manament 339-340 conuele más E més encara cové li 340 .xiiij. E om 340-341 sacraments E sacraments 341

contrari. Cové-li, encara més, a saber que sàpia los deu manaments de la lig, per so que sàpia demanar al pecador en qual o en quals és estat desobedient e que sàpia fer maior forsa sobre un manament que en altre; e aquells deu concloen en aquells dos de Jhesu Christ, que dix 'amaràs Déu de tot ton cor, de tota pensa e de totes tes forsses e ton proisme axí com tu matex'. Encara més, que sàpia los catorze articles e los set sacraments de la santa esgleya, per so que sàpia demanar si ha duptat ni és stat descreent en negú d'aquelles e que l ne sàpia iluminar. Enaprés, que sàpia set obres de misericòrdia, quals són, per so que sàpia reprehendre lo pecador per cada una, com no les ha complides de son poder e qui l ne illumine que d'aquí avant o sàpia fer e que li do la penitència diversament, segons que li cové. Encara més, que sàpia les virtuts principals, per so que sàpia iluminar lo pecador qui faça diferència de les cardinals ab les theologals e qui le sàpia demanar contra qual o quals d'aquells és vengut. Enaprés, cové que sàpia los vuit pecats mortals, per so que sàpia declarar al pecador qual pecat és major ni qual és menor ni contra qual o quals virtuts de les damunt dites à pecat e segons lo pecat li sia donada la penitència», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 125^v-126^r.

o illuminar si era estado temptado. Conuíénele encara a saber las .vij. obras de misericordia, por tanto que sepa reprehender al pecador, si él non se reprende como de su poder non las ha cumplidas, si le
 345 es deuido que lo pueda fazer. E después le conuiene saber los .vij. pecados mortals e qué es pecado mortal general. E qué es pecado special, por tal que mayor reprehensió o penitencia se conuiene por vno que por otro. Saber le conué encara las virtuts cardinals que fallará nombradas en el parágrafo de entenció e en el capítol de las .x. potències en esta art, per tal que sepa al pecador illuminar e reprehender como ab aquellas non conquería contra los sus enemigos e que de aquí adelante lo sepa fazer, ca por esso las ha Dios creadas, que home se ajude vsant dellas.

Dyt he de la pràthica del confessor, la qual le conuiene a saber
 355 de cor. Ara diré de la pràthica del que se confieffa.

De la pràthica del pecador.

la E om | por E per | tal E so | que E que'n | sepa E sàpia | demandar E demanar | pecador E peccador 342 si E si'n | estado E estat | temptado E temptat | conuíénele E cové li | las E les 343 .vij. E om | obras E obres | por tanto E per so | sepa E sàpia | reprehender E reprendre | al E lo | pecador E peccador 344 él E ell | non se E no se'n | reprendre E repren | como E com | su E son | non E no | las E les | cumplidas E complides 344-345 si le es deuido E ne si a ell és legut 345 lo E ho | pueda E pusca | fazer E fer | e después E en après | le conuiene E cové li 345-346 pecados E peccats 346 e E ne | qué E qual cosa | pecado E peccat | mortal E om | mortal E om | qué es E om | pecado E peccat | special E add e les altres condicions 347 por tal que E per so car | mayor E major | reprehensió E reprehensió | conuiene E cové | por E per | vno E la una condició 348 por E per | otro E la altra | saber E praemittit a | le conué E cové li | las E les | virtuts E virtuts | cardinals E creades | que E les quals | fallará E atrobará 348-349 nombradas E om 349 el E lo | parágrafo E parágrafo | e E om | el E lo | las E les 350 que E que'n | sepa E sàpia | al E lo | pecador E peccador | reprehender E reprendre 351 commo E com S seq con cancell | aquellas E aquelles | conquería E contrastava | contra E om | sus E seus | enemigos E enemichs | de E d' 352 adelante E avant | lo sepa E ell ho sàpia | fazer E fer | ca E car | por E per | esso E so | las E les | Dios E Déu | creadas E creades | home E hom 353 se ajude E se'n ajut | dellas E de aquelles

354 Dyt E dit | he E havem | pràthica E pràctica | confessor E confessor | le E li | conuiene E cové 355 diré E direm | pràthica E pràctica | que se confieffa E del peccador 356 De E praemittit Cap. II. | pràthica E pràctica | pecador E peccador

354-355 «Dit he de la pràctica del confessor, la qual li cové saber de cor, si vol usar de son offici bé e diligentment. E dins aquestes deu generalitats de coses, se poden concluir totes les particularitats que són dins la sancta Scriptura, que ha confessor se pertanyen a usar de son offici. E la damunt dita pràctica és molt útil a saber e de gran necessitat a tot confessor, de qualque estament sia», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 126^r.

356 «De la segona part, que és de la pràctica», *ibid*.

356-372 L'acusació del penitent era regulada en els manuals anteriors i contemporanis mitjançant doctrina concentrada en quatre versos:

Aquesta és la segona part de la segona distinció, la qual és de la pràctica que conuene a saber e vsar al pecador arepentiente. E quiero dar en aquesta, en persona mía, doctrina al pecador como bien e diligentment se sepa confesser, segunt el hábitu de aquesta art de confesión. Emperò cada vno pecador confiesse sus pecados segunt más o menos que fallará en su consciencia. Ca non se deue home acusar de lo que no es culpable, nin se deue home escusar de lo que es culpable. Mas en aquesta dubda puede muchon ajudar el confessor, segunt la pràctica que desuso dél dada auemos; mas si és ignorant

358 pràctica E pràctica | que E qui's | conuene E cové | e E add deu | al E lo | pecador E peccador | arepentiente E penident | quiero E vull 359 dar E donar add art o pràctica | mía E add e | pecador E peccador | como E com | bien E bé 360 sepa E sàpia | confesser E confessor | segunt E segons | el hábitu E l'abituament | de E d' 360-361 confesión E confesión 361 cada vno E cascun | pecador E peccador | confiesse E confés | sus E los seus | pecados E peccats | segunt E segons 361-362 más o menos E més o menys 363 fallará E atrobará | su E sa | ca E car | non se E no's | deue E deu | home E hom | acusar E acusar 363 lo E so | culpable E culpable | nin se E ne's | deue E deu | home E hom | lo E so 363-364 culpable E culpable 364 mas E on | aquesta E aquest | dubda E dupte | puede E pot | muchon E molt | el E lo | confessor E confessor 365 segunt E segons | pràctica E pràctica | desuso E dessús | dél E ne | dada E donada | auemos E avem | si E

357-367 «En aquesta part daré ensannament de la pràctica d'esta sciència, com lo pecador se sàpia bé e diligentment, devotament e verdaderament, confessar e magniffestar sots pecats a son confessor, qual que sia e segons que yo'n daré exempli en persona mia, pot casquí entendre en si matex e segons l'estament en qui és pot fer la

«Sit simplex, humilis confessio, pura, fidelis,
Atque frequens, nuda, discreta, libens, verecunda,
Integra, secreta, lacrymabilis, accelerata,
Fortis et accusans, et sit parere parata».

També ací ens trobem davant una alternativa. En la literatura contemporània sobre el tema, en tant que m'és coneguda, no recordo haver trobat enlloc l'exigència que el penitent havia de saber tant com el confessor (vegeu les línies 368-369 del nostre text), cosa que em confirma que les *Arts de confessió* del grup lullista valencià són destinades no pas als fidels en general, ans a un grup particular d'iniciats i addictes, als quals hom ensenyava a confessar-se a confessors també iniciats i addictes i per això hom es podia limitar a ensenyar els aspectes formals i tècnics de la mecànica. Una altra observació: tota aquesta part destinada al penitent va encaminada, de forma exclusiva, a assegurar que aquest «se sepa confessar» (línia 360), en el sentit només d'acusar-se (línies 362 i 371). Recordem, però, que en la primera part, el punt bàsic era la decisió de la voluntat (vegeu més amunt, nota complementària a les línies 24-64), punt que, en canvi, és totalment negligit en parlar del penitent. Sembla que cal deduir-ne que les disposicions d'aquest ja eren pressuposades. Per contra, a partir de la línia 372, l'interès del text se centrà de faiso exclusiva en la matèria de la qual el penitent s'ha d'acusar. En l'*Art de confessió* de 1317 hi ha un mínim d'atenció a les disposicions subjectives, tal com demostra la nota a l'aparat crític, línies 373-378.

no podrà bien ajudar. Ca non puede dar lumbre a otro, qui para si mesmo non ha.

370 Necesaria cosa es que sepa de cor el peccador penitente todas las .ix. condiciones de la pràthica del confessor desuso dyta, conué a saber qué es pecado venial e mortal, quals son las .x. potencias, etc. Ca aquellas le serán materia de acusar a si mesmo segunt que y será stado culpable.

375 E commo tu, peccador, serás delant tu confessor, faze la sennal de la cruz en tu fruente e en tu boca e en tus peyts, dient: «In nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti, amen», per tal que la virtud de toda la Trinidat sea en tu menbrar, entender e desamar todos tus pecados

add ell 366 podrá E porà *add* ni no sabrà | bien E bé | ajudar E *add* ni consellar lo peccador 366 ca E car | non E no | puede E pot | dar E donar | lumbre E lum | a E al | otro E altre | qui E *praemittit* aquell | para E per 367 mesmo E metex

368 neccesaria E neccesària | sepa E sàpia | el E lo | peccador E peccador | penitente E penident | todas E totes 369 las E les | condiciones E condicions | pràthica E pràctica | confessor E confessor | desuso E damunt | dyta E dites | conué E so és 370 saber E *add* la qualitat de la persona e | qué E qual cosa | és E sia | pecado E peccado | mortal E *add* e | las E les | potencias E potències 371 ca E car | aquellas E aquelles | le E a ell | a E *om* | mesmo E metex | segunt E segons | y E hi 372 stado E *om* | culpable E colpable

373 commo E con | delant E davant | tu E ton | confessor E confessor | faze E fé | la E lo | sennal E senyal 374 cruz E creu | tu E ton | fruente E front | tu E ta | tus E tos | peyts E pits. 375 et Spiritus Sancti, amen E *om* | tal E so | virtud E vertut 376 Trinidat

confessió general e special o especialment pot entendre la confessió dels pecats en què troba que sa consciència és naffrada per més o per menys», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 126^r.

368-372 «De disposició. A tot peccador o peccadora que's vulla confessor bé e lealment és necessari que aprengue bé lo hàbit d'esta art o sciència de confessió, qui és breu e leuger d'apendre de cor, lo qual hàbit és aquest, so és a saber, les deu potències naturals e les deu regles generals e lur mesclament, qui són implicades en la theòrica. E puy cové-li a saber axí matex de cor, los deu manaments e los catorze articles e los set sacraments e les set obres de misericòrdia, les virtuts principals e los vuit pecats mortals; e que ho sàpia aplicar al damunt dit hàbit, per so que li seen istruments e matèria a conèxer sos deffalliments e pecats e asà li serà gran lum car fora les dites regles, deu coses, non pot ésser atrobat ni feít pecat», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 126^v.

373-378 «Ans que vages confessor, pren spay d'un dia, d'una nit e d'una hora. Asò dic a cada un per més o per menys, segons l'estat en què Déus l'à elet e el sosté. E apparte't en qualque loch, lo qual te sia pus profitós e agradable a la ànima e al

374-375 Tant en l'edició Obrador (ORL I, Ciutat de Mallorca 1906), 309, com en el nostre text, la fórmula que acompanya el senyal de la creu és en llatí, quan l'*Art de confessió* de 1317 la tenia en català. Hom pot preguntar-se si la prohibició de posseir obres teològiques en llengua vulgar, emanada del concili provincial de Tarragona l'any 1318, no representà també en altres camps una frenada en l'evolució vers l'ús de la llengua vernacla i un moviment de retorn al llatí.

e sea en tus palabras por que sean virtuosas e verdaderas e dytas con uera e con grant contrició, e comiença así:

«Yo pecador confiéssome a Dios e a ti, padre spiritual, su ministro, todos mis pecados que me membro e non me mienbro, en qualquier manera que los aya pensados e obrados contra Dios creador e mi redemptor e contra mi mesmo e contra mi próximo.

»Primerament he pecado en veer molts vanidades e molts cosas desonestas, en las quales he auido molts plaers desordenats, contrarios a la entenció per qué Dios me dado la vista. E per esso le digo mi culpa.

E Trinitat | sea E sia | tu E ton | menbrar E membrar *add* e | entender E entendre | e E *add* en | todos e tots | tus E los | pecados E peccats 377 sea E sia | tus E tes | palabras E paraules | por E per *add* so | sean E sien | virtuosas E vertuoses | verdaderas E vertaderes | dytas E dites | con E ab 378 grant E gran | contrició E contrició | comiença E comensa *add* a dir en | así E axí

379 E *praemittit* Del acusament que'l peccador fa de sos peccats, segons la forma que's segueix: e primerament per les .x. potències | yo E jo | pecador E peccador | confiéssome E confés | Dios E Déu | tí E vós | padre E P. | spiritual E espiritual | su E son 379-380 ministro E ministre 380 todos E tots | mis E mos | pecados E peccats *add* dels | me E 'm | membro E membre | e non me mienbro E *om* 381 qualquier E qualque | que los E sia que'ls | aya E aja | pensados E cogitats | e E ne | obrados E obrats | Dios E Déu 382 mi redemptor E reemedor meu | e E *om* | mesmo E metex | e contra mi mesmo S *iter* | mi E mon | próximo E proixme

383 pecado E peccat | molts E moltes | vanidades E vanitats | molts vanidades e S *iter* | molts E moltes | cosas E cosas 384 desonestas E menys honestes | las E les | quales E quals | auido E aúts | molts E *add* de 384-385 contrarios E contraris | qué E la qual | Dios E Déu | me dado E m'á donada | esso E so | le E *om* 386 digo E dic | mi E ma

cors, en esgleya o en càmera o en lit, ab Déu, per so que no aies embargament de ver ni de oyr vanitats. Et exercita ta ymaginació a ymaginar e ton enteniment a entendre e ta memòria a membrar e ta volentat a desamar los pecats que has fets contra Déu e amar virtuts e tu matex e ton proixme et asò faràs segons que te n'és donat exempli en la theòrica. E, com asò auràs bé cercat e atrobat, que negunnt dupte non remandrà en tu, mou-te d'aquí ab contrició e dolor e encara ab plors, si Déus te'n fa gràcia, e ab entenció que null temps no torns en lo pecat o pecats de què't confessaràs e appella ton confessor, lo qual sia bo, cert e savi e en virtuts bé acostumat, per so que conega bé tos deffalliments e sàpia bé lavar e mundar dels pecats generals, specials, mortals e venials, que has fets. E agenolle't davant ell e, fet lo sennal de la creu per so que'l demoni no sia en ta companyia ni aie poder en tu, dient: 'En nom del Pare e del Fill e del Sperit'. E après, comensa a dir segons que yo te'n daré exempli de mi, dient enaxí», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 126'.

379-386 «De ver. Pare speritual, nostre Sennor Déu sia ab nós e él per sa bondat e pietat sie nostre comensament, mijà e fi, amén. Yo, pecador, me confessi a

379-458 L'acusació seguint les deu potències naturals respon a la importància que aquestes tenen en la part teòrica (línies 65-158), d'acord amb la que els donà Ramon Llull en l'*Ars confessionis* de 1312, tota ella pràcticament concentrada en les deu potències, tal com hom pot veure en l'apèndix I, línies 55-196. Vegeu també en el LVVV de l'apèndix segon tota la tercera part (línies 267-448).

»He pecado moltes vegades en oyr vanas palabras e cantares desordenados e desonestos e en oyr diffamacions de Dios e de mi pròximo e no auía aquel desplaçer que auer douiera. E oyr reprehendiments justos e honestos, e no auía aquella paciència que auer deuiera, antes me desplaçia de oyrlos, por qué digo mi culpa.

»En odorar he pecado muchas de uegadas || oliente olores muy aplazientes, en los quals sentía grant plazer, non daua a Dios loor e bendición que los auía criados, ante ymaginaua e membraua algunos plazerres prouechosos e desonestos, por qué digo mi culpa. Muchas

387 pecado E peccat | moltes E moltes | uegadas E uegades | oyr E oir 387-388 vanas palabras e cantares desordenados e desonestos e en oyr E om 388 diffamacions E diffamacions | Dios E Déu | mi E mon 389 pròximo E proixme | e E sens que | no E no'n | aquell E aquell | desplaçer E desplaer | auer E aver-ne | douiera E deguera | e E add en | oyr E oir S seq reprehensions cancell | reprehendiments E reprehensions 390 justos E justes | honestos E honestes | no E add hi 391 deuiera E hi deguera | antes E enans | me E bé'm | desplaçia E desplaia | oyrlos E oir aquelles | por E per | digo E en dic | mi E ma 392 pecado E peccat | muchas E moltes S seq de cancell | de E om | uegadas E uegades | oliente E odorant | olores E odors | muy E trop 393 aplazientes E plasents | los E les | grant E gran | plazer E plaer add e | daua E donava | Dios E Déu | loor E laor 394 bendición E benedicció | que E qui | los E les | criados E creades | ante E ans | ymaginaua e imaginaua | membraua E remembrava | algunos E alguns add vils 395 plazerres E plaers | prouechosos E om | desonestos E deshonestos | por E per | digo E en dic | mi E ma | muchas

Déu e a vós, pare, dels pecats que he fets contra Déu, mi matex e mon proisme, de la hora ensà que fui nat entrò a la hora d'ara, generals, specials, mortals e venials, que m membre e no membre. E primerament d'aquells que he fets per lo ver en ver vanitats, bells colós e belles figures de fembres, de llurs faysons e vestits e asò desiava e volia e m plaia ver, per so que les cobciàs a mon plaer e delits carnals, e asò he fet tantes de uegadas que no les poria contar ni scriure, les quals fembres eren maridades, bones e profembres, e asò faya als dimenges e als festes més que als altres dies faeners e més de dies que de nits per les esgleyes e per les places e per les cases, a finestres badant e guardant lur belea de figures e de colors e de lurs vestiments e aytan de christianes, com de juhies, com de sarrahines e asò he fet en sta manera: anant per la villa, a peu o a cavall, faent falses hullades, les quals significaven puteria e malvestat e engan. E asò he fet ab diners e menys de diners, ab compannia e meins de compannia. E tot asò, e encara més, que no pusch nomenar, é fet ab ymaginació, ymaginant les circumstàncies de les pudors de luxúria e ab mon enteniment, entenent aquells, e ab memòria, membrant los plaers de luxúria e ab ma volentat, amant aquells contra Déu e sos manaments e contra virtuts cardinals e theologals e contra mon proisme en quant yo era ocasió per qui ell pecava e contra mi matex. E quant he perdut lo temps que he servit al dimoni e estat obedient a les sues temptacions e m fiu servir e sotsmès de pecats, oblidant e desamant Déu e desobeent sos manaments e les virtuts que ell m'à creades que m fossen armes e defensió de pecats. Per què me'n tenc molt per culpable e per confús e me'n pinet e de cor e n'é e'l cor grant dolor e dic ma gran culpa e demana a Déu mercè e perdó e a vós, pare, sufficient penitència. E d'asò, tan general, pots tu pecador traure coses specials cotidianes, segons que ta consciència te remordrà ni trobaràs nafrada», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 126^r.

vegadas he pecado en gustar comiendo e beuiendo más de lo que era nescessitat, por el grant plazer que fallaua. E algunas vegadas que non me tenía por pagado de la razón que el home me donaba, antes he muchas vegadas murmurado. E como aua tomado mi cumplimien-
to, non daua a Dios aquellas gracias e loores que deuiera, por qué 400
digo mi grant culpa.

»He pecado muchas vegadas tocando e palpando cosas buenas e plazientes ésser tocadas, e mi entención era falssa e injuriosa, contraria a Dios. E algunas vegadas tocant e palpant mis carnes e algunos logares villes e desonestos, en los quales he auidos plazerdes desordenados 405
e corrupidos contrarios a linpieza e castedat, por qué digo mi culpa.

»Esso mesmo he pecado muchas vegadas, parlando vanas palabras, de las quals non se seguía ningunt prouencho ni ninguna cosa aprouechosa. E muchas vegadas, desffamant a mi próximo e le alabando, e lagotejat injustament e he parlado allá onde deuiera callar e 410
he callado donde douiera hablar e encara he recontado moltas falssías e traycions e engannos, por qué digo mi culpa graue.

E moltes 396 vegadas E vegades | pecado E peccat | comiendo E menjant | beuiendo E bevent | más de lo que era E oltra 397 nescessitat E necessitat | por E per | el E lo | grant E gran | plazer E plaer | que E add hi | fallaua E atrobava | e E encara | algunas E algunes | vegadas E vegades 398 non me E no·m | por E per | pagado E pagat | razón E part | el home E hom | antes E ans 399 hi E hi he | muchas E moltes | vegadas E vegades | murmurado E murmurat | como E con | tomado E pres | mi E mon 399-400 cumplimiento E compliment 400 daua E retia | Dios E Déu | aquellas E aquelles | gracias E gràcies | loores E laors | deuiera E deguera | por E per | qué E add ·n 401 digo E dic | mi E ma | gran E om 402 he pecado E om | muchas E moltes | vegadas E vegades | tocando E he tocat | e palpando E om | cosas E coses | buenas E bones 403 plazientes E plasents | tocadas E tocades | mi E la mia | entención E entenció | falssa E falsa 404 Dios E Déu | e E enaxí com | algunas E alcunes | vegadas E vegades add he peccat | mis E mes | carnes E carns | e E en | algunos E alcuns 404-405 logares E locs | villes E vils | desonestos E sutzes | en los quales he auidos plazerdes desordenados E om 406 corrupidos E corruputs | contrarios E contraris | linpieza E puritat | castedat E castetat | por qué E per què·n | digo E dic | mi E ma gran

407 esso mesmo E e atretal | pecado E peccat | muchas E moltes | vegadas E vegades | parlando E parlat | vanas E vanes 407-408 palabras E paraules 408 las E les | non se E no·s | seguía E seguía | ningunt E negun | prouencho E profit | ninguna E neguna 408-409 cosa aprouechosa E utilitat | muchas E moltes | vegadas E vegades | desffamant E he blasmat | a mi próximo E mon proixme | le E 'l 409-410 alabando E he loat 410 parlado E parlat | allá E là | onde E on | deuiera E deguera 411 callado E callat | donde E là on | doviera E deguera | recontado E recomptades | moltas E moltes | falssías E falsies 412 traycions E traicions | engannos E engans | por E per | què E add ·n | digo E dic | mi E ma | graue E om

407-412 «Del parlar. Enaprés, me tenc per culpable e grant pecador, pare spe- ritual, dels pecats e mals que he fets per mal parlar, legir e cantar contra Déu, mi matex e mon proisme; en parlar paraules vanes e falsses, dessenaries, flastomies. Vanes eren, que no eren de loar Déu ni de sos honraments ne profit de mon proisme ni de mi matex ni encara a mi necessàries; falsses eren, car eren contra veritat e contra ma consciència. É recontades e parlades desconrries e flastomies de Déu e dels sants, de mon pare e de ma mare e de mos parens e d'estranyes e en parlar e'n ligir libres

»Digo, encara, que he pecado ymaginando en mi cama, en la egle-
 sia e en el monesterio muchas vanidades que ouiera vistas e en palabras
 415 injustas e enjuriosas que ouiera oydas e en olores plazientes que ouiera
 odorados e en sabores buenos e plazientes que ouiera gustados e des-
 seaua gustar et en algunos tocamentos desonés que ouiera sentidos e
 en algunas palabras buenas o malas que ouiera parladas, de las quales
 ymaginaciones he muchas vegadas vsado contra Dios e contra virtudes
 420 e contra mi mesmo e contra mi próximo, por qué digo mi grant culpa.

413 Digo E om | que E om | pecado E peccat | ymaginando e imaginant | mi E mon |
 cama E lit 413-414 la egleſia E l'esgleya 414 el monesterio E mon ascó | muchas E om |
 vanidades E vanitats add e legèes | ouiera vistas E vistas avia | palabras E paraules 415
 injustas E vilanes | enjuriosas E injurioses | ouiera E havia | oydas E oïdes | olores E odors
 | plazientes E plasents | ouiera E avia 416 odorados E odorades | sabores buenos e pla-
 zientes que ouiera gustados e desseaua gustar E menjars saborosos que desijava 417 et E e
 | algunos E alcuns | tocamentos E tocaments | desonés E deshonest | ouiera E avía | sentidos
 E sentits 418 algunas E alcunes S seq palabras b cancell | palabras E paraules | buenas E
 bones | malas E males | ouiera E avia | parladas E parlades | las E les | quales E quals 419
 ymaginaciones E imaginacions | muchas E moltes | vegadas E vegades | vsado E usat | Dios
 E Déu | virtudes E vertut 420 mesmo E metex | mi E mon | próximo E proïsme | por E
 per | qué E add 'n | digo E dic | mi E ma | grant E om

de falses e d'amors desordonats; per cantar, cantant cansons, cobles, estruments fets e cogitats e cantats contra Déu e virtuts e contra mon proïsme; é cantat cants de Déu e dels sants per so que fos vist e loat, oblidant Déu e los sants e membrant vanoglòria mia; e asò he fet, dispuis que m se regonèixer, en tantes vegades que no les poria nomenar; he quals paraules, legiments e cants cren *D'En Jofa, De Na guineu, De Carles Manyes*, de falses amores e de falses compres e de falses vendes ignorant e oblidant la sancta Scriptura, conseylls de Jhesu Christ, les *Vides dels sants pares*, de sciències que foren a laor e a glòria de Déu e dels sants e a salut de la ànima. E asò he fet a les festes colents e digmenges més que en altres dies, de dia e de nit, de quaresma e de carnal, per vila e en les esgléyes, en la cadira e en l'altar, en las places e en la taula e en lit, en mar e'n terras estranyas e menjant e bevent e vellant e obrant, disputant, consellant, comprant e venent e cavalgant, sajornant, engannant e traynt mon proïsme ab les paraules e ab ymaginació, ab mon enteniment e ab ma memòria e ma volentat, ymaginant e entenenent, membrant e amant riqueses e honraments, vicis e pecats, que són contra virtuts, honraments e manaments de Déu, per què n planc, suspir e plor e al cor n'è gran dolor e ab panediment e ab contrició de no tornar null temps de ma vida e'n dic ma gran colpa. Senyor Déus, aies mercè de mi, pecador indigne de demanar perdó; e a vós, pare, ne deman penitència que sia contra mal parlar, legir e cantar; e d'aquestes aytals generalitats pots tu traure cotidianes specalitats, segons que les faràs», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 128^r.

413-420 «De ymaginar. Ay las, pecador! Encara, pare, he pecat per ymaginar contra Déu en so que moltes vegades, com era temptat per lo demoni que Déus no fos res ne altre segle, paraís ne infern, no ho podia ymaginar, són estat duptant, descreent de Déu, de paraís e d'infern, que no fossen re. E axí mateix dels articles de la sancta fe cathòlica e dels set sacraments de sancta esgleya. E de les vuit virtuts cardinals e theologicals; e asò he fet per so com no ho podia ymaginar ne sentir per negú dels meus senys corporals. Encara he pecat contra mon proïsme ab ymaginància

»E encara he pecado muchas vegadas graument menbrando los plazeres e deleytes desonestos que ouiera sentidos con todos mis sentimientos, en los quales a menbrando fallaua grant plazer. E encara he pecado en oblidar tantos beneficios que he recibidos de mi creador e redemptor, en lo que me ha dado ser humano e me ha dado a ssi mismo por incarnación e por muerte que ha tomado por amor de mi, e me ha dado e da a ssi mesmo en el sacramento del altar, e me da vida e me sostiene e me da tiempo e spacio de fazer penitencia e

421 e E om | pecado E peccat | muchas E moltes | vegadas E vegades | graument E greument | menbrando E remembrant | los S add plazeres cancell 422 plazeres E plaers | deleytes E delits | desonestos E de luxúria | ouiera E hagués | sentidos E sentits | con E ab | todos E tots | mis E mos 422-423 sentimientos E senys 423 quales E quals | menbrando E membrar | fallava E atrobava | grant E gran | plazer E plaer | e E om 424 pecado E peccat | tantos E aitants | beneficios E benefets | recibidos E reebuts | mi E mon 425 redemptor E reemedor | lo E so | que me E que'm | dado E donat | ser E ésser | humano E humà | me E 'm | dado E donat | a ssi E si 426 mesmo E metex | por E per | incarnación E encarnació | por E per | muerte S lect dub muerte E mort | ha tomado E pres | por E per 427 me E 'm | dado E donat | e E e'm | da E dóna | a ssi E si | mesmo E metex | el E lo add sant | sacramento E sacrament 427-428 me da vida E 'm auida 428 me sostiene E 'm sosté | e E en so que | me E 'm | da E dóna | tiempo E temps | spacio E spay

ymaginant com lo pogués enganar, trayar e ociure de la sua persona, persona de la sua muller, de la sua filla, de la sua serventa, del seu camp, de la sua vinya, e de les coses del seu ort e del bestiar, etc., per so que'n yo pogués aver mon plaer e yo pogués tenir e posseyr a despiets e a desplaer seu, per so que yo'n fos honrrat, amat e preat per les gens. E tant de temps e tantes vegades é asò ymaginat, que no ho podia membrar; e'n los articles, sacraments e virtuts, en què he pecat pus fortment, sí són aquests: com yo ymaginava que no's podia fer que en Déu fos Pare e Fill e Sant Sperit, ni que poguessen ésser tots tres una cosa, un Déu ni que'l món fos creat del no-res, com sia asò que ymaginava que de no res no pot ésser res. E'n la sancta divina Encarnació del Fill de Déu, e ymaginant moltes vegades é duptat desviar que no's podia fer que Déus fos home ni que nostra dona sancta Maria remangués vergen ans del part. Encara he ymaginat que no's podia fer que après ma mort pogués resuscitar ni fos res. Encara són vengut contra alguns sacraments, ymaginant que no's podia fer que la substància del pa ni del vi e d'aygua se pogués trasmutar o transsubstanciar en còrs de Jhesu Christ, ni que'l prevere agués poder que'n pogués ligar ni desligar ni que justícia, prudència e fortalea, temprança, fe, sperança, caritat, fossen res. En tot asò he pecat e ymaginat quaix despuis que'm sé regonòxer, tot dia, a festes e dimenges, e de nits e en mon lit en l'esgleya, en l'altar, en mar e en terra de sarrahins e entre juheus, que asò he fet ymaginant, anant, parlant, legint, cavalgant, sient, comprant, venent, logrejjant e sorrejjant. E tot asò he fet, e encara més, tot sol e ab ma compannia, e a mon ver e a mon oyr e a mon obrar e a mon gustar ab mon tocar parlant, ymaginant e entenent, membrant, amant plaers carnals e mundanals, honrraments e valors, ignorant, oblidant e desamant mon creador e totes les sues obres. Per què, a genolles e ab dolor e contrició, n'é dit ma gran colpa. E prec Déus que él per sa pietat e mercè me perdó. E deman a vós, pare, vera e gran penitència, que sia contra mal ymaginar e mal sentiment. E d'aquestes aytals generalitats, pots tu matex cercar e apendre specialitats cotidianes», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 128^r.

430 muchos de otros benefiços assí spirituals commo temporals, dels
 quales a recibir non so digo; los he recibidos dél por su bondat, por
 su grant misericordia e karidat. E encara le so estado desconoscient e
 oblidant e ignorant e non agradescient a él con todas mis fuerças
 corporals e spirituals, e digo mi grant culpa.

435 »Pecado he muy fuertement con mi entendimiento muchas vegadas,
 entendient commo de bien trayesse mal e de virtudes trayesse peca-
 dos e de verdat falssedat, contra la primera entención e la segona
 concordant ab la primera. E encara, què me ha plazido ignorar e non
 entender ni saber, por tanto que de menos fuesse tenido a Dios. E en-
 440 cara, de otra parte, me ha aplazido saber e entender, por tal que fuesse
 honrrado; e ca so estado contrario a la sabiduría de Dios, que me ha
 dado mi entendimiento para él entender más que cosa, que es el prin-
 cipal obiecto del mi entendimiento, e secundàriament para entender
 creaturas, con las quales dél ouiesse mayor cognosciencia, e desto he
 fechon lo contrario, por qué digo mi culpa.

445 »So muchon más culpable pecador con la volentat, ca he menos
 amado lo que douiera más amar e he muchon || amado lo que douiera f. 104^v

| fazer E fer 429 muchos E molts | de otros E d'altres | benefiços E benifets | assí E
 axí | spirituals E espiritualls | commo E com | temporals E corporals 430 quales E quals |
 recibir E reebre | non E no | so E son | digo E digne add e | los E add quals | recibidos
 E reebuts | dél E d'ell | por E per | su E sa | bondat E bontat add e | por E per 431 su
 E sa | grant E gran | karidat E caritat | encara E car | le E li'n | so estado E son estat | des-
 conoscient E desconexent 432 oblidant E om | non E no | agradescient E regraciant | a él
 E ell | con E ab | todas E totes | mis E mes | fuerças E forces S lect dub fuerças 433 spiri-
 tualls E espiritualls | e E en | digo E dic | mi E ma | grant E om

434 pecado E peccat | muy E molt | fuertement S lect dub fuertement E fortment |
 con E en | mi E mon | entendimiento E enteniment | muchas E moltes | vegadas E vegades
 435 entendient E entenent | commo E com | bien E bé | trayesse E agües | virtudes E
 vertut | trayesse E om 435-436 pecados E vici 436 verdat E veritat | falssedat E falsetat
 | entención E entenció 437 concordant ab la primera E om | me E 'm | placido E plagut
 | ignorar E que ignoràs | non E no 438 entender E entesés | ni E ne | saber E sabés |
 tanto E so | menos E menys | fuesse tenido E fos tengut | Dios E Déu 438-439 encara E
 om 439 de otra E d'altra | parte E part | aplazido E plagut | entender E entendre | por
 E per | que E add 'n | fuesse E fos 440 honrrado E honrat | ca E car | so E son | estado
 E estat | contrario E contrari | sabiduría E saviesa | Dios E Déu | que me E qui'm 441 dado
 E donat | mi E mon | entendimiento E enteniment | para E per | él E ell | entender E
 442 obiecto E object | del mi E de mon | entendimiento E enteniment | secundàriament E segona-
 ment | para E per | entender E entendre 443 creaturas E les creatures | con E ab | las
 quales E les quals | dél E n' | ouiesse E n'agués | mayor E major | cognosciencia E conexensa
 | desto E d'assò 444 fechon E fet | contrario E contrari | por qué E om | digo E dic |
 mi E ma

445 so E son | muchon más E molt pus | culpable E colpable | pecador E peccador |
 con E en | la E ma | ca E car | menos E menys 446 amado E amat | lo E so | douiera

445-516 «De voler o amar. Ab aquesta potència, que és volentat, he pecat, pare
 meu speritual, pus forment que ab neguna de les altres e totes les altres àn pecat ab
 aquesta. Per què, yo axí com a greu e a mortal pecador me confés a Déu e a vós

poco amar e he menos aborrecido e desamado lo que douiera más aborrescer e he desamado e muchon menospreciado e aborrecido lo que non douiera en ninguna manera menospreciar ni aborrecer. Más encara, he muchon fallecido con mi voluntat en aquesto que he amado los desuamamientos e los desordenamientos de todas las potencias diuseras e suberanas e he estado contra las suberanas muchas vegadas, los béns obiects que abitauen, tornant-los e girant-los a contraris fins e entencions, amant e desamant, por lo qual digo mi culpa.» 450

Amonestación

455

Tú, pecador que te querrás confessar, toma las particularidats d'aquesta pràthica que he dada tan general de las .x. potencias, segunt que fallarás en tu consciencia que avrás fallecido.

E deguera | más E més | muchon E molt | amado E amat | lo E so | douiera E deguera 447
 poco E poc | menos E menys | he...aborrecido E he ahirat | desamado E desamat | lo E so
 | douiera E deguera | más E més 448 aborrescer E ahirar | he E om | desamado E més
 desamar | e E add he | muchon E molt | menospreciado E menysprear | aborrecido E ahirat |
 lo E so 449 non E no | douiera E degra | ninguna E neguna | menospreciar E menysprear
 | ni E ne | aborrecer E ahirar | más E més 450 muchon E molt | fallecido E fallit | con
 E en | mi E ma | voluntat E volentat | aquesto E so | amado E desamado 451 los desuamamientos
 E lo desviament | los desordenamientos E lo desordenament | todas E totes | las E
 les | potencias E potències 451-452 diuseras E jusanes | suberanas E sobiranes | e he estado
 contra las suberanas E contrastant a les sobiranes | muchas vegadas E moltes de vegades 453
 béns E bons | abitauen E objectaven | girant E gitant 454 por E per | lo qual E què'n |
 digo E dic | mi E ma

455 E om

456 pecador E peccador | que te E qui't | querrás E volrás | toma E pren | las particularidats
 E les particularitats 457 aquesta E esta | pràthica E pràctica | que E que't |
 dada E donada | tan E aytant | las E les S seq j cancell | potencias E potències | segunt E
 segons 458 fallarás E atobaràs | tu E ta | fallecido E fallit add e peccat

ab maior contrició que pusc, de tots los pecats que anç fiu ab ma volentat, desijant e amant e volent e ab totes les altres potències sperituales, corporals, contra Déu e sos manaments moltes de vegades. E primerament diré dels pecats que he fets contra lo primer manament. Moltes uegades é haüts en ma uolentat déus estranys, tota vegada que yo desiyava, amava, neguna cosa més, axí com mi matex, ma muller, mos fills, riques e les cosas semblans, que'l creador qui me ha creat. Encara, tota hora que aya haüda més ma fe e m'esperansa en oyr sorteries e endevinadors que en Déu verdadero, totpoderós, són estat desobedient e he pecat contra lo primer manament que diu «No auràs déus stranys». Per què, me'n penit e'n deman penitència covinent e saludable. Contra lo segon manament són vengut moltas de vegades, que ne és «No pendràs lo nom de Déu en va», ab ma volentat volent e desijant jurar lo nom de Déu en va sens necessitat. Encara, molts falsos sacraments e disperjuris que é ffets per so que n fos cognegut, per què n dic ma gran culpa e n vull penitència. Encara més, so vengut moltes vegades contra lo tercer manament, que és «Colràs lo disapte», so és, lo digmenge e les festes manades colre per sancta esglea ab ma volentat, desijant e amant vanitats de vestits, ociositats, caualgaduras, deportars per vila e per orts, menjars e juglars. Tot asò he fet a mon plaer, enjuriosament. Encara he obrades obres

460 Commo se deue home conffessar de los .x. mandamientos en general.

Endespués, padre, so estado molt culpable pecador a los .x. mandamientos de la ley de nuestro sennor Dios. E primerament, al primer mandamiento so estado desobedient en esto que he fet dioses strannios, algunas vegadas auído mi fe e mi spanca en las creaturas, igno-

459-460 E De la accusació que'l peccador fa dels peccats, per los .x. manaments de la Ley

461 Endespués E enaprés | padre E pare | so E son | estado E estat | culpable E culpable | pecador E peccador | a los E als 461-462 mandamientos E manaments | de nuestro sennor Dios E om 463 mandamiento E manament | so E son | estado E estat | esto E so | dioses E déús 463-464 strannios E estranys 464 algunas E alcunes | vegades E vegades | auído E avent | mi E ma | mi E ma | spanca E esperansa | las E om | creaturas E creatu-

manuals indegudes de fer aquel dia, é fet obrar a mon missatge, o cativa, a mon ase e mon bou, per què'n dic ma gran colpa e prec Déus que m perdó e'n deman a vós penitència. É fet, encara, contra lo quart manament moltes vegades a ma voluntat en desonrrar e'n blastomar nostro pare e ma mare, desijant e percaçant a ells lur mort per so que yo posseys lurs riqueses, per què'n dic ma grant culpa. Al quint manament son estat desobedient moltes vegades ab ma voluntat, desijant e volent la mort de mon proisme speritualment e corporalment, é enveya d'ell e de so del seu, per falsos judicis e per venyansa. No les poria contar les vegades que son estat desobedient al .vi. manament ab ma voluntat en desiyar, voler e amar luxúria en ànima e en cors e en mi matex e ab puncelles, seglars e religioses, ab maridades e vídues e públiques, juhies e sarrahines, per què'n deman penitència, qui sia contra luxúria. Ha pare! Encara é fet contra lo sèptim manament ab ma voluntat, molt de temps desiyant e amant ladronici dels béns de santa esgléya, que són dels pobres de Christ, oltra mas necessitats preses simplament e asò matex dels béns de patrimoni, que no n'é satisfet als pobres de Ihesu Christ axí com deguera. Encara més, moltes vegades que é emblat e tolt e robat a mon proisme aytans diners e aytantes coses, aytals, per què'n dic ma gran colpa e deman penitència. Al .viii. son estat moltes vegades desobedient e ab ma voluntat en amar, fer e dir falses testimonis per so que mon proisme perdés so del seu o prengué mort. E asò he fet en desiyant fer ab diners e menys de diners, per amor e per paor, per presents, convits o per prechs, per què'n clam mercè a Ihesu Christ que m perdó. Bé pusch dir, pare, que moltes de vegades son vengut contra lo .ix. manament ab ma voluntat, amant e desiyant la muller de mon proisme contra la voluntat e justícia de Déu, que la pogué tenir a mon plaer per los plaers e pudors de luxúria, ab son voler e contra son voler, ab diners o menys de diners, ab vils misatgers, per què m'en penit e'n dic ma gran colpa e'n deman penitència gran temps. A, que son estat desobedient al .x. manament ab ma voluntat, amant e desiyant e volent los béns de mon proisme, que él no los agués, axí com sciència, honor, benifeit, riqueses, possessions, filles, sirventes, catius e catives, per què'n dic ma gran culpa de tot so que m membra e no membra que é ffit e que son estat desobedient als .x. manaments de nostra senyor Déus, li'n deman perdó e a vós, pare, penitència saludable», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, ff. 129^v-130^r.

459-521 Sobre la posició teòrica dels deu manaments en el tema, vegeu les línies 49-56. Vegeu també en l'*Ars confessionis* de 1312, en l'apèndix I, les línies 38-43.

rant e oblidant a Dios verdadero. E encara amant e deseant más la 465
creatura quel creador, e por aquesto digo mi grant culpa.

He pecado contra el segon manament en esto que le so estat 470
desobedient muchas vegadas, tomant el nombre de Dios en vano, ju-
rant e desperiurant e con poca reuerencia e honor nombrant-lo, e por
ello digo mi culpa.

So estat encara culpable pecador al .IIJ.º manament, en lo qual 475
so estat muchas vegadas desobedient, amprant el domingo en muchas
de diuersas maneras e fazient fazer obras manuals non neccessarias
nin deuidas de fazer segunt Dios aquel sant día, e dándome aquel día
más a vanidades e deleytes desordenados, oblidant a Dios glorioso que
en otro día de la semana, así commo caualgando, beuiendo, comiendo,
vestiendo, jugando, vayllando, folgando por la villa, comprando, ven-
diendo e deletando mi cuerpo iniuriosament e viciosament; por ende
digo mi culpa.

Desconocient soy muchon estado culpable al .IIIJ.º manament, en 480
lo que le soy estado desobedient porque no he honrrado a mi padre
nin a mi madre con aquella honrra e reuerencia que deuiera, antes
mi voluntat hales deseado muchas vegadas la muerte por tal que yo
fuesse senjnor e possessor de los vienes; por qué digo mi culpa.

E he estado desobedient al .v.º manament muchas vegadas, aman- 485

res 465 Dios E Déu | verdadero E vertader | deseant E desirant | más E més 466 quel
E que lo | por E per | aquesto E so'n | digo E dic | mi E ma | grant E om

467 pecado E peccat add encara per mos defalliments | el E lo | esto E so | le E li |
so E són 468 muchas S corr molts add -a- E moltes | vegadas E vegades | tomant E prenent |
el E lo | nombre E nom | Dios E Déu | vano E va 469 desperiurant E perjurant | con E
ab | nombrant-lo E aquell nomenant | per E per 470 ello E so'n | digo E dic | mi E ma

471 So estat encara culpable pecador al E encara he peccat en lo | lo qual E so que
li 472 so E són | muchas E moltes | vegadas E vegades | amprant E aemprant | el E lo |
domingo E dicmenge | muchas E moltes 473 de E e | diuersas E diuerses | maneras E ma-
neres add faent jo | fazient E faent | fazer E fer | obras E obres | non neccessarias E no neces-
saries 474 nin E ne | deuidas de fazer E legudes de fer | segunt E segons que | Dios E és
degut a | aquel E aquell | dándome E donant | aquel E aquell 475 más E més | vanidades
E vanitats | e E add a | deleytes E delits | desordenados E desordenats | oblidant E oblidant |
a E om | Dios E Déu | glorioso E gloriós 476 otro E altre | semana E setmana | así commo
E e | caualgando E cavalcant add e | beuiendo E bevent | comiendo E menjant 477 vesti-
tiendo E vestint | jugando E jogant | vayllando E e ballant | folgando E deportant | por E
per | la E om | villa E vila | comprando E comprant 477-478 vendiendo E e venent 478
deletando E delitant | mi E mon | cuerpo E cors | viciosament E viciosa | por E per | ende
E què en 479 digo E dic | mi E ma

480 desconocient E desconexent | soy E són | muchon E om | estado E estat | culpable
E colpable 481 lo E so | le E li | soy E són | estado E estat | porque E car | honrrado E
honrat | a mi E mon | padre E pare 482 nin E ni | a mi E ma | madre E mare | con E ab |
honrra E honor | que E que'ls | deuiera E deguera add honrar | antes E ans 483 mi E
ma | voluntat E volentat | -les E om | deseado E desirat | muchas E alcunes | vegadas E vega-
des | la E lur | muerte E mort | por tal E per so | yo E jo 484 fuesse E fos | senjnor E
senyor | possessor E possessor | los E lurs | vienes E béns add e | por E per | qué E so'n |
digo E dic | mi E ma

485 e he E són | estado E estat | al E add vostre | muchas E moltes | vegadas E vega-

do e deseando la muerte de mi próximo iniuriosament; e encara, que soy estado consentient por manera de consejo e de fauor e de ayuda; por lo qual digo mi culpa.

490 Fuerte soy estado desconoscient e desobedient al .vj.º manament por voluntat e por obra, amando e deseando los pudores e vilezas de luxuria en diuersas maneras e con diuersas personas e en diuersos tiempos e en diuersos lugares, por lo qual digo mi grant culpa.

495 Molt culpable soy estado en muchas maneras al .viij.º manament en esto que le soy estado desobedient, furtando los bienes de mi próximo, en los quales no auía ningún derecho, antes con falssas baratas, compras e ventas he furtado lo de mi próximo iniuriosament en semejança de veritat; por lo qual digo mi culpa.

500 Ay lasso, mesquino, e tantas vegadas que soy estado desobedient al .viij.º manament, dando falso testimonio de mi próximo, deziendo muchas vegadas que él auía fechon e dichon lo que non auía fechon nin dichon; e encara otro falso testimonio que he fechon de mi ley al infiel, ca non le he mostrada aquella ueritat e perfección de uirtut de la buena vida que Ihesu Christo me ha mostrada por consejos o por obra, segunt que me fazen testimonio los euangelistas, por qué 505 crech en partida que soy culpable de la su dapnación; por lo qual digo mi culpa.

des | amando E amant 486 deseando E desirant *add* e procurant | muerte E mort | mi E mon | próximo E proixme 487 soy E y són | estado E estat | consentient E consent | por E per | consejo E consell | (consejo) e E *om* | e E o | ayuda E ajuda 488 por E per | lo qual E què'n | digo E dic | mi E ma

489 fuerte E fort | soy E són | estado E estat | desconoscient e E *om* | al E *add* vostre 490 por E per | voluntat E volentat | por E per | amando E amant | deseando E desirant | los E les | pudores E pudors | e E *add* les | vilezas E viltas 491 diuersas E diuerses | maneras E maneres | con E ab | diuersas E diuerses | personas E perones 492 tiempos e en diuersos E *om* | lugares E locs | per E per | lo qual E què'n | digo E dic | mi E ma | grant E *om*

493 molt E gran | culpable E colpable | soy E són | estado E estat | muchas E moltes | maneras E maneres | .vij. S .vj. 494 esto E so | le E li | soy E són | estado E estat | furtando E furtant | bienes E béns | mi E mon 495 próximo E proixme | quales E quals | ningún E negun | derecho E dret | antes E ans | con E ab | falssas E falses 496 baratas E barats | compras E e compres | ventas E vendes | furtado E furtat | lo E so | mi E mon | próximo E proixme 497 en E sots | semejança E semblansa | por E per | lo qual E què'n | digo E dic | mi E ma

498 lasso E las | mesquino E mesquí S *seq* hom *cancel* | tantas E tantes | vegadas E vegades | que E *om* | soy E són | estado E estat 499 dando E donant | falso E fals | testimonio E testimoni | mi E mon | próximo E proixme | deziendo E dient 500 muchas E moltes | vegadas E vegades | él E ell | fechon E fet | dichon E dit | lo E so | non E no 500-501 fechon nin dichon E dit ne fet 501 otro E altre | falso E fals | testimonio E testimoni | fechon E fet | mi E ma | ley E lig 502 al E als | infiel E infels | ca E car | non E no | le E *om* | perfección E compliment | uirtut E vertut *add* e 503 la E *om* | buena E bona | Ihesu E Jesu | Christo E Christ | me E a mi | por E per | consejos E consell | o E e 504 por E per | segunt E segons | me E me'n | fazen E fan | testimonio E testimoni | los E *add* sants | euangelistas E evangelistes | por E per | qué E què'm 505 crech E crec | que soy E ésser | culpable E colpable | su E *om* | dapnación E dampnació | por E per | lo qual E què'n | digo E dic 506 mi E ma

f. 105^r Iniurioso soy estado al .ix.^o manament, commo tantas uegadas le
soy estado desobedient, || codiciando la muger de mi próximo dentro
de mi pensamiento e encara veyendo, oyendo, parlando, tocando e
con falssas e desonestas semejanças e con medianeros corumpidos;
por lo qual digo mi culpa. 510

Caridat non he auida de mi próximo, cobdiciándole los bienes
que Dios le auía encomendado, así commo fijas o seruietas, catiuos
o catiuas, campos o vinnas, honrramientos, cassas e de otros sus bienes
iniuriosament; por tanto, soy estado al décimo manament culpable,
por lo qual digo mi culpa. 515

Amonestación

Tú, pecador que te querrás acusar, toma de aquesta práthica tan
general destos .x. manaments las particlaridades segunt que cognos-
cerás en tu consciencia que avrás errado contra Dios e tu mesmo e 520
contra tu próximo.

Commo se deue home conffessar de los .xiii. artículos

507 iniurioso E injuriós | soy E son | estado E estat | commo E con | tantas E tantes
S seq de cancell | uegadas E vegades | le E li 508 soy E son | estado E estat | codiciando
E cobeejant | muger E muller | mi E mon | próximo E proixme | dentro E dint 509 de
mi pensamiento E mi metex | veyendo E veent | oyendo E oint | parlando E parlant | to-
cando E tocant 510 con E ab | falssas E falses | desonestas E leges | semejanças E sem-
blances | con E ab | medianeros E mijans | corumpidos E corumpits 511 por E e per | lo
qual E so n | digo E dic | mi E ma

512 caridat E caritat | non E no | auida E aüda | de mi E ab mon | próximo E proix-
me | cobdiciándole E cobeejant | los E sos | bienes E béns 513 Dios E Déu | le E li S
seq e cancell | auía E ha | encomendado E comanats | así E axí | commo E com | fijas E
fills | o E e | seruietas E servents | catiuos E catius 514 o E e | catiuos E catives | campos
E camps | vinnas E vinyes | honrramientos E honraments | cassas E albercs | otros E altres |
sus E seus | bienes E béns 515 iniuriosament E enjuriosament | por E e per | tanto E assò |
soy estado E son estat | décimo E .x. | culpable E colpable 516 por E per | lo qual què n
digo E dic | mi E ma

517 E om

518 pecador E peccador | que te E qui t | querrás E volràs | acusar E accusar | toma
E pren | práthica E práctica | tan E aytant 519 destos E de aquests | las E les | particlari-
dades E particularitats | segunt E segons 519-520 cognoscerás E conexeràs 520 tu E ta |
avrás E has | errado E errat | Dios E Déu | mesmo E metex 521 contra E om | tu E ton |
próximo E proixme

522 E De la accusació que'l peccador fa de sos peccats, per los .xiv. articles de la fe e
per los .vij. sacraments de Sancta Esgleya, e per los .vij. peccats mortals, e per les obres de
misericòrdia e per les vertuts

522-534 «Ara vos diré ma gran culpa, pare, dels pecats que é fets contra los
.xiii. articles de la sancta fe cathòlica e dels .vij. sacraments de santa esgleya en so
que no'ls é tant amades, desiyàs, honrrats com poguera aver fet e y son obligat, ans

522-528 Vegeu l'*Ars confessionis* de 1312, apèndix I, línies 25-32.

Lumbre de intelligencia demando por amor de Ihesu Christo a
 vós, padre, que me dedes algunt remedio por quanto soy estado cul-
 525 pable contra algunos de los .xiiiij. articles de la ffe, que he algunas
 vegadas dubdado en tal e en tal, que de aquí adelante el demonio non
 me pueda sobrar temptándome; e en quanto hy he dubdado, digo
 mi culpa.

Commo se deue home confessar de los sacraments de la esglesia
 530 En semejant caso soy venido que he dupdado en algunos de los
 .viij. sacramentos de sancta madre esglesia, en tal e en tal. Por qué,
 vos ruego, padre, que me illuminedes, con la qual lumbre yo pueda
 vencer al demonio e a la mi flaquadat humana. Mas, en tanto commo
 ay he dubdado, digo mi culpa.

523 Lumbre E Lum | intelligencia E entelligència | demando E deman | por E per |
 Christo E Christ 524 padre E pare | que me E que m | dedes E donets | alcunt remedio
 E om | por E per | quanto E so car | soy E son | estado E om 524-525 culpable E colpa-
 ble 525 contra E a | algunos E alcuns | de los .xiiiij. E om | ffe E lig | que E en so que |
 algunas E alcunes 526 vegadas E vegades | dubdado E duptat | tal e en tal E aquells | de
 aquí E d'ací | adelante E avant | el demonio E lo demoni 526-527 non me E no m 527
 pueda E pusca | temptándome E temptant mi | quanto E quant | dubdado E duptat | digo E
 dic-ne 528 mi E ma

529 E om
 530 semejant E semblant | caso E cas | soy venido E m'és esdevengut en so | dupdado
 E duptat | algunos E alcuns | de los E dels 531 sacramentos E sacraments | madre E om |
 esglesia E esgléya add ni no he obeit a aquella en so que té manat, a esguart de practicar e
 servir aquells | tal...tal E aital...aital | por E per 532 vos E us | ruego E prec | padre E
 pare | m E me | illuminedes E illuminedes | con E ab | la E lo | lumbre E lum | yo E om |
 puede E pusca 533 vencer E vençre | al E lo | demonio E demoni | la mi E ma | flaquadat
 E frevoltat | tanto E tant | commo E con 534 ay S add int lin E hi | dubdado E duptat add
 e hi son estat desobedient | digo E dic add ne | mi E ma

per mon defalliment e per mon pecat los he moltes vegades menyspreats e desonrrats
 en so que algun temps fo que y duptava e y descreya en alguns sacraments e articles,
 tant ne era tentat per la ymaginació e per lo demoni, mas per vergonya que no fos
 tengut per eretge e que no fos cremat no me'n volia certificar e remania obstinat en
 ma durícia e infidelitat, per què m penit e'n dic ma gran culpa e us prec, pare meu
 spiritual, que vós me'n certifiqueu en aquells que'l demoni ab la ymaginació m'ha
 moltes vegades temptat e vençut, per so que d'equí avant non me puxe temptar e,
 si ho faya, que yo que'l ne vencés ab illumament de vera fe en habituat entendre»,
 AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 130^r.

Commo se deue home confessar de las .viij. obras de misericordia 535

Muchas vegadas soy estado culpable en las .viij. obras de misericordia, las quales en todo e en parte pudiera auer cumplidas, dando a comer a los que auían fambre e a beuer a los que auían set e cobrir los desnudos e albergar los pobres por amor de Ihesu Christo, visitar los dolientes, consolar los encarcerados e soterrar los muertos; e, por 540 tanto, de todo quanto he fallecido, digo mi culpa.

535 E om

536 muchas E moltes | vegadas E vegades | soy E son | estado E estat | las E les | .viij. E om | obras E obres 536-537 misericordia E add axí espirituals com corporals 537 las quales E les quals | todo E tot | parte E partida | pudiera E pogra | cumplidas E cumplides | dando E donant 538 comer E menjar | los E aquells | que E qui | fambre E fam | beuer E beure | los E aquells | que E qui | auían E avien | cobrir E vestir 539 desnudos E nuus | por E per | Christo E Christ add e 540 dolientes E malautes add e | encarcerados E encarcerats | muertos E morts | por E per 541 tanto E so car | de todo quanto E en tot assò | fallecido E fallit | digo E dic | mi E ma

535-541 «Enaprés son estat negligent e desijat molt forment e he pecat cruelment contra mon proisme en les .vii. obres de misericordia ab ma volentat, en so que moltes vegades poguera auer dat a menjar e a beure spiritualment e corporalment als pobres de Ihesu Christ e no he volgut fer, ans faya aparès que no'ls oys, d'on me'n penit e'n deman penitència. Enaxí matex é moltes vegades pecat greument contra mon proisme en so que vehia los pobres de Ihesu Christ maque (?) e morir de fret e no'ls he dat a vestir de mon poder e poguera-o aver, si u volgués, que en la ploya e en la vara (?) é moltes vestidures lexades perdre d'arnes e faya aparès que no'ls veés per so que m no fes vergonnia de dir-le de no, e donave'ls a juglars e arlots e alcavots, per què'n dic ma gran culpa e ab aquest propòsit que no m'i torn null temps. Moltes vegades he pecat encara contra mon proisme en so que vehia, oya'n lo pobre de dia e de nit credar ab resignació (?) per amor de Ihesu Christ e no'l volia ver ni oyr e veyal cuytat, descalç e de fret e no'l he albergat en ma ànima per pietat e compassió ni en ma casa per necessitat e avia casa a la bèstia qui cavalgava per vanagloria, al estor e al cavall, que après sa mort res no seran, e no'n avia a mon proisme qui a mi resucitarà, per què prec Déus que m'o perdó e'n deman penitència. Ay las, mesquí, encara he pecat contra mon proisme moltes vegades, en so que no he visitat los pobres de Ihesu Christ, qui en l'espital o en les cases era mort de fam e de set e de fret e de mexance (?), de passió e de dolor, e mort moltes vegades per ma culpa sens confessió e combregament com no'l visitava, per què m me'n penit e'n deman penitència saludable. Pare, encara he pecat moltes vegades, los poguera aver visitats e consolats en lo càrcer, on eren, e no y volia anar ni consolar e anava per vila, per les places e per orts e per les cases de les vils fembres fer contra los manaments de Déu, per què li clam mercè que m'o perdó e demana a vós penitència de tots los

535-541 Remarqueu l'absència d'aquest apartat en l'*Ars confessionis* de 1312, reproduïda en l'apèndix I. Si hom ho posa en relació amb allò que he dit en la introducció a aquest estudi sobre la diferència en aquest punt entre l'*Art de confessió* de 1317 i la nostra, potser hom en podrà deduir que aquest paràgraf, sobretot en la versió primitiva de 1317 és herència arnaldiana en el grup lullhià de València de la primera meitat del segle XIV.

Commo se deue home conffessar de los .viij. pecados mortales

Negligent e desconoscient soy estado contra Dios e virtudes commo tanto de tiempo soy estado sometido del demonio e obedient a los
 545 .viij. pecados mortales. Primera ment a auarçia, teniendo los bienes que Dios me auía encomendados ociosos contra la fin e entención por qué son creados. O catiuo culpable, e tantas vegadas soy estado seruient e obedient a mi gula comiendo e beuiendo allende nescessidat; por lo qual digo mi culpa. Pecador mucho culpable e vil soy
 550 estado contra el pecado de luxuria, commo tantas vegadas, que non

542 E om

543 negligent E oblidós | desconoscient E desconexent | soy E són | estado E estat | Dios E Déu | virtudes E vertuts | commo E en assò que 544 tanto E aytant | tiempo E temps | soy E són | estado E estat | sometido E sotsmès | del E al | demonio E demoni | a los E als 545 pecados E peccats | mortales E mortals add e | a E al peccat de | teniendo E en ajustar | bienes E béns 546 Dios E Déus | me E m' | encomendados E comanats | ociosos E om | fin E fi | e E add la | entención E entenció 546-547 por qué E a la qual 547 creados E creats | catiuo culpable E e més són culpable | e tantas E aitantes | vegadas E vegades | soy E con són | estado E estat 548 seruient E sirvent | mi E om | gula E glotonia | comiendo E menjant | beuiendo E bevent | allende nescessidat E més que no s cové 549 por E per | lo qual E què'n | digo E dic | mi E ma | pecador E peccador | mucho E molt | culpable E culpable | soy E son 550 estado E estat | contra E en | el E lo | pecado E

mals e pecats que he fets contra les .vii. obres de misericòrdia», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 130^v130^r.

542-565 «En los .viii. pecats mortals generals son caigut e he pecat moltes vegades scientment e ignorant, per què mo'n confés a Déu e a vós, pare speritual. E primerament diré de auarçia. Ai las, pecador e tantes vegades son estat obedient al pecat de auarçia en so que é lexats perdre les fins dels béns que Déus me comanava en aytant com no seruien a Déu, a mi matex ni a mon proisme, axí com de sciència, de diners, draps, pa e vi. E sabia que faria fratura a mon proisme, per què prec Déus que m'o perdó e vós, pare, dats-me'n penitència. Encara he pecat mortalment moltes vegades e son caygut en pecat de glotonia, menjant e bevent oltra que mon appetit ni ma natura no requiria, per lo gran plaer que y trovava e sabia e oya mon proisme freturós, que m'en demanava e n'avia fretura e faya-li orella sorda, donant-ho als cans e als falcons e astors tenguts per cassar e sejournar, per què'n dic ma gran culpa e n deman penitència que sia contra glotonia. Son, encara, caigut en pecat de luxúria, dins e defores, en ma volentat desiyant-la e amant-la e mon cors obrant-la sens compannia e ab compannia d'aytals e d'aytals. Moltes vegades son encara caigut en pecat d'ergull en so que son estat desobedient als manaments de Déu e a quells de santa esgleya. Encara en so que m so estimat saber e valer, parlant e preycant e disputant més que no sabia ne valia é moltes vegades menyspreat mon proisme bo e virtuós en ma compannia per so com era pobrement vestit, yo prec a Déu que m'o perdó e vós, pare, dats-me'n penitència que sia contra ergull. Encara dic que son moltes vegades caigut en pecat de accídia e en més, que yo no cuydava o

542-565 Vegeu l'*Ars confessionis* de 1312 en l'apèndix I, línies 47-49. Remarqueu que allí són vuit i, per consegüent, la presència de «mendacium».

las podría nonbrar, le soy estado obedient, de la qual cosa yo digo mi culpa. Quien podría dezir, padre, commo yo soy estado superbiioso e alto, olbidant e desconoscient a Dios por sennor e los sus manaments he menoprehado e a mi próximo, por lo qual digo mi culpa. Rememrar me conuiene commo soy estado obedient, noche e día, a 555 accidia, pecado maluado, que me ha tenido tan occioso e negligent a bien ffazer con todas mis potencias e amando mucho de mal en pensar

peccat | commo E e | tantas E aytantes | vegadas E vegades | non E no 551 las E les | podría E poria | nonbrar E rememrar | le E li | soy E són | estado E estat | de la qual cosa E per què n | yo E om | digo E dic 552 mi E ma | quien podría dezir, padre E e encara n dic ma culpa, pare | commo E que | yo E om | soy E són | estado E estat | superbiioso E soberc 553 e alto E om | olbidant E oblidant | desconoscient E menysconexent | a E om | Dios E Déu | por sennor E om | sus E seus 554 he E e | menoprehado E menyspreant | e a E om | mi E mon | próximo E proixme | por E per | lo qual E so'n | digo E dic | mi E ma 555 rememrar E a membrar | conuiene E cové | commo E con | soy E són | estado E estat | noche E nit 556 pecado maluado E om | que E la qual | tenido E fet ésser | tan E tant | occioso E ociós | negligent E pererós | a E en 557 bien E bé | ffazer E fer | con E

sabia que era peccat de accidia en so que mol de bé poguera aver fet que no fii, donant laor, honor e glòria e benedicció a mon creador, estant ociós en ma casa e'n l'esgléya o en les places faent males obres e poguera-les fer bones si m volgués, demanant e guanyant virtuts e a mon proisme donant e retent bons conseylls e bons exemples, contra tot asò son yo vengut per peccat de accidia, per què n dic ma gran culpa e'n deman a Déu perdó e a vós, pare, penitència contra accidia. Ay, las, com m'à tengut pres e ligat peccat d'enveya en so que no m son tengut per pagat de re que Déus m'aie comanat, ans he volgut e desiyat aver e posseyr a tort o a dret so de mon proisme, axí com de diners, camps, vinyes e orts, muller, filles, serventes, catius e catives e benifeyts e libres, per què m clam mercè a Déu que m'o perdó e deman penitència que sia contra enveya. No poria nomenar lo temps ni les vegades que son caigut en peccat de ira ab mi mateix e ab mon proisme per so del seu e per so del meu, falssament flestomant e firent mon proisme ab mà o ab ferre, donant-li mala fama e tollent-li bona fama, per què dic ma gran culpa e'n deman penitència. Encara he peccat moltes vegades en aquest peccat de mentida, que és dit peccat mortal, ay, tan greu e pus greu com negun dels altres per so com és aytant contrari a Déu e a proisme com negun dels .vii., segons que ya auem parlat, en so que ma consciència sabera clarament la veritat e pensava la falssia e la mentida e puys pronunciava-la parlant axí com de sciència, ministrant e disputant, comprant e venent, veent, oynt, odorant, gustant, parlant, ymaginant, entenent, membrant e amant, d'on ne prec Déu que m'o perdó e a vós, pare, ne demano penitència, que sia contra mentida. Encara, pare, me confés e m penit, si per aventura avia participat ab vedat o vedada e de penitència que m fos estada donada, que no la agués satisfeyta e de tot so que m membrava dic ma gran colpa e clam mercè a Déu a genolls ab cor sospirant e ab huylls plorant e ab tal dolor e contrició que de ací avant no m m'i torn. E vós, pare meu spiritual, tenent loch e vicari de Ihesu Christ, dats-me'n tal penitència que m fassa ésser obedient, pus son estat desobedient, e fael creent, pus son estat infiel e descreent, e misericordiós, pus son estat cruel e sens misericòrdia contra mon proisme, e virtuós, pus son estat viciós, e just, pus son estat pecador», AC Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, ff. 130^v-131^r.

e en obrar; e he auido muchas vegadas desplacer del bien que vey a
 fazer a mi vezino o a mi próximo e plazer del mal dél. So estado avn
 560 obediēt muchas vegadas al pecado de enuidia, enuidiant los bienes
 de mi próximo contra justicia e verdat, de la qual cosa digo mi culpa.
 Tolt m'a muchas vegadas el pecado de ira Déu, virtuts, mi matex e
 mon proisme, commo le era obediēt, ca non era cognoscient nin
 auía cognoscencia de ningunt bien, tanto era torbado e a uegadas por
 565 non nada o por cosas que poco valían; por lo qual digo mi culpa.

Commo se debe home confessar de las virtudes

ab | todas E totes | mis E mes | potencias E potències | amando E diligent | mucho E om |
 de E al | en E per | pensar E cogitar *add* entendre 558 en E om | auido E aüt | muchas
 vegadas E om | del E om | bien E bé | que E om 559 fazer E fer | mi E mon | vezino o
 a mi E om | plazer E plaer | dél E d'aquell *add* per què'n dic ma culpa | so E son | estado E
 estat | avn E om 560 muchas E moltes | vegadas E vegades | pecado E peccat | de S *seq*
 enb *cancell* | enuidia E enveja | enuidiant E envejant | bienes E béns 561 mi E mon |
 próximo E proixme | verdat E veritat | digo E dic | mi E ma 562 tolt E lunyat | m'a E
 me ha | muchas E moltes | vegadas E vegades | el E lo | pecado E peccado | Déu E *praemittit*
 a | virtuts E vertuts | mi E *praemittit* e | matex E metex 563 proisme E proixme | commo
 E con a aital peccat | le E om | ca E per què | non E no | era cognoscient nin E om 564
 cognoscencia E conexensa | ningunt E negun | bien E bé | tanto E tant | torbado E torbat |
 e E om | a E *add* les | uegadas E vegades 565 non E no | nada E res | o E e | por E per |
 cosas E coses | que E qui | poco E poc | valían E valien | por E per | lo qual E què'n | digo
 E dic | mi E ma
 566 E om

566-571 «Contra les .vii. virtuts cardinals e theologals so vengut moltes vega-
 des, per què me'n confés a Déu e a vós, pare, dels pecats que he fets contra les dites
 virtuts. Primerament he pecat greument contra justícia en so que no he satisfet a Déu
 de so que és seu, axí com de tot mi matex, donant-li honor, laor e glòria ni a mon
 proisme fraternitat e amor. Son vengut, encara, contra prudència moltes vegades en
 so que eligia e prenia los béns pocs e menors, que són mundanals, e corruptibles, e
 lexava los béns grans e majors, que són celestials e perdurables en infern per los delits
 injusts d'aquest món, que he amats més que Déu e é lexats los menors mals, que
 són sofrir penitència amada en pobrea en menjar, beure, vestir e jaure, flostomies
 e persecucions per amor de Ihesu Christ pacientment sostenir, per què m me'n penit e
 dic ma gran colpa e'n deman penitència. Enaprés he pecat forment contra fortalea en
 so que moltes vegades he desiyada e amada fortalea per fer mal e pecat e he desamada
 fortalea de Déus amar e servir e a temptacions mundanals e carnals e diabolicals
 contrastar e fugir, per què'n dic a Déu ma culpa e li'n clam mercè e a vós ne deman
 penitència saludable. Encara més, he fet moltes vegades contra tempransa ab ma
 voluntat en so que he amades, desiyades viandes delicades e vins delicats per lo plaer
 que hom sent en menjar e en beure, per què moltes vegades ne son estat malalt per

566-571 Vegeu l'*Ars confessionis* de 1312, apèndix I, línies 44-46. Observeu-hi
 el número de vuit i la consegüent presència de «saviesa».

f. 105^v || Virtut diuina se deue muchon clamar de mi, commo tan poco he quèridas e amadas las virtudes que ha creadas, las quales son justicia, prudencia, fortaleza, temprança, ffe, sperança, karidat e muchas de otras, con las quales he poco batallado e contrario estado contra los vicios; por lo qual digo mi culpa. 570

E ruego a Ihesu Christo saluador que, por los méritos de la su santa sagrada passió, me perdone todos mis pecados confessados e olvidados, e vós, padre spiritual, datme penitencia saludable.

Explicit. Deo gracias. Amen. 575

567 virtut E vertut | deue E deu | muchon E molt | commo E con | tan E aitant | poco E poc 568 queridas E volgudas | amadas E amades | las E les | virtudes E vertuts | que E *add* ella | creadas E creades | las E les | quales E quals 569 fortaleza E fortitut | temprança E tempransa | sperança E esperansa | karidat E caritat | muchas E moltes 570 de E *om* | otras E altres | con E ab | las E les | quales E quals | he E me son | poco E poc | batallado E esforsat | e contrario estado E de contrastar | contra los E als 571 vicios E vicis | por E e per | lo qual E so'n | digo E dic | mi E ma

572 ruego E prec | Christo E Christ | saluador E *add* nostre | que E *om* | por E per | méritos E mèrits | su E sua 573 sagrada E *om* | passió E passió | me E que m | perdone E perdó | todos E tots | mis E mos | pecados E peccats | confessados E confessats 574 olvidados E oblidats | padre E pare | spiritual E espirital | dat(me) E donats | me E a mi | saludable E *add* e absolució de mes culpes e falliments

575 E *om sed add* Acabada és la Art de confessió: glòria sia dada a Déu e benedicció. Amén

massa menjar e massa beure e he desamada tempransa, dejunis, abstinencis, per què hom viu sans e lonc temps e n'és mils disposat a loar e beneyr son creador, per què me'n penit e n requir penitència. Contra la fe he pecat greument e moltes vegades ab ma volentat en so que no la he amada, desiyada e obeyda tan com deguere, ni com y son obligat en moltes coses de la Sancta Scriptura, que he duptat e descreegut per so car no la podia entendre, per què m ne penit e prec Déus que m'o perdó e vós, pare, dats-me'n penitència saludable. Encara he pecat moltes vegades contra speransa en so que no he amada ne desiyada, ans son stat desesperat contra Déus no m pogués perdonar dels grans pecats que he fets contra él e mon proisme, ni los béns que faya me valguesen re ne los mals que faya n'agués neguna pena, per què deman a Déu perdó e a vós, pare, penitència. Son encara, vengut contra caritat en so que no he Déus amat més que res de tot mon cor, de tota la mia ànima, de totes mes forses corporals, spirituals, ni mon proisme axí com mi matex, per què n planc e plor e ab cor n'è gran dolor de tot lo mal que he fet contra les virtuts e com poc les he amades ni desiyades ni a Déu demanades e n prec de genolls que Ell m'o perdó e que me mercè aje de mi e a vós que me'n donets penitència», AC, Salamanca, Biblioteca Universitària, ms. 2311, f. 130^v.

ÍNDIX DE MOTS

- a* 2, 6, 7, 13, 28, 52, 53, 56, 63, 70, 82, 85, 94, 95, 96, 105, 106, 108, 109, 111, 115, 116, 120, 122, 129, 131, 136, 139, 141, 144, 148, 162, 174, 175, 186, 197, 200, 202, 214, 221, 222, 232, 244, 251, 256, 264, 272, 292, 306, 312, 313, 325, 327, 329, 330, 331, 338, 340, 342, 379, 385, 393, 400, 409, 423, 425, 427, 430, 432, 438, 440, 453, 461, 475, 481, 482, 523, 532, 533, 538, 544, 545, 553, 554, 555, 556, 559, 564, 572; al 50, 112, 117, 233, 244, 245, 271, 291, 298, 321, 322, 338, 341, 343, 350, 358, 359, 462, 471, 480, 485, 489, 493, 499, 502, 507, 533, 560; als 55.
ab 4, 18, 19, 37, 44, 45, 52, 75, 77, 80, 89, 90, 91, 96, 101, 102, 103, 107, 110, 112, 114, 118, 120, 126, 128, 129, 132, 134, 152, 156, 179, 187, 198, 213, 218, 219, 229, 253, 273, 299, 301, 302, 307, 308, 309, 310, 313, 314, 315, 316, 351, 437.
 aborreçer 93, 449; aborrescer 448; aborrez 93; aborrecido 448; aborrecido 447.
 absència 238.
 accidentalment 145.
 accídia 58, 556.
 acusar 26, 223, 362, 518; acusar 371.
 adelante 352, 526.
 adivinadores 196.
 adorar 43.
 affativa 67, 116.
 (agradecer) agradescient 432.
 ajuda 4.
 ajudar 364, 366; ajude 353.
 (alabar) alabando 409-410.
 albergar 533.
 algú 28, 59; algunt 524; alguna 28; algunos 394, 404, 416, 525; algunas 397, 404, 418, 464, 525, 537.
 allà 410.
 allende 548.
 altar 427.
 Altisme 4.
 alto 553.
 altre 121; altra 307; altres 12, 37, 88, 90, 91, 125, 153, 186, 211, 316.
 aluene 311.
 (alumbrar) alumbrada 267.
 amable 146.
 amar 54, 91, 92, 93, 144, 147, 152, 235, 241, 264, 446, 447; ama 79, 80, 81, 88, 90, 92, 102, 108, 109, 114, 145, 146, 151; amavas 302; amant 79, 141, 234, 454, 465; amando 485-486, 490, 557; amado 146, 147, 446, 450; amadas 568.
 amativa 67-68, 144.
 amen 375, 575.
 amonestación 455, 517.
 amor 426, 523, 539.
 (amprar) amprant 472.
 (anar) va 29; ve 244.
 ànima 69, 70, 78.
 ann 235.
 ante 247, 394; antes 391, 398, 482, 495.
 (aplayer) aplazientes 393; aplazido 439.
 appetitu 260.
 apropiadament 137.
 provechosa 409.
 aquel 235, 240, 389, 474; aquell 264; aquella 30, 33, 96, 101, 106, 111, 116, 122, 131, 136, 144, 390, 482, 502; aquells 162; aquellos 222; aquellas 126, 293, 335, 351, 400.
 aquest 152; agosto 192, 279, 286, 450, 466; aquesta 13, 15, 24, 53, 65, 159, 225, 270, 303, 305, 320, 334, 357, 359, 360, 364, 457, 518; aquestas 324; aquestes 46, 57, 66, 86, 163, 166, 171, 186; aquestos 298; aquests 42.
 aquí 352, 526.
 ara 49, 158, 318, 355.
 (arrepentir) arepentiente 358.
 art 4, 15, 83, 160, 321, 334, 350, 360.
 articles 340, 525; artículos 520.
 artificial 156, 220, 228, 230, 317.
 así 91, 124, 186, 191, 194, 196, 199, 201, 206, 211, 214, 217, 254, 378, 476, 513; así 429.
 asò 2.
 auditiva 66, 96, 316.
 aun 559.
 avarícia 58, 545.
 aventura 183, 191, 261.
 aver 1, 20, 162, 223, 227, 230, 288, 389, 390, 537; has 243, 244, 246, 249, 250, 251, 254, 257, 266, 267, 270, 272, 287, 293, 307, 308, 312; ha 32, 33, 39, 50, 84, 85, 174, 180, 183, 184, 185, 188, 189, 195, 201, 204, 209, 214, 215, 216, 217, 282, 344, 352, 367, 425, 426, 427, 437, 439, 440, 445, 483, 503, 556, 568; a 180, 556; avem 47, 99, 155, 314, 315, 317; avemos 365; he 354, 383, 384, 402; e (=he) 410; han 124; he 155, 383, 387, 392, 405, 407, 410, 411, 413, 419, 421, 424, 430, 434, 445, 446, 447, 448, 450, 452, 467, 481, 485, 496, 501, 502, 512, 525, 530, 534, 541, 568, 570; oviste 247; ovisti 264; avrà 9, 63, 126; avràs 458, 520; avía 389, 390, 394, 399, 495, 500, 513, 546, 564; avían 538; aja 73, 160; aya 175, 381; oviera 414, 415, 416, 417, 418; ovieras 253 303-304; oviesse 443; oviesse 242, 252, 261; avido 384, 464, 558; avida 195, 512; avidos 405.
 avinentessa 242.
 axò 27.
 ay 498, 534.
 aygua 42.
 ayra 163, 222.
 aytal 30.
 ayuda 487.
baratas 496.
 (batallar) batallado 570.

- bé 10, 18; béns 453.
 bella 232; bellas 119, 237.
 ben 119.
 bendición 394.
 benedicció 42.
 (benedicir) benedit 42; benedicta 42.
 beneficios 424, 429.
 beber 538; veure 108; bevent 107; beviendo 396, 476, 548.
 bien 177, 221, 228, 322, 359, 366, 441, 557, 558, 564; bienes 494, 512, 514, 545, 560; vienes 484.
 boca 40, 374.
 bondat 430.
 breument 14, 73-74, 84.
 buena 503; buenos 416; buenas 402, 418.
 buenament 35.
 buscamiento 220.
 buscar 174, 179, 194, 200, 214, 215, 218, 228; buscando 204.

 ca 31, 38, 40, 56, 81, 110, 147, 175, 176, 250, 283, 292, 303, 307, 310, 329, 352, 366, 371, 440, 445, 502, 563.
 (cabalgar) cavalgando 476.
 cada 26, 46, 74.
 callar 410; callado 411.
 cama 413.
 campos 514.
 cantars 98; cantares 99, 387.
 capítol 245, 349.
 car 59.
 cardinals 348.
 caridat 512.
 carnal 205; carnal (*adj.*) 233, 239, 258, 300.
 carnes 404.
 casa 210, 286; cassas 514.
 (casar) casada 250, 308, 309.
 caso 530.
 castedat 234-235, 236, 254, 406.
 castetat 87, 242.
 cathòlica 340.
 cativo 547; cativos 513; cativas 513.
 (caure) caygut 55; cagut 33.
 causa 188, 294.
 causalitat 164, 168.
 celestial 60.
 cerca 310.
 cercar 20.
 circunstancias 300.
 cert 55.
 Christo 503, 523, 539, 572.
 circunstancias 233.
 clamar 567; clamant 45.
 ço 26, 58, 72, 83, 91, 92, 93.
 cobdiçar 276; cobdiçándole 512.
 cobrir 538.
 codiciament 257.
 (codiciar) codicies 251; codiciando 508.
 cognexensa 18, 73.
 cognoscencia 564.
 cognoscere 160; cognoscer 183, 193, 199, 275; cognosceràs 519-520; cognosca 209.
 cognoscencia 443.
 cognòxer 157; cognosce 327; cognoscient 563.
 colores 77, 79.
 com 2, 11, 54, 75, 78, 88, 90, 91, 92, 107, 124, 134, 138, 140, 151, 156, 157, 174, 182, 188, 198, 209, 214, 275, 290, 321; como 170, 215, 216, 247, 279, 286, 344, 351, 399; com (=con, *castellà*) 118, 171, 308; commo 194, 199, 275, 304, 373, 429, 435, 459, 476, 507, 513, 522, 529, 535, 533, 542, 543, 550, 552, 555, 563, 566, 567.
 (començar) comiença 378.
 comer 538; comiendo 396, 476, 548.
 compras 496.
 (comprar) comprando 477.
 con 147, 150, 152, 203, 226, 259, 265, 284, 297, 304, 307, 377, 378, 422, 432, 434, 443, 445, 450, 469, 482, 491, 495, 510, 532, 557, 570.
 (concordar) concuerda 89; concorda 128, 129; concordant 95, 103, 108, 110, 113-114, 118, 120-121, 255-256, 273, 284, 313, 437.
 condició 306; condicions 12; condiciones 369.
 confessar 10, 456, 535; confessar 228, 327, 360, 369, 459, 522, 529, 542, 566; confiessa 355, 361; confieso 379; confessarà 25; confesados 573.
 confessió 1, 2, 5, 6, 40, 62; confesión 360-361.
 confessor 7, 321, 325; confessor 354, 364, 373.
 (conquerir) conquería 351.
 consciencia 362, 458, 520.
 consejo 487; consejos 503.
 consentiment 69, 295.
 (consentir) consent 71; consentisti 276, 283, 291, 293; consentiesse 303; consentient 487; consentit 33; consentido 248.
 consolar 540.
 (contenir) contenguda 51.
 continuar 238; continuas 238.
 contra 50, 80-81, 142, 180-181, 181, 200, 201, 219, 220, 249, 250, 253, 254, 255, 262, 267, 268, 269, 283, 351, 381, 382, 419, 420, 436, 452, 467, 520, 521, 525, 543, 546, 550, 561, 570.
 contraris 453.
 contrario 272, 440, 444, 570; contrària 82, 94, 104, 109, 115, 129, 141, 274, 403; contrarios 384-385, 406; contràrias 120.
 contricció 8, 45, 61-62, 163, 223; contrició 288; contrición 378.
 (convenir) convé 70, 131, 144, 333, 337, 339, 348, 369; conviene 288, 306, 326, 330, 342, 345, 347, 354, 358, 555; convenen 13; convene 332.
 cor 355, 368.
 corporals 433.
 (corrompre) corrumpidos 406, 510.
 cors 43, 68.
 cosa 3, 113, 175, 185, 368, 408, 441, 551, 561; cosas 46, 78, 125, 132, 137, 138, 140; cosas 123, 124, 191, 196, 202, 383, 402, 565.
 creador 381, 424, 466.
 (crear) creat 53, 56; criat 51; creados 547;

- criados 394; creadas 86, 352, 568.
 creatura 466; creaturas 117, 443, 464.
 crear 137, 140, 143; cree 138, 140; crech 505.
 credo 44.
 crencia 312.
 cruz 374.
 cuerpo 478.
 culpa 294, 295, 307, 308, 311, 337, 386, 391, 395, 401, 406, 412, 420, 433, 444, 454, 466, 470, 479, 484, 488, 492, 497, 511, 516, 528, 534, 541, 549, 552, 554, 561, 565, 571; culpas 217.
 culpable 217, 302, 363-364, 372, 445, 461, 471, 480, 493, 505, 515, 524-525, 547, 549.
 cumplimiento 399-400.
 (cumplir) complirias 242; compliesses 260; cumplidas 344, 537.
damunt 22, 99, 123-124, 153, 226, 317.
 dapnación 505.
 dar 225, 332, 359, 366; da 427, 428; dava 393, 400; daré 17; darà 328; darem 229, 321; dat 574; dedes 524; dando 44, 474, 499, 537; dada 365, 457; dado 385, 425, 441.
 de 3, 4, 7, 10, 13, 18, 19, 20, 22, 23, 26, 27, 28, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 39, 40, 43, 45, 51, 56, 60, 69, 70, 72, 75, 78, 79, 83, 84, 117, 123, 135, 139, 141, 146, 147, 154, 155, 158, 159, 160, 161, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 183, 184, 185, 186, 191, 196, 201, 210, 217, 225, 226, 227, 228, 230, 235, 237, 240, 241, 245, 252, 261, 262, 265, 269, 287, 303, 304, 305, 306, 308, 310, 314, 317, 318, 319, 320, 322, 325, 329, 334, 335, 340, 341, 343, 344, 349, 351, 354, 355, 356, 357, 360, 368, 369, 371, 374, 375, 388, 391, 392, 396, 398, 408, 418, 426, 429, 435, 436, 438, 439, 440, 451, 457, 459, 462, 468, 473, 474, 476, 484, 486, 487, 491, 494, 496, 497, 499, 501, 502, 503, 505, 509, 512, 514, 522, 523, 525, 526, 529, 530, 531, 535, 536, 539, 541, 542, 544, 557, 560, 561, 562, 564, 566, 567, 570, 572; d' 12, 46, 48, 59, 89, 156, 222, 264, 321, 353, 363, 365, 430, 443, 457, 519, 559.
 décimo 515.
 declarar 83; declaradas 334.
 deffalliments 21, 161, 162, 214.
 del 4, 21, 44, 61, 68, 88, 99, 173, 179, 180, 182, 187, 194, 198, 199, 203, 208, 213, 225, 236, 237, 238, 239, 245, 257, 263, 283, 295, 300, 314, 326, 354, 355, 356, 369, 427, 442, 544, 558, 559; dels 9, 59, 211, 429.
 delant 373.
 (deleitar) deletando 473.
 deleyte 233, 258, 300; deleyt 239; deleytes 422, 475.
 deliberació 33.
 demandar 341; demando 523.
 demonio 524, 533, 544.
 (demostrar) demostra 254.
 demunt 46.
 dentro 508.
 Deo 575.
 (departir) departimos 320; departida 15, 16, 65.
 derechon 495.
 desamable 149, 150.
 desamar 145, 150, 151, 163, 222, 236, 241, 376; desama 92, 93, 149; desamant 234, 454; desamado 448.
 (desconocer) desconoscient 431, 480, 489, 543, 553.
 (desdeñar) desdeñada 240-241.
 (descar) desee 37; desea 145; desseava 416-417; deseavas 302; deseando 486, 490; descaunt 465; deseado 483.
 (desfamar) desffamant 409.
 (desitjar) desigen 1.
 desnudos 539.
 desobedient 251, 268, 463, 468, 472, 481, 485, 489, 494, 508.
 (desobeir) desobeint 55.
 desonestos 388, 395, 405, 422; desonés 417; desonestas 384, 510.
 (deshonar) desonrado 190.
 desordenamientos 451.
 (desordenar) desordenats 384; desordenados 387-388, 405, 475; desordenado 258, 260-261; desordenada 134-135; desordenadas 293.
 (desperjurar) desperjurant 469.
 después 247, 299, 336, 345.
 desplaçar 389; desplaizer 558; desplazia 391.
 desuso 365, 369.
 desviamientos 451.
 Déu 7, 60, 63, 85, 117, 562; Déus 50.
 (deber) deve 91, 92, 93, 151, 179, 215, 216, 362, 363, 459, 522, 529, 542, 566, 567; deviera 390, 400, 410, 482; doviere 389, 441, 446, 447, 449; devido 345; devidas 474.
 devoció 45.
 dezir 215, 552; digo 527, 534, 541, 549, 551, 554, 561, 565, 571; d ze 268; deziendo 499; dichon 500, 501.
 día 204, 205, 276, 277, 474, 476, 555; días 207.
 diffamaciones 388.
 differencia 328.
 diligentment 359-360.
 digne 146, 147; digo (=digno) 430.
 dineros 194.
 Dios 53, 181, 250, 253, 262, 311, 329, 331, 352, 379, 381, 385, 388, 393, 400, 404, 419, 438, 440, 462, 465, 468, 474, 475, 513, 520, 543, 546, 553; dioses 463.
 dir 27; digo 386, 391, 395, 401, 406, 412, 413, 420, 433, 444, 454, 466, 470, 479, 484, 488, 492, 497, 505, 511, 516, 527, 541, 549, 551, 554, 561, 565, 571; diré 158, 159, 318, 355; dient 374; dit 31, 38, 99, 155; dits 58; dyt 314, 354; dyta 369; dyts 124; ditas 22, 46; dytas 72, 79, 153, 226, 377.
 disposició 27, 31.
 distinció 320; distinció 357.
 diuseros 451-452.
 diversos 491, 492; diversas 153, 473, 491.
 divinal 64.
 doctrina 14, 17, 21, 225, 321, 359.

- dolientes 540.
dolor 162.
domingo 472.
dona 237, 250.
donar 13; donaba 398; donaré 21; donada 317.
donchs 55.
donde 411.
dos 70, 85, 320; dues 15.
dubda 364.
(dubdar) duptando 29; dubdado 243, 526, 527, 534; dupdado 530.
dupta 30.
- e passim*; et 50.
eglésia 211, 283, 413-414, 529, 531.
el (*art.*) 27, 33, 34, 44, 48, 52, 54, 61, 73, 79, 88, 97, 102, 107, 118, 132, 140, 142, 145, 157, 160, 173, 177, 179, 182, 184, 187, 189, 191, 193, 203, 204, 205, 208, 209, 213, 214, 236, 238, 262, 268, 269, 275, 282, 287, 301, 326, 349, 360, 364, 368, 397, 398, 414, 441, 467, 472, 526, 550, 562; l' 83, 227.
el (*pron.*) 48, 175, 198, 251, 327, 344, 365, 430, 432, 441, 443, 463, 468, 500; l' 265; l 45; le 29, 97, 98, 101, 112, 119, 128, 131, 144, 326, 330, 332, 339, 342, 344, 345, 348, 371, 385, 409, 431, 467, 481, 494, 502, 507, 513, 563; la 104, 282, 327; les 134; ello 470; ells 59; ella 120, 199, 238, 253, 265, 292, 305; ellas 75, 89, 156, 353; li 137, 328; se 25, 127, 129, 197, 240, 280, 311, 326, 344, 347, 353, 555, 362, 363, 408, 459, 522, 529, 535, 541, 566, 567; si 52, 62, 63, 72, 88, 121, 174, 181, 219, 231, 371; ssi 425, 427; sy 90; s 2, 37, 237; lo 30, 38, 80, 81, 189, 216, 217, 345, 481; los 228, 381, 430; las 88.
elecció 30, 32; elecció 235, 241, 247.
emperò 63, 243, 361.
en 5, 13, 15, 16, 17, 19, 21, 24, 32, 36, 44, 51, 52, 59, 60, 62, 65, 72, 79, 83, 88, 121, 126, 159, 177, 195, 196, 204, 205, 206, 210, 211, 217, 225, 235, 238, 239, 240, 241, 242, 245, 269, 270, 276, 277, 278, 279, 283, 285, 287, 288, 320, 321, 323, 374, 376, 377, 380, 383, 384, 387, 388, 392, 393, 396, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 423, 424, 425, 427, 449, 450, 458, 464, 467, 468, 471, 472, 476, 480, 491, 492, 493, 494, 495, 497, 505, 520, 526, 527, 530, 531, 533, 536, 537, 558; n 157, 265.
enasi 249.
encara 34, 94, 103, 118, 125, 127, 142, 149, 157, 253, 255, 305, 333, 337-338, 342, 348, 411, 413, 421, 423, 431, 437, 438-439, 450, 471, 486, 509.
encarcelados 534.
(encomendar) encomendado 513; encomendados 546.
ende 478.
enderesçar 322, 338.
endespués 461.
enemigos 351.
engannos 412.
engenrrar 72; engendra 75, 112; engenrra 80, 97, 98, 102, 104, 107, 109, 114, 119, 121, 126, 128, 132, 135, 147, 150, 152; engendrados 262.
enjurosas 415.
enperò 40.
(enseñar) ensenna 297.
entenció 50, 52, 53, 57, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 89, 94, 100, 103, 108, 109, 113, 115, 118, 120, 127, 129, 133, 141, 149, 188, 255, 269-270, 272, 274, 284, 312, 334, 349, 385; entenció 403, 436, 546; entencions 454.
entender 54, 192, 239, 264, 376, 438, 439, 441, 442; entendre 136-137, 138, 140, 142; entiendo 138, 140; entenem 13; entendías 301; entenent 78; entendient 233, 435; enteses 166.
entendiment 301; entendimiento 434, 441, 442.
enteneament 160.
enteniment 70, 173, 179, 182, 187, 198, 203, 208, 213.
entonces 89, 94, 110.
envidia 560.
(envidiar) envidiant 554.
episcopal 43.
ergull 58.
(errar) errado 335, 520.
escusar 363.
esdevenidores 133.
esgleya 341.
essas 94.
(esguardar) esguarden 197.
esguart 84; esguarts 85.
esperança 195.
esquivar 35.
ésser 55, 172, 176, 177, 203, 403; so 430, 431, 440, 445, 471; eres 232, 254; és 1, 5, 6, 10, 11, 15, 16, 17, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 31, 34, 38, 39, 46, 47, 49, 51, 53, 55, 60, 61, 65, 77, 85, 94, 96, 101, 106, 110, 111, 116, 122, 131, 136, 139, 142, 143, 146, 147, 149, 150, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 173, 175, 180, 185, 187, 192, 200, 201, 208, 213, 215, 217, 240, 246, 250, 266, 269, 279, 280, 286, 295, 302, 305, 310, 312, 315, 318, 319, 329, 330, 331, 336, 346, 368, 370, 441; è 199; són 1, 42, 47, 52, 57, 58, 66, 68, 86, 153, 163, 166, 271, 298, 324, 370, 547, 568; eras 283; era 32, 185, 209, 276, 277, 278, 342, 396, 563, 564; fuste 290, 294; fue 169; fuesse 189; fuessen 262; seran 371; serà 371; seràs 373; sia 2, 4; sea 40, 279, 286, 304, 376, 377; sean 377; fuesse 438, 439, 484; ffuesses 285.
esso 352, 385, 407.
estament 326.
(estar) está 235; sta 337; estava 240; estat 201, 467, 471, 472; estado 215, 251, 267, 271, 272, 273, 342, 431, 440, 452, 461, 463, 480, 482, 485, 487, 489, 493, 494, 498, 507, 508, 515, 524, 536, 543, 544, 547, 550, 551, 552, 555, 570; stado 372.
esto 305, 443, 463, 467, 494; esta 83, 321,

350; (d)estos 519.
 eternal 60.
 evangelistas 504.
 excitar 161.
 exempli 229.
 exercitar 221.
 exir 61.
 explicit 575.

facions 237.
 fallar 21, 185, 193, 199, 218; fallava 397, 423;
 fallarás 246, 270, 458; fallará 348, 362.
 (fallecer) fallecido 450, 458; fallecido 541.
 falssedat 436.
 falssias 411.
 falso 216, 501; falsso 499; falssa 403; falssas
 495, 510; falsses 141.
 fambre 538.
 favor 487.
 fazer 235, 241, 288, 328, 335, 352, 428, 473,
 474, 559; ffazer 557; fazes 243; fazen 504;
 fezisti 276, 283, 285; faze 373; feçiés 292;
 fiziesses 247; faga 339; fazient 473; fechon
 500, 501.
 fe 87, 195, 340, 464; ffe 525, 569.
 fechisos 196.
 fembra 232, 276, 306.
 fer 4, 28, 30, 32, 49, 152; fa 6, 18, 29, 127;
 fizo 216, 292; farà 29; fechon 444; feyt 32,
 180, 188, 189, 216, 217, 312; feyts 9, 214;
 feyta 252, 266, 331; fet 463; feta 8.

fiesta 276.
 fiesta 205.
 figures 78, 79.
 fija 262; fijas 513.
 fijo 261.
 fin 188, 546; fins 453.
 final 50, 81, 84.
 flaquedat 533.
 flaqueza 36.
 (folgar) folgando 477.
 fores 265.
 forma 8.
 formalitat 164, 168.
 fortalea 87; fortaleza 570.
 franca 240.
 fuente 374.
 fuertement 434.
 fuerça 339; fuerça 335; fuerças 432.
 fuera 56, 243, 252, 261.
 fuerte 489.
 (furtar) furtando 494; furtado 184, 496; fur-
 tada 185; furtados 195.

ganar 68.
 general 20; generals 7, 19, 158, 159.
 general 346, 457, 460, 519.
 generalment 57.
 (girar) girant 453.
 glòria 184.
 glorioso 475.
 gràcia 64, gracias 400, 575.
 gran 3, 45; grant 8, 223, 293, 294, 378, 393,
 397, 401, 420, 423, 531, 433, 466, 492.

grande 266.
 grave 287, 412.
 gravement 421.
 gravesa 9.
 guardar 52, 216; guardasse 292.
 gula 58, 548.
 gustar 106, 109, 396, 417; gustados 416; Gus-
 tadas 125.
 gustativa 66-67, 106.

bàbit 20; hàbitu 327-328, 360.
 (habitar) abitaven 453.
 hic 4.
 hom 11, 18, 34, 35, 50, 52, 54, 72, 75, 77,
 83, 88, 97, 102, 104, 107, 112, 127, 132,
 140, 145, 150, 151, 152, 156, 157, 279, 316;
 om 80.
 home 53, 80, 117, 126, 177, 206, 220, 352,
 362, 363, 398, 459, 522, 529, 535, 542, 566.
 homecida 215.
 honestos 390.
 honor 469.
 honrra 482.
 honrramientos 514.
 honrrar 54; honrrado 440, 481.
 horas 94, 206.
 humana 36, 333.
 humanal 425; humanals 65, 155.
 humilitat 87.
 hy 266, 527.

ignorar 437; ignorant 365, 432, 464-465.
 Ihesu 43, 503, 523, 539, 572.
 illuminar 342, 350; illuminedes 532.
 incarnación 426.
 indigne 3.
 infiel 502.
 iniurioso 507; injuriosa 403; injuriosament
 478, 486, 496, 515.
 injustas 415.
 injustament 410.
 instrumentalitat 165, 171.
 instrumentos 297.
 intellectiva 67, 136.
 intelligència 523.
 invídia 58, 272.
 ira 58, 562.

(*jugar*) jugando 477.
 juhea 310.
 (jurar) jurant 468-469.
 justa 2; justos 390.
 justament 10.
 justícia 86, 561, 568-569.

karidat 431, 569; karitat 87.

labrar 205, 277.
 (lagotejar) lagotejat 410.
 lasso 498.
 ley 51, 312, 462, 501.
 liger 38.
 linpieza 406.
 llaves 325.

- lo 32, 41, 43, 59, 60, 75, 77, 97, 102, 146, 149, 150, 151, 180, 189, 352, 363, 396, 425, 444, 447, 448, 454, 471, 481, 488, 492, 496, 497, 500, 505, 512, 549, 554, 571; la 1, 5, 9, 10, 16, 17, 19, 21, 23, 29, 31, 36, 40, 44, 50, 51, 52, 53, 56, 60, 64, 69, 70, 71, 74, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 85, 89, 90, 91, 94, 95, 100, 101, 103, 104, 105, 107, 108, 109, 110, 113, 114, 115, 117, 118, 120, 127, 128, 129, 133, 134, 135, 139, 141, 142, 148, 155, 161, 162, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 173, 179, 182, 183, 185, 187, 188, 193, 196, 198, 199, 203, 205, 208, 213, 214, 216, 224, 229, 230, 234, 236, 239, 242, 243, 244, 246, 249, 250, 251, 252, 254, 255, 256, 257, 259, 260, 263, 266, 267, 269, 272, 273, 274, 275, 276, 283, 284, 285, 290, 292, 295, 297, 299, 300, 301, 302, 303, 306, 311, 312, 314, 315, 317, 318, 319, 321, 323, 327, 328, 334, 335, 336, 337, 340, 354, 355, 356, 357, 365, 373, 374, 375, 376, 385, 398, 413, 436, 437, 440, 445, 446, 465, 476, 483, 486, 503, 505, 525, 529, 532, 533, 546, 551, 561, 562; le 115; l 6, 10, 25, 80, 466; les 13, 18, 20, 22, 28, 37, 38, 69, 90, 91, 123, 129, 132, 153, 154, 155, 316; las 22, 34, 35, 66, 68, 69, 71, 72, 78, 79, 86, 117, 123, 124, 137, 141, 158, 159, 163, 165, 186, 191, 201, 206, 217, 227, 229, 233, 245, 270, 300, 303, 304, 314, 316, 324, 325, 333, 342, 344, 348, 349, 352, 369, 384, 408, 418, 443, 456, 457, 519, 535, 551, 566, 568, 570; los 42, 44, 47, 51, 57, 77, 110, 123, 163, 206, 211, 239, 262, 271, 297, 298, 338, 340, 345, 351, 391, 393, 405, 421, 423, 428, 451, 452, 453, 459, 461, 484, 490, 494, 495, 504, 512, 522, 525, 529, 530, 538, 539, 540, 542, 544, 545, 553, 560, 571, 572.
- localitat 165 loqualitat 170.
lochs 211.
logar 287; logares 404-405.
loor 393; loores 400.
lugar 209, 282, 286; lugares 492.
lumbre 366, 523, 532.
luxúria 58, 234, 236, 241, 271, 491, 550.
- madre 482, 531.
magniffestació 6.
maior 276.
mal 19, 189, 435, 557, 559.
malas 418.
malvado 556.
manament 200, 267, 268, 337, 467, 471, 480, 485, 489, 493, 499, 507, 515; manaments 51, 55, 59, 519, 553-554.
(mandar) manda 251.
mandamiento 339, 463; mandamientos 461-462.
manera 1, 10, 20, 74, 156, 160, 214, 216, 217, 228, 230, 290, 291, 315, 317, 381, 449, 483, 487; maneras 491, 493.
manuals 473.
mar 210.
mas 36, 90, 119, 134, 140, 150, 234, 252, 294, 364, 365, 533; más 92, 93, 146, 147, 149, 150, 151, 163, 177, 279, 280, 286, 287, 310, 311, 340, 361, 396, 441, 445, 446, 447, 449, 475.
matèria 183, 371; matèries 186.
materialitat 164, 167.
matex 52, 62, 63, 174, 562.
maior 276; mayor 41, 73, 227, 277, 280, 283, 288, 289, 295, 307, 308, 309, 311, 312, 329, 331, 333, 335, 337, 339, 347, 443.
medianeros 297, 510.
(mediar) mediant 63.
mejor 160, 223, 228.
membrar 54, 131-132, 132, 162, 222, 239, membrar 264; membra 134; membro 380; miembro 380; membrava 394; membravas 301; membrant 78, 233; menbrant 132, 209; membrando 423; menbrando 421; membrats 8.
memorativa 67, 131.
memòria 70, 161, 221, 300.
menjar 108; menjant 107.
menoprehado 554.
menor 41, 295.
menos 362, 438, 445, 447.
menospreciar 449; menospreciado 448.
mercè 45.
méritos 572.
mesclament 21-22, 225, 314.
mesclar 230, 316; mesclant 229.
mesmo 181, 219, 231, 294, 367, 371, 382, 407, 420, 426, 427, 520.
mesquino 498.
mi 382, 386, 388, 395, 399, 401, 403, 406, 409, 412, 413, 420, 424, 433, 434, 441, 442, 450, 454, 464, 478, 479, 481, 482, 483, 484, 486, 488, 492, 494, 497, 499, 501, 506, 512, 516, 528, 533, 534, 541, 548, 549, 551, 554, 559, 561, 562, 565, 567; mis 380, 404, 422, 432, 557, 573.
miançat 218-219.
ministro 379-380.
misericordia 343, 431, 535, 536-537.
moça 309.
modalitat 165, 170.
molt (*adverbi*) 37, 237.
molt 493; molts 1, 2, 12, 39, 384; moltes 88; moltas 383, 387, 411, 414, 434, 468, 472.
mon 4, 563.
monesterio 414.
moros 210.
mort 60.
mortal 11, 17, 25, 27, 28, 31, 32, 33, 40, 49, 56, 61, 176, 178, 200, 245, 291, 296, 331, 332, 346, 370; mortals 7, 57, 58-59, 346; mortales 271, 542, 545.
mortalment 12, 71, 174-175, 244, 248, 304.
mostrar 24, 49, 74, 265, 282; mostra 249, 270, 275, 305; muestra 257, 259, 263, 266, 290; mostraré 5; mostrarem 17; mostrat 47, 315; mostrada 155, 502, 503.
(mover) movido 232.
mucho 557; muchas 392, 395, 399, 402, 407, 409, 419, 421, 452, 472, 483, 485, 500, 536, 558, 560, 562, 569.
muchon 364, 445, 446, 448, 450, 480, 567; muncho 549; munchas 493.

- muerte 426, 483, 486.
 muerto 191, muertos 540.
 muger 250, 251, 259, 292, 306, 307, 308, 309, 508.
 (murmurar) murmurado 399.
 muy 392, 434.
- nada* 565.
 natura 74.
 natural 15, 260; naturals 18, 65, 155, 333.
 ne 13.
 necessaria 368, 473.
 negligent 543, 556.
 negun 126; nenguna 303, 304.
 nescessària 3.
 nescessitat 38 nescessitat 397, 548-549.
 ni 172, 234, 294, 408, 438, 449.
 nigun 172; ninguna 408, 449.
 nin 68, 69, 363, 474, 482, 501, 563.
 ningunt 408, 564; ningún 495.
 nit 278.
 no 29, 30, 35, 37, 38, 70, 71, 126, 138, 157, 175, 176, 251, 295, 303, 363, 481; lo (=no) 327.
 noble 280.
 noche 205, 555.
 nom 4.
 (nombrar) nombrant 469; nombradas 348-349.
 nombre 468.
 non 4, 68, 90, 92, 93, 172, 234, 243, 303, 344, 351, 362, 366, 367, 393, 398, 400, 408, 430, 432, 437, 449, 473, 500, 502, 526, 550, 563, 565.
 nonbrar 551.
 nono 268.
 noster 44.
 nostre 43.
 noticia 227.
 nuestro 462.
- o* 19, 29, 30, 90, 92, 93, 94, 97, 98, 99, 100, 107, 108, 112, 113, 114, 117, 123, 133, 138, 140, 142, 145, 146, 158, 164, 171, 173, 174, 176, 181, 182, 187, 190, 191, 195, 198, 200, 201, 203, 204, 205, 207, 213, 216, 218, 219, 226, 252, 261, 547, 565.
- obedecer 54.
 obedient 201, 271, 544, 548, 551, 555, 560, 563.
 obiects 453.
 obiecto 442.
 oblidar 424; oblidant 432; oblidats 8.
 (obligar) obligat 279.
 obra 242, 243, 252, 490, 504; obras 343, 473, 535, 536.
 obrar 558; obrados 381.
 ocasión 294.
 occioso 556; ociosos 546.
 odor 102.
 odorar 104, 392; odorados 416; odoradas 125.
 odorativa 66, 101, 316.
 offenssa 266, 277, 281, 283, 312, 329, 331.
 officii 322.
 olores 392.
- oler 102; oliente 392.
 (olvidar) oblidant 475, 553; olvidados 574.
 onde 170, 209, 282, 410.
 oració 44.
 orden 308, 311.
 (ordenar) ordenat 147; ordenada 134, 148; ordenadas 120.
 otro 279, 280, 286, 288, 339, 348, 366, 476, 501; otra 330, 336, 439; otros 206, 429; otras 191, 196, 201, 217, 230, 303, 304, 570.
 oyr 96, 97, 98, 387, 388, 389, 391; oyendo 509; oydas 124.
- paciència* 88, 390.
 padre 379, 461, 481, 524, 532, 552, 574.
 (pagar) pagado 398.
 palabras 377, 387, 407-408, 414.
 palpar 112, 113, 114; palpant 404; palpando 402; palpada 113.
 pan 42.
 para 366, 441, 442.
 parágrapho 269, 349.
 paraulas 98, 119; paraules 99.
 parlar 116, 117, 119, 411; parlando 407, 509; parlado 410; parladas 125, 418.
 part 21, 23, 24, 65, 159, 357; parte 224, 225, 261, 319, 334, 439, 537; parts 15; partes 16, 320.
 particularidades 456; particularidades 519.
 partida 505.
 (pasar) passadas 133.
 passió 573.
 (pasionar) passionado 190.
 passo 235, 240.
 Pater 44.
 pecado 180, 189, 194, 199, 201, 204, 209, 222, 283, 287, 291, 296, 329, 330, 331, 332, 346, 370, 383, 387, 550, 556, 560, 562; pecados 271, 345-346, 361, 376, 380, 435-436, 542, 545, 573.
 pecador 3, 6, 10, 20, 25, 28, 33, 61, 73, 173, 179, 182, 185, 187, 193, 198, 204, 208, 213, 215, 221, 227, 230, 232, 322, 326, 338, 341, 343, 350, 356, 358, 359, 361, 368, 379, 445, 456, 461, 471, 518, 549; peccador 218, 373.
 peccar 68; peccar 71, 206, 212, 259; pecca 11; peccaste 248; peccat 174, 219; pecado 175, 180, 183, 209, 244, 249, 250, 253, 254, 257, 304, 307, 392, 396, 402, 407, 413, 421, 424, 434, 467; peccado 246.
 peccat 33, 81, 152, 172, 176, 177, 200; peccat 11, 17, 24, 27, 28, 30, 31, 32, 34, 38, 40, 47, 49, 56, 59, 61, 245; peccats 7, 9, 72, 75; peccats 46, 47, 57, 110, 227.
 Pedro 326.
 pensamiento 509.
 pensar 557; pensados 381.
 penitencia 328, 333, 347, 428, 574.
 penitente 368.
 per 3, 25, 28, 36, 38, 39, 46, 50, 58, 61, 72, 80, 81, 83, 90, 100, 103, 104, 107, 108, 109, 113, 114, 117, 118, 127, 129, 133, 134, 138, 141, 145, 160, 166, 167, 168, 169, 170,

- 171, 173, 184, 188, 189, 192, 208, 237, 242, 311, 312, 329, 331, 332, 350, 375, 385.
(perder) perdisti 266.
perdonar 39; perdone 45, 573; perdonat 39; perdonats 47.
perfección 502.
(prender) perñen 59.
però 36.
(preparar) perparavas 265.
persona 40, 327, 329-330, 359; personas 491.
(pertanyer) pertany 2, 96, 101, 106, 111, 116, 122, 136, 137; pertanje 202.
(pertenecer) pertenescen 192.
peyts 44, 374.
(pensar) pienssa 29.
plaça 211, 285.
(placer) plaç 98; plaço 98, 112, 117, 119, 128; plazido 437.
placient 232; plazientes 403, 415, 416.
plaers 384.
plazer 236, 263, 393, 397, 423, 559; plaçeres 239; plazerres 395, 405, 422.
pobres 539.
poco 447, 469, 565, 568, 570.
poder 344; pot 55, 61, 72, 138, 152, 157, 172, 176, 177, 203, 211, 218, 220; put 20, 35; puede 185, 193, 206, 364, 366; pueden 68, 70; podrá 229, 366; porà 62; puxa 194; pusca 52; pueda 345, 532; podría 551, 552; pudiera 537.
(poner) ponga 37
por 191, 193, 220, 227, 230, 236, 259, 261, 280, 286, 288, 305, 310, 327, 330, 330, 331, 332, 334, 335, 336, 337, 338, 341, 343, 347, 348, 350, 377, 395, 397, 400, 406, 412, 420, 426, 430, 438, 439, 444, 454, 469, 477, 478, 483, 484, 487, 488, 490, 492, 497, 503, 504, 516, 523, 524, 531, 539, 540, 546, 549, 553, 554, 564, 565, 571, 572; porque 481.
(possar) possarem 19.
posseyr 60.
possessor 484.
possibilitat 163-164, 166-167.
possible 175.
potència 66, 77, 96, 101, 106, 111, 116, 122, 131, 136, 144, 229, 246, 315, 316; potències 18, 28-29, 35, 37, 65, 69, 73, 90-91, 91, 153, 154, 155, 226, 245, 349-350; potèncias 230, 270, 304, 333, 370, 451, 457, 557.
práthica 16, 318, 321, 354, 355, 356, 358, 365, 369, 457, 518.
primer 462; primera 16, 23, 24, 76, 82, 84, 90, 94, 95, 100, 103, 103-104, 105, 108, 110, 113, 114, 115, 117, 118, 120, 127, 128, 129, 133, 134, 135, 139, 141-142, 142, 148, 173, 229, 244, 246, 256, 272, 273, 274, 284, 312, 313, 315, 320, 335, 337, 436, 437; primeras 68, 71.
primerament 23, 75, 247, 298-299, 325, 383, 462, 545.
principal 50, 53, 56, 81, 84, 318, 319, 441-442.
proisme 63, 89, 181, 252, 253, 563.
proporcionada 139.
pròpiament 96, 101, 106, 111, 116, 122, 131, 136, 144.
proprietat 74.
provechosos 395.
provencho 408.
próximo 220, 382, 389, 409, 420, 486, 495, 496, 499, 508, 521, 554, 559, 561.
prudència 86-87, 569.
pudores 490.
pues 243, 327.
qual 5, 50, 51, 53, 60, 77, 97, 101, 102, 107, 112, 132, 169, 200, 201, 267, 299, 300, 301, 302, 327, 335, 354, 357, 454, 471, 488, 497, 505, 511, 532, 549, 551, 554, 561, 565, 571; *quals* 13, 18, 20, 35, 39, 51, 57, 66, 86, 137, 166, 211, 262, 271, 298, 370, 393, 408; *quales* 384, 405, 418, 423, 430, 443, 495, 537, 568, 570.
qualitat 199; qualitat 202.
qualitativitat 169; qualitivitat 165.
qualquier 381.
quando 169.
quan 27, 93, 97, 98, 102, 109, 112, 114, 119, 127, 128, 149; quant 25, 34, 80, 145, 266.
quantativitat 164.
quantitat 193-194, 197, 263.
quantitivitat 168-169.
quanto 168, 194, 265, 305, 311, 337, 524, 527, 541; quantos 194; quantas 195.
quaresma 205.
quarta 21, 225.
que (*conjunció*) 1, 2, 3, 10, 25, 27, 31, 36, 37, 40, 55, 62, 63, 72, 83, 99, 160, 175, 191, 202, 227, 228, 242, 246, 247, 249, 251, 254, 259, 260, 261, 268, 270, 272, 277, 279, 280, 284, 285, 286, 288, 303, 306, 307, 308, 309, 310, 315, 316, 318, 322, 326, 330, 331, 332, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 341, 345, 347, 350, 351, 362, 371, 375, 377, 389, 390, 437, 439, 450, 458, 463, 466, 467, 475, 481, 483, 494, 498, 500, 524, 525, 526, 530, 532, 550, 572.
que (*pron. relatiu*) 6, 9, 12, 26, 91, 92, 93, 123, 126, 146, 149, 150, 151, 180, 185, 189, 196, 204, 206, 236, 246, 251, 263, 265, 266, 269, 320, 328, 348, 355, 358, 363, 380, 381, 394, 396, 397, 398, 400, 416, 424, 425, 426, 440, 446, 447, 449, 453, 456, 482, 500, 501, 538, 546, 556, 565, 567.
què (*pronom*) 5, 11, 17, 24, 32, 46, 47, 49, 52, 56, 61, 80, 167, 168, 170, 171, 180, 183, 185, 188, 192, 217, 219, 240, 288, 307, 310, 330, 335, 346, 370, 385, 391, 395, 400, 406, 412, 420, 484, 486, 531, 547.
querer 262; quiero 358; quiere 145; *querías* 259; *querrás* 456, 518; *queridas* 568.
qüestió, 173, 182, 187, 197, 203, 208, 213, 218; *qüestions* 19, 158, 159, 166, 172, 226, 229, 314.
qui 59, 96, 106, 111, 116, 122, 131, 144, 366.
quiditat 164, 167, 179-180.
quien 249, 551.

- quinta 193, 263.
- rahó* 36; *rahon* 138, 141.
- razón 398.
- recebir 430; *reçibe* 236; *reçebidos* 430; *reçibidos* 424.
- (recontar) *recontado* 411.
- redemptor 382, 425.
- regina 305.
- regla 182, 198, 203, 208, 213, 218, 244, 249, 254, 257, 259, 263, 267, 270, 282, 290, 306; *regle* 173, 179, 187, 193, 275, 297; *regles* 22, 52, 158, 159, 163, 226, 314; *reglas* 19.
- (reglar) *regla* 182, 198; *reglat* 173; *reglado* 187, 203, 208, 213.
- regne 60.
- remedi 46, 48, 61; *remedio* 524; *remedis* 39, 42.
- remembr 555.
- reprehensió 347.
- reprehender 343, 350; *reprende* 344.
- reprehendimientos 389-390.
- (retener) *retién* 41.
- revelació 6.
- reverencia 469, 482.
- (rogar) *ruogo* 532, 572.
- saber* 1, 2, 10, 13, 70, 306, 326, 330, 333, 338, 340, 342, 345, 348, 354, 358, 370, 438, 439; *sabes* 310; *sàpia* 11, 25, 83, 156, 183, 188, 199, 227, 316, 322, 334, 336, 338; *sàpias* 275; *sepa* 328, 341, 343, 350, 352, 360, 368.
- sàbiament* 322.
- sabiduría 440.
- sabores 416.
- sacramento 427; *sacraments* 340-341, 529; *sacramentos* 531.
- sagrat* 43; *sagrada* 308, 573.
- (salir) *salida* 240.
- saludable 574.
- salvador 572.
- sancto 280, 286, 287; *sancta* 340, 341, 531; *santa* 573; *sant* 326, 474.
- satisfacció 9, 62, 289.
- scándalo 287-288.
- (scriure) *script* 4.
- (scusar) *scusan* 295.
- (sdevenir) *sdevé* 237.
- secundàriament 442.
- segon 467; *segona* 17, 81, 85, 89, 95, 100, 103, 104, 108, 109, 110, 115, 118, 120, 127, 129, 133, 134, 139, 141, 148, 179, 249, 254, 255, 273, 284, 313, 318, 319, 320, 334, 336, 337, 357, 436.
- segons 9, 74, 99, 148.
- según 26, 62; *segunt* 206, 228, 269, 316, 360, 361, 365, 371, 457, 474, 519.
- semejança 497.
- (seguir) *sigue* 280, 311; *siguía* 408.
- semana 476.
- semblanças 123.
- semblans 186; *semblantes* 191.
- semejanças 510.
- semejante 329; *semejant* 530.
- sennal* 373; *sennals* 292, 293.
- sennor* 462, 553.
- sens* 39, 40, 153, 176, 177.
- sens* 69, 71.
- sensitiva* 236.
- sentiments* 123; *sentimientos* 422-423.
- (sentir) *sentia* 393; *sentidos* 417, 422; *sentidas* 124, 126.
- senynor* 43; *senjnor* 484.
- senys* 123.
- ser* 146, 147, 425; *soy* 480, 481, 487, 489, 493, 494, 507, 508, 515, 524, 530, 536, 543, 544, 549, 551, 552, 555; *so* 559.
- servientas* 513.
- servir* 54; *servient* 548.
- set* 532.
- seus* 45.
- sexto* 268.
- si* 29, 38, 71, 104, 166, 174, 180, 183, 184, 189, 194, 209, 214, 232, 242, 244, 250, 252, 276, 277, 278, 282, 283, 285, 292, 294, 303, 342, 344.
- simplement* 85, 142, 250.
- so* 15, 85.
- sobrar* 527.
- sometido* 544.
- son* 7, 63; *sua* 74; *sos* 7.
- sorteros* 196.
- sos* (= *sots*) 8.
- (sostener) *sostiene* 428.
- soterrar* 540.
- spacio* 428.
- special* 346; *specials* 8.
- specificcar* 73.
- sperança* 87, 569; *spanca* 464.
- spiritual* 379, 574; *spirituals* 429, 433.
- stament* 311.
- strannios* 463-464.
- su* 88, 140, 142, 147, 150, 152, 161, 162, 181, 195, 220, 221, 222, 322, 344, 379, 430, 431, 505, 570; *sua* 153; *sus* 21, 161, 214, 222, 227, 351, 361, 514, 553.
- suberanas* 452.
- subiecto* 79.
- superbioso* 552.
- tactiva* 67, 111.
- tal* 3, 220, 227, 260, 261, 328, 338, 341, 347, 350, 375, 439, 483, 526, 537.
- tan* 293, 294, 457, 518, 556, 567.
- tant* 25, 38, 160; *tanto* 242, 280, 287, 331, 332, 334, 343, 438, 515, 533, 541, 543, 564; *tantos* 424; *tantas* 498, 507, 547, 550.
- tantost* 31.
- temporals* 429.
- temporalitat* 165, 169-170.
- temprança* 87, 569.
- temps* 126.
- temptació* 243.
- (temptar) *temptando* 527; *temptat* 28, 32; *temptado* 290, 342; *temptada* 235.
- (tener) *tenia* 398; *tenient* 325; *teniendo* 545; *tenido* 438, 556.
- terça* 19, 159.

- terra 210.
 testimoni 216; testimonio 499, 501, 504.
 thèrica 15.
 tiempo 205, 265, 275, 278, 279, 428, 544;
 tiempos 206, 492.
 tocar 111, 112, 113, 114; tocant 404; tocando
 402, 509; tocada 113; tocadas 125, 403.
 todo 325, 537, 541; toda 375; todos 376, 380,
 422, 573; todas 305, 368, 432, 557.
 tolt 562.
 (tomar) toma 456, 518; tomant 468; tomado
 399, 426.
 ton 237.
 torbado 564.
 (tornar) tornant 453.
 tot 20, 36, 220, 230; tots 7.
 (traer) trayesse 435.
 traycions 412.
 trinidat 376.
 trobar 62, 188; trobat 172.
 tu 232, 257, 263, 266, 275, 292, 293, 294, 295,
 298, 373, 456, 518, 520; te 249, 251, 253,
 259, 263, 267, 282, 288, 292, 294, 295, 305,
 456, 518; ti 379; tu (*adj.*) 239, 252, 260,
 286, 373, 374, 376, 458, 520, 521; tus 374,
 376, 377.
ultra 171.
 un 278, 279, 286.
 uno 26, 339, 347, 361; una 46, 74, 226, 232,
 329, 335.
 usar 38, 83, 156, 322, 358; usa 34, 89; use
 157; ussant 325, 353; usado 419.
 utilitat 3.
(waldre) valían 565.
 vana 184; vanas 99, 387, 407.
 vanament 34.
 vanidades 383, 414, 475.
 vanitats 35.
 (vayllar = bailar) vayllando 477.
 veer 43; ver 100.
 vegadas 195, 387, 396, 397, 399, 402, 404,
 407, 409, 419, 421, 434, 452, 464, 468, 471,
 483, 485, 500, 507, 526, 536, 547, 550, 558,
 560, 562, 564.
 vencer 533.
 (vender) vendiendo 477-478.
 vengança 184.
 venial 11, 17, 24, 27, 30, 34, 38, 47, 177,
 245, 291, 330, 332, 370; venials 7, 47.
 venialment 12, 174, 175, 176, 244, 246-247.
 ventas 496.
 (venir) viene 323, 326; vengut 200; venido 255,
 530.
 vera 378.
 ver 232, 237; veer 264, 383; veys 232; vey
 77; veyá 558; veyes 299; veyendo 509.
 vera 2, 6.
 verdadero 465; verdaderas 137, 138, 377.
 verdat 436, 561.
 veritat 497, 502.
 (vestir) vestiendo 477.
 vezino 252, 559.
 vici 81, 97, 98, 104, 109, 114, 121, 128, 130,
 135, 152, 172; vicis 86, 110; vicios 571.
 viciós 143; viciosos 99.
 viciosament 157-158, 478.
 vida 60, 428, 503.
 vilezas 490.
 vill 260, 263; vil 549; villes 405.
 villa 477.
 vinnas 514.
 virtuosas 377.
 vistas 124, 414.
 virginitat 241.
 virtudes 419, 435, 543, 566, 568.
 virtuós 140; virtuosos 98.
 virtuoso 280.
 virtuosament 157.
 virtut 80, 97, 102, 107, 112, 119, 127, 132,
 147, 150, 201, 375; virtuts 69, 72, 75, 86,
 348, 561.
 virtut 269, 502, 567; virtuts 348.
 visibles 78.
 visitar 539.
 viva 66, 77, 315, 317.
 vista 77, 80, 91, 299, 385.
 viuda 309.
 (viure) biu 59.
 volentat 29, 31, 36, 71, 90, 153, 162, 222,
 302, 445.
 (voler) vull 4, 24, 27, 83, 104; vols 282; vo-
 lem 49, 73, 225; vulla 37.
 voluntat 234, 240, 260, 303, 450, 483, 490.
 vos 524, 532, 574.
Xrist 43.
 xristiana 310; xristians 210.
ya 327.
 ymaginació 161, 221, 299; ymaginaciones 419.
 ymaginar 123, 124, 128, 161, 221, 237, 238-
 239, 264, 282, 300; ymaginava 394; ymagi-
 nant 233; ymaginando 413; ymaginadas 125.
 ymaginativa 67, 122.
 yo 3, 532, 551, 552; me 380, 382, 385, 391,
 398, 425, 427, 428, 437, 439, 440, 503, 504,
 524, 427, 532, 556, 573, 574; mi 420, 427,
 567; m' 562.
 ypocrisia 183-184.

APENDIXS

I

[RAMON LLULL]

[ARS CONFSSIONIS]

[CIm. 10495, ff. 179^c-182^b]

Deus, per tuam gratiam et benedictionem, hunc librum componimus, qui continet confessionem.

5 || Cum peccatum sit magna transgressio, quia est contra Deum, qui magna completio est, ideo decet ut magna et completa sit confessio, ut per ipsam et cum ipsa magna deleatur culpa, decet magnam confessionem fore magnam formam et quod magnam habeat materiam, quia peccata sunt magna nimis, habentia magnam et diversam materiam, qua quidem diversitate sunt multe species peccatorum et ideo congruum est magnam facere confessionem et prolixam. Verumtamen, non dicimus quod aliquis ita prolixo debeat confiteri, nisi fuerit necessitas, sed secundum quod ei videbitur deliquisse. f. 179^d

Sequitur de huius libri divisione

15 Liber iste dividitur in undecim partes. Prima enim pars est de materia. Alie vero sunt de decem viis peccatorum, videlicet quod quicumque potest peccare per visum, per auditum, per odoratum, per gustum, per tactum, per loquelam, per imaginationem, per intellectum, per memoriam, per velle. Preter decem vias, nemo peccare seu delinquere potest. Et primo, de parte prima continuo pertractamus.

Sequitur de materia

20 Cum ita sit quod quisque potest delinquere contra quatuordecim fidei articulos catholice et septem sancte matris ecclesie sacramenta et decem Dei precepta et adversus octo virtutes et octo mortalia vitia, ideo dicimus quod omnia hec predicta sunt materia per quam debent perquiri vitia et scrutari cum forma, que confessio nominatur.

25 *De quatuordecim articulis*

Fidei sancte catholice articulum || septem pertinent ad Christi huma- f. 180^a

3 transgressio M transgretio 4 completio M complectio 9 verumtamen M verumptamen
16 imaginationem M ymaginationem 17 delinquere M deliquere
20 delinquere M deliquere

nitatem, septem vero ad deitatem. Articuli quippe deitatis sunt isti, videlicet: unum credere Deum, Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum Sanctum, creatorem, recreatorem, glorificatorem. Humanitatis autem articuli sunt isti, scilicet: Ihesus conceptus opere sancti Pneumatis, natus ex beata virgine Maria gloriosa, crucifixus, descendit ad inferos, resurrexit, ascendit ad celos, inde veniet pro vivis et mortuis iudicandis. 30

Sequitur de septem ecclesie sacramentis

Ecclesie sancte sunt sacramenta septem, que sunt hec, videlicet: matrimonium, baptismus, confirmatio, sacratissimum altaris sacramentum, quod est eucharistia, ordo, claves beati Petri apostoli scilicet penitentia, et extrema unctio. 35

Sequitur de decem legis preceptis

Decem Domini precepta sunt ista, videlicet. «Unum habebis Deum. Non sumes nomen Dei frustra et in cassum. Sabbatum sanctificabis et coles. Parentes honorabis. Non facies falsum testimonium. Non furaberis. Non occides. Non periuraberis. Non concupisces bona proximi tui. Non concupisces proximi tui uxorem.» 40

Sequitur de octo virtutibus

Virtutes octo sunt iste: iustitia, prudentia, cordis fortitudo, temperantia, fides, spes, karitas, sapientia. 45

Sequitur de octo mortalibus peccatis

f. 180^b Octo vitia mortalia sunt hec, videlicet: avaritia, gula, luxuria, || superbia, accidia, invidia, ira et mendacium. Per omnes istas vias predictas potest quisque in confessione inquirere peccata, ideo quia confessio est forma ordinata cum qua homo perquirat peccata, que homo commisit, de quibus homo habeat conscientiam, contritionem, suspiria et fletus et etiam querat a presbitero veniam et seipsum subiciat satisfactioni, in omnibus queque habet. 50

Sequitur de visu

Fenestre et instrumenta sunt oculi, per quos subintroeunt vitia et peccata et transeunt per imaginationem, per intellectum et memoriam venialiter, sed non sunt mortalia vitia usquequo per voluntatem diligantur. Et ideo, si tu vides pulcra, scilicet pulcras mulieres, pulcras vestes, domos, equos, castrum, campos seu vineas vel ortos et hiis similia, perpende quod, 60

35 baptismus M babtismus

38 preceptis M precetis

49 mendacium M prima man scrips men- posterior man complevit -dacium in marg 51 commisit M comisit 52 contritionem M concontrionem

56 oculi M occuli 57 imaginationem M corr ymaginationem expung -gina- 64 committis M comitis 65 contritione M concontrione

si per illud videre ea, cupis quod vides iuste et prudenter, et sic de aliis virtutibus, non indiges super hiis confessione, quia non peccas mortaliter nec venialiter. Tamen, si cupis ea, in principio quod ipsa vides, contra iustitiam, prudentiam et alias virtutes, tunc committis peccatum mortale
 65 et ideo decet te super hiis confiteri cum contritione, dolore et penitidine. Considera, insuper, magnam transgressionem, quam facis contra divinam bonitatem et voluntatem, qui vult illa bona non esse tua, sed tui proximi et etiam vult quod de bonis que tibi dedit te teneas per pacatum.

70 Ulterius, considera si sis cupidus vel invidus de bonis terrenis que || f. 180^d
 vides, qualiter vinceris, quia non vidisti pulcritudines quas habent virtutes, cum diliguntur, intelliguntur et memorantur. Preterea, considera turpitudines quas habent peccata mortalia in anima tua, cum per ipsam memorantur, intelliguntur et amantur et imaginantur, si sic consideres in confessione cum contritione et penitidine, veniam et satisfactionem eris
 75 dispositus adoptare.

Sequitur de auditu

Quando confiteberis, considera in hoc quod per aures audiveris, si de bonis et virtuosis habes libitum in tua voluntate, non decet te super hiis confiteri, quia inde bonum meritum consequeris. Sed, si de verbis, que
 80 audieris, malis contra Deum et sancte katholice fidei articulos aut sacramenta aut Domini precepta vel virtutes, habes placitum et applaudis, scito quia tunc oportet te confiteri super omnibus transgressionibus, quas audieris, imaginaveris, memoratus fueris, intellexeris seu quoque dilexeris et iuxta magnitudinem vel permanentiam in tuis auribus audiendo, in tua
 85 imaginatione imaginando, in tua memoria memorando, in tuo intellectu intelligendo, in tua voluntate diligendo, oportet te dolorem pati et penitentiam et contritionem et quod subponas te magne satisfactioni et quod humillime veniam petas magnam. Preterea, quod scias te multum deliquisse, quia non vicisti temptationem, cum qua diabolus te revit. ||-cit.

f. 180^d

90 *Sequitur de odoratu*

Cum placentes odorabis odores ad odorem et horribiles odores ad fetorem, finem ipsorum odororum considera per totum imaginari, intelligere et amare. Et, si per placentes odores demon suggerit te luxuriari vel nimium edere vel bibere, et ipsi faves, oportet te super hiis confiteri et decet te
 95 rigide penitere, quia vicit te demon contra iustitiam ceterasque virtutes. Et, si multum vis penitere, considera fetores progressas ab operibus luxurie

70 pulcritudines M *al man corr* pulcritudine *add -s* 73 imaginantur M ymaginantur
 74 contritione M constrictione

77 si M *add al man | de* M *add man tertia* 78 virtuosus M *ead forsan man corr*
 virtuosus *lect dub* 83 imaginaveris M ymaginaveris 85 imaginatione imaginando M yma-
 ginatione ymaginando 87 contritionem M constrictionem

91 horribiles M orribiles 92 imaginari M ymaginari 96 si *add al man |* progressas

et etiam infernales fetores, de quibus numquam exire valebis, si de peccatis, que odorando commisisti te rigide non penitebit.

Sequitur de gustu

Quando confiteberis, considera per gustum quis fuisti, nimis edendo 100
aut potando et per delicatissimos victus et considera magnum delictum,
quod egisti tunc cum per gustum temperantiam amisisti, in qua perditione
perdidisti iustitiam, temperantiam, vires et cordis fortitudinem et divinam
gratiam et te subiecisti famem et sitim pati in inferno perpetuo duraturas.
Et, si sic consideraveris fortiter ac penitenter per tuum imaginare, memorari 105
et intelligere et spernere et odisse delictum, optare autem et promittere
satisfactionem per iustitiam, temperantiam, prudentiam et fortitudinem,
erit tua confessio et adhuc per karitatem et spem, que deducunt tibi a
f. 181^a Deo veniam et misericordiam, et si per opposi-||-tum confitearis, tu ad tuam
mortem baculum scindes, baculum ire, maledictionis et pene in inferno 110
perpetue durature.

Sequitur de tactu

Tunc, cum tu confiteberis, considera quid tetigisti, palpasti sive sen-
sisti in blando seu delicatissimo ligno et cum nequam familia et etiam 115
delicias et voluptates sentiendo per mollia indumenta et sic de reliquis
consimilibus est dicendum. Si volueris optime confiteri, te decet hec omnia
imaginare, intelligere et memorari et odisse et hoc longo tempore et, si
penitendo flere vel gemere et suspirare poteris, optimi erunt et magni et
illi tactus, similiter calefactiones, et facillime veniet venia et indulgentia,
quia hec omnia sunt nuntii quos, qui bene confitetur, ad Deum mittit per 120
spem misericordie et iustitie divine, de qua fert misericordiam et veniam.
Et de iustitia Dei verum iudicium, quod tenet per hominem iustum tunc
cum in confessione maxime penitet de nequam tactibus, quos fecit et sine
Dei reverentia hos commisit.

Sequitur de loquela

Cum tu confiteberis, considera si locutus fuisti contra Deum necnon 125
et quatuordecim fidei articulos et septem ecclesie sacramenta et decem
Domini precepta et octo principales virtutes et, si in illa consideratione
reperis quod deliqueris, illud delictum cupias imaginare, memorare, intelli-
gere et odisse. Et, si per illam considerationem valebis suspirare, gemere 130
sive flere, magna || erit penitudo quam habebis propter delictum quod
f. 181^b commisisti et si confitendo diligenter non fueris penitens, et superbus et

M pergressas 97 numquam M nunquam 98 commisisti M comisisti

105 imaginare M ymaginare | memorari M corr fors memoran 106 promittere M pro-
mittere

113-114 sensisti M sencisti 115 delicias M delitias 120 mittit M mitit 121 iusti-
tie M corr iustititie expung medium -ti- 124 commisit M comisit

126 locutus M loqutus 132 commisisti M comisisti | fueris M fuerit

negligens fueris in confessione, per demonium temptaris et victus superaris et penis perpetuis iudicaris et spem totius boni perpetuo amisisti.

135 *Sequitur de imaginatione*

Imaginationis opus est imaginare, quia homo movet imaginationem ad imaginandum visibilia, audibilia, odorabilia, gustabilia et alia hiis similia, cum imaginare homo suscipit species, scilicet, similitudines, cum quibus movet corpus aliquotiens ad delectationes quas desiderat videndo, audiendo, odorando, gustando, palpando. Et, si istos motus absque virtutibus fecit cum intellectu, memoria, preter quod voluntas non consentit, sunt crimina venialia. Et si voluntas consenserit, sunt mortalia peccata. Et ideo, cum confiteberis, considera in quo stas, videlicet si moriaris per peccatum mortale vel veniale et, si reperis quod tua voluntas oderit venialia peccata, non decet te super hiis confiteri, quia prelium vicisti quod tua imaginatio contra te movebat per imaginari peccata delectabilia et etiam temptationem, quam adversus te diabolus inferebat. Verumtamen, si diligis peccata imaginata, intellecta ac memorata, peccatum committis mortale, et etiam ex hiis te decet || confiteri cum penititudine imaginationis, memorie, intellectus f. 181^c et amoris, et hoc tam magnifice et benigne erit delictum quod commisisti per imaginationem, qui fuerit tibi instrumentum, et nisi ita feceris confiteri integre non valebis.

Sequitur de intellectu

Quando confiteberis, perpende bene de quo confiteris, non quod credas quia in confessione non decet credere si homo peccavit an non, cum credulitas non semper sit de veris. Ergo, intellige me bene et scias si confiteris de mortalibus peccatis an de venialibus, quia veniale peccatum nil aliud est quam dispositio peccati mortalis. Si tu enim perpendis quod deliquisti cum mortalibus peccatis, peniteat te mortalium et venialium peccatorum, pro tanto quod tuum penitere intelligas cum tuo intellectu et memoreris cum tua memoria et ames cum tua voluntate et hoc cum tam magna penititudine quante fuerunt mensura delicti. Adhuc consideres quod tua delicta non tantum debent erga te mensurari, verum erga Deum et secundum suam infinitatem, bonitatem, magnitudinem, eternitatem et alias ipsius dignitates, et si sic mensuraveris, eris prope fletum aut flebis aut prope suspirium aut suspirabis et tunc eris iuxta veniam, misericordiam, gratiam et benedictionem. Et istam propinquitatem habebis, quia magnam confessionem totaliter perpetrabis. ||

Sequitur de voluntate

170 Cum tu confiteberis, habeas bonam voluntatem magnam, ut diligas

f. 181^d

138 species M speties 146 imaginari M imaginare 147 si M al man add in mg
148 committis M comitis
160 intelligas M itelligas 162 M in mg Nota

magnificabiliter et benigne virtutes, vitia vero oderis et peccata et esto
 fortis contra demonis temptationem, qui ponit homines in desperatione,
 quando aliquis lente et cum parva penitudine de peccatis que commisit
 confitetur. Ergo, intellige bene me et memorare et percipe rigide quod
 in tua voluntate sit maximum penitere. Et, si intellexeris et imaginaveris
 magnas infernales penas et magnam gloriam paradisi cum posse tue me-
 morie et tue voluntatis eris obediens, confitendo, precepto quod Deus dedit,
 cum dixit: 'Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo et ex tota
 anima et totis viribus tuis', quas per naturam possides et quas per bona
 terrena habes. Preterea, consulo tibi quod quando confiteberis, dilige equa-
 liter misericordiam atque iustitiam Dei, ideo quia in eo sunt equales vir-
 tutes et unum idem. Insuper, quod tuam subicias voluntatem divine volun-
 tati, qui eam creavit ut per eam multum diligatur, timeatur et honorificetur.
 Si predicta vero in tua feceris confessione, iustus eris et a Deo diligeris
 et bonam et magnam confessionem consequeris.

Sequitur de memorari

f. 182^a Memoria est alicui teche similis, in qua reservantur aurum, argentum,
 denarii et alia hiis similia, quia sicut techa reddit illud quod in se ponitur,
 sic memoria reddit virtu-||-tes vel vitia, que in ea reponuntur, memorando
 species, quas ibi condunt intellectus, voluntas et imaginatio, idest virtutes,
 et ideo quando confiteberis, recurre ad memoriam et memorare quanta
 egisti peccata et eorum genera recordare, videlicet, avaritiam, gulam et
 alia et cave tibi a demonis temptatione, quod tuam non impediatur memo-
 riam, quia sicut clavis seva, que impedit aperire techam, sic demon impedit
 memoriam quando non confitetur aliquis cum magna contritione, conscientia
 et peccaminum cum dolore.

Aliam agit demon fraudem, utique si velis ei consentire, quod faciet
 te memorari que fecisti bona, ut ibi delectationem habeas, ut tibi faciat
 oblivisci que commisit peccata, sed tu poteris ipsum vincere ac superare
 cum virtutibus et magna contritione et dolore de tuis peccatis et memoran-
 do inferni penas et mundi huius miseriam et vilitatem.

f. 182^b Si fueris in confessione impeditus amando delectationes, voluptates et
 bona terrestria, memoria non recordabitur peccatorum. Et, si demonem
 superare volueris, memorare Deum et celestem gloriam, que est contra
 terrena et adiuva te cum virtutibus ad tuum intellectum, memoriam contra
 vitia et peccata, et cave tibi a demone, qui tibi suggerit inanem gloriam
 quam habeas de peccatis commissis per bella, magisteria, ingenia, fraudes
 et luxuriam et sic per modos aliorum vitiorum, et si in confessione nequi-
 veris una virtute de-||-monem vincere, recordare alterius virtutis, et, si
 non cum duobus, recordare trium, sin autem recordare saltem omnes et

173 commisit M comisit 175 imaginaveris M ymaginaveris

188 denarii M al man corr denarios 195 contritione M conctritione

204 contra M al man add in mg 207 commissis M comissis 215 commisisti M co-
 misisti

hoc quidem per tam bonum, magnum et per tam sempiternum memorari,
intelligere, imaginari et diligere et quod tuum posse totum exerceas et
mitte Domino Deo spem quod te velit auxiliari et subvenire et mediante
215 quo auxilio inimici iacula protinus valeas superare et quod vere et mag-
nifice valeas confiteri et de omnibus que commisisti peccatis possis magnam
penitentiam perpetrare.

Explevit et finivit Raimundus ad laudem, gloriam et honorem Domini
nostri Dei Ihesu Christi, qui est benedictus in secula seculorum, hunc
librum in civitate Maioricensi mense septembris anno Domini M CCC XII
220 incarnationis.

II

[RAMON LLULL]

[LIBER DE VIRTUTE VENIALI ATQUE VITALI,
DE VENIALI PECCATO ET MORTALI][Clm. 10495, ff. 185^d-191^b]

Venerande Deus gloriose, qui super omnia primatum tenes et potestatem, per tuam virtutem et gloriam, incipit liber iste, qui fert fore de virtute veniali atque vitali, de veniali peccato insuper et mortali.

Quoniam plerique homines sunt, qui notitiam habent minime de virtute veniali et vitali et etiam de peccato mortali vel veniali et virtus via sit paradisi, peccatum, per oppositum, eterni infernalis supplicii, idcirco hunc librum componimus ob predicta, ut sciant virtutes adipisci et consequi, necnon vitia devitare per notitiam et dis-||-cretionem, quam de vitiis et virtutibus supponimus. 5

f. 186^a

Verumtamen, hunc librum ob reverentiam et honorem illustrissimi et excellentissimi in iustitia, fidelitate, conscientia et humilitate domini Sanctii, Dei gratia regis Maioricarum, componimus de presenti. 10

Sequitur de huius libri divisione

Dividitur autem liber iste in tres partes, in quarum prima de virtutibus dicturi sumus, in secunda de peccatis, in tertia autem et ultima inquiremus virtutum etiam limites peccatorum. 15

Sequitur de virtute

Virtus potest dupliciter considerari, videlicet, virtus venialis et virtus vitalis. Virtus venialis paratus est, per quem fit virtus vitalis. Dicimus autem virtutem vitalem, iustitiam, prudentiam, cordis fortitudinem, temperantiam, fidem, spem, caritatem et sapientiam, quia hec sunt vie per quas devenitur ad celestem vitam in gloria sempiterna. 20

Virtus est accidens quod convenit abesse. Et volumus predictas diffinire virtutes particulares, ut per earum diffinitiones facilius ad earum notitiam veniamus. Et primo de iustitia proponemus. 25

Sequitur de iustitia

Iustitia est habitus, sub quo iusta opera exercentur. Potest vero iustitia

1 venerande M corr forsā vererande

9 supponimus M supponimus | in mg superiori Ad Regem Sancium Regem Maioricarum man saec XVI

10 verumtamen M verumtamen 11-12 Sanctii M Sancii

22 al man add in mg alias cum

23 abesse forsā legendum esset cum esse a catalaunico ab esse(r)

duobus modis considerari. Altera iustitia est venialis, altera est vitalis. Iustitia venialis est cum quis considerat utrum bona faciat an non. Et, si bona fecerit, est vitalis virtus, qua bonum meritum est adeptum. Iustitia habet || duas vias, per quarum unam iusta opera operatur per partes equales, que equale pondus habent in bonitate, utputa plumbi uncia, que equaliter cum auri uncia ponderatur. Alter modus iustitiae est proportionate, veluti est in mansione communitatis, que est in civitate, in qua homo dives mille libras solvit pro mille libris et homo dives quinquaginta libras solvit pro quinquaginta libris.

Per supradictum modum, quicumque poterit scire uti iustitia. Preterea, de veniali iustitia quicumque scire poterit ad vitalem iustitiam remeare.

Sequitur de prudentia

Prudentia est habitus, per quem homo habet legem et futura previdet excellenter. Porro, potest prudentia dupliciter considerari, videlicet venialis et vitalis. Venialis, sicut homo discretus, qui bonum previdet futurum et ponit in deliberatione, si faciat an absistat. Prudentia autem vitalis est tamquam homo discretus, qui bona, que previdet, conatur per opus omnimodo exercere.

Prudentia vero duas continet vias, quarum prima est per electionem bonifacere, secunda autem est per electionem vitandi malum. Via electionis faciendi bonum est ut homo, qui habet legem elemosinas facere, romipe-tagia, peregrinationes, orationes et alia istis similia. Via electionis vitandi malum est sicut homo qui fugit perficere avaritiam, gulam, luxuriam et ita de consimilibus peccatis.

Si quis valide vult considerare et perpen-||-dere que supra diximus de prudentia, valebit ipsa tempore necessitatis contra imprudentiam bene fungi.

Sequitur de cordis fortitudine

Fortitudo cordis est habitus per quem quicumque habet voluntatem diligendi aut contemnendi, que quidem fortitudo est per virtutem venialem vel vitalem. Venialem, sicuti homo proponit aliquod diligere bonum aut illud odisse. Vitalem, velut qui bonum quod vult diligere, proponit illud per opera perpetrare.

Cordis fortitudinem dupliciter consideramus, primo quando aliquis est fortis in diligendo aliquod bonum. Secundo, quando aliquis est fortis ad malum aliquod evitandum.

Per ea que supra posuimus de cordis fortitudine potest quisquam

35-36 *textus corruptus. Eius tamen sententia erui posse videtur ex textu parallelo operis Raimundi Lulli, Liber qui est de virtutibus et peccatis, apud Clm. 10495, f. 4°: «Iustitia proportionata de partibus est ista: tuum ualet mille libras et meum ualet centum libras. Igitur, in facienda missione in communi ciuitatis, iustum est quod tu soluas pro mille libris et ego pro centum».*

48 facere M facerere

56 contemnendi M contempnendi

modum percipere, quo homo sciat cordis fungi fortitudine contra debilitatem cordis necessario tempore ac potiri.

65

Sequitur de temperantia

Temperantia est habitus sub quo aliquis comedit sobrie atque bibit. Temperantia bivia est, temperantia venialis et temperantia vitalis. Temperantia venialis est quando aliquis considerat si comederit aut biberit magis vel minus. Temperantia vitalis est quando aliquis modeste comedit sive bibit. Temperantia duos habet habitus, quorum alter est quando quisquam credit perpendere si comederit aut biberit sobrie. Alter terminus est quando aliquis putat comedere temperate et non fecit, talis namque ||

70

f. 186^d

temperantia pro credulitate moratur. Per predicta de temperantia potest quisque scientiam facere tempore congruo contra intemperantiam atque gulam.

75

Sequitur de fide

Fides habitus est, per quem vera creduntur. Consideranda autem est fides duobus modis, fides venialis et fides vitalis. Fides vero venialis est sicut homo qui considerat si crediderit an non aliqua de Deo, que sunt vera. Fides vitalis est veluti homo qui, deliberatione facta, de Deo verum vel vera credit.

80

Fides lumen est preparativum ad vera intelligendo et ista lumina sunt duo, quorum alterum facit vera credere sensibilia et imaginativa. Cum altero tamen credit homo vera spiritualia, nec sensibilia nec imaginabilia, tale namque lumen est quod missum est magis supra in bonitate et veritate, quam lumen quo homo credit vera sensibilia et imaginabilia.

85

Per ea, que de fide tractavimus, potest quisque modum habere uti de fide contra incredulitatem et infidelitatem tempore necessario et taxato.

De spe sequitur

90

Spes est habitus sub quo homo sperat de Deo donum, auxilium et misericordiam et veniam. Spem dupliciter consideramus, spem venialem et spem vitalem. Spes venialis est quando aliquis ponit in deliberatione, si habuerit spem in Deo aut in suo proximo. Spes vitalis est quando aliquis in Deo spem completam habet et in suo proximo. Spes bipartita est, uno modo spes est quando homo || sperat in Deo, secundo modo est quando homo sperat in proximo. Spes tamen est semper de boni specie intellecta insuper et de forma.

95

f. 187^a

71 bibit M vivit 72 terminus M tminus 73 non M corr lon

76 intemperantiam M itemperantiam

80 aliqua M seq an non expunct

84 imaginativa M ymaginativa 85 imaginabilia M ymaginabilia 87 imaginabilia M ymaginabilia •

90 spe M fide

Per ea, que de spe diximus, potest quisque scientiam habere in sciendo
100 fungi ipsa spe contra desperationem tempore necessitatis.

Sequitur de caritate

Caritas est habitus, per quem homo potest Deum supra omnia diligere
propria voluntate. Caritatem duobus modis consideramus, caritatem ve-
nialem et caritatem vitalem. Venialis caritas est sicut homo qui disponitur
105 et paratur in habendo vitalem caritatem, que nempe vitalis caritas homini
caritatem venialem habenti a Domino est concessa.

Caritas trivialis est. Per primam, Deus pre ceteris peramatur, per secun-
dam quisque se ipsum diligit, per tertiam quidem proximus est dilectus.
Absque predictis tribus viis, caritas ullo modo valet esse, licet caritas sit
110 habitus qui dividi numquam potest.

Per supradicta de caritate potest cognitio haberi de modo qui congruit
usui caritatis contra crudelitatem tempore concedenti.

Sequitur de sapientia

Sapientia est habitus, sub quo homo sapienter de sapientia scit potiri.
115 Sapientia duobus modis consideratur, altera est sapientia venialis, altera
vero sapientia vitalis. Sapientia venialis est quando quisque sapienter uti
considerat de scientia ab eo scita. Sapientia vitalis est quando sciens ea
que scit vult sapienter per opera demonstrare.

Sapientia duobus modis habet vias, cum una quisque bene utitur tempora- f. 187^b
120 libus, cum reliqua scit bene potiri bonis spiritualibus.

Per illa, que supra ostendimus de sapientia, potest homo scientiam
habere et potiri ipsa tempore necessitatis.

De virtutibus venialibus et vitalibus diximus et per illa que osten-
dimus ex ipsis potest homo habere scientiam utendo ipsis virtuose ad
125 peccata mortalia et venialia penitus dissipanda. Talis namque doctrina mul-
tum est alta, utilis et virtuosa.

Sequitur de peccatis

Peccata duobus modis possunt considerari, videlicet peccata mortalia
et peccata venialia. Peccata venialia sunt paratus et materia ad mortalia
130 peccata, que sunt avaritia, gula, luxuria, superbia, accidia, invidia et men-

101 caritate M karitate
102 caritas M karitas | omnia M omnes 103 caritatem M karitatem | consideramus
M consideremus | caritatem M karitatem 104 caritas M karitas | caritatem M karitatem
105 caritatem M karitatem | caritas M karitas 106 caritatem M karitatem 107 caritas M
karitas 109 caritas M karitas (bis)
111 caritate M karitate 112 caritatis M karitatis
121 illa M illam
129 materia M materie
130 Notes bene defectum verbi ira inter voces invidia et mendacium. Cf. infra, lineam

dacium, per que homo ad penam inferni deducitur sempiternam.

Peccatum est accidens, quod convenit cum non esse, quia ipsum contra virtutem, que convenit cum esse, et peccatum est contra esse, quia est inclinatio et instrumentum cum quo homo ad non esse inclinatur. De quo non esse homo creatum est et ut melius hec quisque intelligat, exemplo volumus declarare. 135

Tu tenes in manu unum lapidem. In quanto ipsum tenes, lapis minime labi valet et, si eum volueris dimittere, ipse mox cadit, quia habet naturam ponderantem. Per similem modum, potest homo considerare quod iustus tenetur a virtute et non incidit in peccatum. Et cum exiit et recedit a virtute, incidit peccatum, quod nihil est, || ideo quod ex nihilo provenit et ex nihilo procreatum est et propter hoc homo potest habere liberi arbitrii duos modos, primus modus est quod homo habet ex libero arbitrio adipisci et consequi virtutes, que conveniunt cum esse. Secundus modus est liberi arbitrii, ideo quia homo potest peccare et se ipsum ad nihilum inclinare. Unde, cum hec ita se habeant, male dicunt illi qui asserunt Deum dedisse et creasse liberum arbitrium ad malum facere vel ad bonum, cum Deus dederit liberum arbitrium ad bonum facere et nunquam dat liberum arbitrium ad malum quia, si faceret, esset causa efficiens et finalis ipsius mali, scilicet peccati, quod impossibile affirmatur, cum ipse sit causa efficiens et finalis virtutis, sed quia homo ex nihilo est creatus, prout illud nihilum habet per se liberum arbitrium, inclinare se ad peccatum, quod est nihilum. Est, igitur, manifestum et probatum quod homo duos habet liberi arbitrii modos, per unum modum liberi arbitrii inclinatur se ad virtutem, que cum esse convenit a Deo datum et creatum, per alium inclinatur ad peccatum, quod est contra esse a Domino numquam datum. 140 145 150 155

Sequitur de avaritia

Avaritia est habitus per quem homo est avarus bonorum terrenorum, que dat Deus, videlicet denarios, possessiones, pecora et alia huiusmodi similia. Avaritiam dupliciter consideramus, que est peccatum, scilicet peccatum veniale et peccatum mortale. Peccatum veniale, sicuti homo largus, qui ponit || in corde suo similiter cum deliberatione considerat si erit vel non avarus, et peccatum mortale est facta electione ad avarum esse, quia finem deviat bonis terrenis per quem finem sunt creata. 160

Avaritie tres sunt vie: una est in quantum homo est erga Deum avarus, secunda est prout homo erga se ipsum est avarus, tertia est in quantum homo contra suum proximum est avarus. 165

236 131 sempiternam M sempitnam

132 Ante contra virtutem videtur desiderari est

140 in add in mg al man coeava 141 ante peccatum videtur desiderari in | ex nihilo M ex nichilo add in mg superiori manu saec XV 142 nihilo M nichilo 145 nihilum M nichilum 149-150 M alia man notat in mg alias propter 151 nihilo M nichilo | illud M ead man corr illud | inclinare M ante hoc verbum videtur desiderari potest 153 nihilum M nichilum 154 liberi M liberij (bis)

158 avaritia M auritia 159 possessiones M pocessiones | pecora M peccora

Per supradicta de avaritia potest discerni quid est avaritia et que sunt eius initia et per eius cognitionem et notitiam homo melius est paratus et dispositus ad destruendam avaritiam, quam si ipsa ab ipso nullatenus nosceretur.

Sequitur de gula vel ingluvie

Gula seu ingluvia est habitus per quem homo crebrius infirmatur. Ingluuiem duobus modis consideramus, ingluuiem que est per peccatum veniale et ingluuiem que est per peccatum mortale. Ingluvia que est per peccatum veniale est tanquam homo habens temperantiam et ponit in deliberatione, si comedat aut bibat ulterius quam congruit et si se exuat temperantia tali et se induat ingluvia. Mortale peccatum talis ingluvia nuncupatur.

Ingluvia bipartita est, una quidem pars est pro nimia comestione, altera pro nimia potatione.

Per ista predicta de ingluvia potest quisque ex ea notitiam habere et de ipsius initiis et etiam tempore necessitatis contra ingluuiem, temperantiam observare.

Sequitur de luxuria

|| Luxuria est habitus, per quem congruentia luxurie opera exercentur. f. 188*

Luxuriam dupliciter consideramus, luxuriam que est peccatum veniale et luxuriam que est mortale peccatum. Luxuria, que est peccatum veniale est quando aliquis ad contingentiam considerat placita que homo habet tangendo mulierem et homo ponit in deliberatione si faciet luxuriam aut non. Luxuria, que permortale est peccatum, est quando voluntas deducitur ad opus et diligit facere luxuriam.

Luxuria bipartita est, scilicet, continet duas species, unam quidem cum quis cum uxore perficit rem indebite, aliam nempe cum quis cum muliere mechatus est aliena. Per supradicta de luxuria potest quisque percipere ipsius notitiam et eius initiorum et hanc potest quicumque necessitatis tempore erradicare et gignere castitatem.

De superbia

Superbia est habitus collectus ex obiectis dissimilitudinibus humilitati. Superbia duobus modis consideratur, superbia que est peccatum veniale, sicut homo qui ad contingentiam se ipsum diligit pre aliis, superbia que est mortale peccatum, sicut homo qui se exaltat potius quam alii.

Superbia, nempe, duas continet species, altera quando quisquam diligit

182 quisque M *seq no expunct*

190 deliberatione M *corr debilitatione al man add in mg* alias dubitatione

196 notitia M *corr notitiam expunc prima syllaba -ti-*

198 superbia M *accidia*

199 dissimilitudinibus M *corr similitudinibus*

201 contingentiam M *contingentiam*

se plus quam Deum, altera quando homo diligit se plus quam proximum.

Per predicta de superbia potest quisque superbiam et eorum initia
perpendere et etiam cum per superbiam temptatur necessitatis tempore
dissipare.

205

De accidia

f. 188^b Accidia est habitus, sub quo homo est || piger contra finem per quem est.

Duplici modo accidiam consideramus, unam que est per peccatum ve-
niale, aliam que est per peccatum mortale. Illa que est per peccatum
veniale est sicut homo, qui habet contingentiam, id est fortunam, consi-
derando si faciet quod facere debet vel non. Accidia que est per peccatum
mortale est sicut homo eligens in non esse diligens faciendo quod fa-
cere debet.

210

215

Tres vero sunt accidie species, quarum prima est quando aliquis est
contra Deum negligens. Secunda est quando aliquis contra se est negligens.
Tertia est quando aliquis est contra proximum negligens.

Per ea que supra diximus de accidia, potest quicumque percipere que
sit accidia et que eorum initia et quando aliquis per ipsam temptatur
potest scire necessario tempore dissipare.

220

De invidia sequitur

Invidia est habitus, per quem homo est cupiens habere bona proximi
ultra limites rationis.

Duobus autem modis invidia consideratur, una est peccatum veniale,
alia est per peccatum mortale. Invidia que est per peccatum veniale est
tamquam homo qui pulcrum mulierem aut pulcrum equum desiderat, ad
contingentiam tamen non ponit in opere quod pulcrum mulierem habeat
sive equum. Invidia que est per mortale peccatum est tunc quando aliquis
proponit per suum opus ut mulierem furtive possit rapere sive equum.

225

230

f. 188^c || Invidie quoque due sunt species, prima est quoniam aliquis ambit
et invidet immobilia, secunda quando aliquis invidet mobilia obtinere.

Per ea, que supra diximus de invidia potest quisque perpendere ipsam
et eius initia et cum per invidiam quis temptatur poterit eam necessario
tempore dissipare.

235

Sequitur de ira

Ira est habitus sub quo homo tristem generat passionem contra debili-
tationem faciendi bonum atque vitandi malum.

Iram dupliciter consideramus, iram que est per peccatum veniale et

207 dissipare M dissipate

210 que M quam 212 contingentiam M contigentiam 219 diximus M diximus 221

dissipare M dissipato

225 est M *al man add* per *inter lin*

237 tristem M tristam

240 iram que est per peccatum mortale. Ira que est per peccatum veniale est velut homo, qui ad contingentiam evenit iratus et non sinit vindictam. Ira, que est per peccatum mortale, est tanquam homo qui iratus vult iniuste capere ultionem.

Ira tres continet species, prima est quando aliquis irascitur contra Deum, 245 secunda est quando aliquis irascitur contra se ipsum, tertia est quando aliquis contra proximum iratus est.

Per predicta de ira potest homo cognoscere iram et eius initia et potest homo eam destruere necessitatis tempore et patientiam adipisci.

Sequitur de mendacio

250 Mendacium est habitus, per quem omnes fines potentiarum hominis moriuntur.

Mendacium possumus dupliciter considerare. Mendacium quod est veniale peccatum et mendacium quod est mortale peccatum. Mendacium quod est peccatum veniale est utputa aliquis ad contingentiam || mentitur et cum 255 considerat utrum mentiatur an non. Mendacium quod est peccatum mortale est quando aliquis scienter profertur mendacium. f. 188^d

Due quippe sunt mendacii species, quarum prima est quando homo mentitur contra veritatem sensibilibum et imaginabilium, altera est quando homo mentitur contra veritates spirituales, tale namque mendacium maius 260 peccatum est quam mendacium corporalium predictorum.

Per ea que diximus de mendacio potest quicumque de eo notitiam obtinere et de eius vitiis et hanc tempore necessitatis poterit dirimere, cum veritatem cupiet affirmare.

265 Diximus enim de venialibus seu mortalibus peccatis et eorum essentias declarate ostendimus necnon eorum initia. Talis namque scientia est utilissima atque clara ad virtutes predicandas vel vitia extirpanda.

Sequitur de tertia distinctione

Presens hec distinctio dividitur in decem partes, que sunt decem vie virtutum et vitiorum, que in latino sermone potentie nuncupantur et in 270 istis eunt et redeunt vitia et virtutes, in ipsis quidem generantur, in ipsis etiam morantur et cognoscuntur seu inveniuntur vitia vel virtutes, et preter istas decem vias predictas, nemo valet agere vitia ac virtutes. Et sunt

248 patientiam M pascientiam

250 mendacium M mendatium

252 mendacium M mendatium 253 mendacium M mendatium 255 mendacium M mendatium 256 mendacium M mendatium

257 mendacii M mendatii 258 imaginabilium M ymaginabilium 260 mendacium M mendatium

261 per ea M corr preterea | mendacio M mendatio | eo M ea 262 vitiis M al man corr in initiis

265 ostendimus M hostendimus

269 sermone M corr sermonem 271 morantur M corr moriuntur 275-276 imaginativa M ymaginativa

- vie naturales, de quibus homo componitur. Porro, septem vie sunt ex parte corporis et tres ex parte anime. He autem sunt decem potentie, videlicet
- f. 189^a potentia visiva, auditiva, odorativa, gustativa, tactiva, affa-||-tiva, imaginativa, intellectiva, volitiva et memorativa. 275
- Queque autem harum decem potentiarum premissarum suum proprium continet actum, velut potentia visiva, que habet suum proprium videre, auditiva suum proprium audire, odorativa odorare, gustativa gustare, tactiva palpare, affativa fari, imaginativa imaginari, intellectiva intelligere, 280 volitiva velle, memorativa memorare. Et quilibet istorum actuum, scilicet operum, sunt naturales et habent motum naturalem, cum quibus homo naturaliter utitur antedictis.
- Queque potentiarum habet duplicem actum, sicut potentia visus, que naturaliter gaudet videndo pulcra, odit videre turpia. Et potentia auditiva 285 habet naturaliter placita in audiendo placentia et indignatur audiendo displicentia. Istud idem de potentia odorativa, que naturaliter habet placitum odorare placentes odores et indignationem odorare displicentes odores. A simili, de potentia gustativa, que habet naturale libitum gustando dulcia et indignationem gustando amara. Et potentia tactiva, que habet naturale 290 placitum palpando lenia et indignationem palpando aspera. Et potentia affativa, que habet naturale placitum loquendo formate et indignationem loquendo balbutienter. Et sicut potentia imaginativa, que naturale habet placitum imaginando pulcras figuras et indignationem imaginando turpes
- f. 189^b figuras. || Et etiam potentia intellectiva, que naturale placitum habet quando intelligit et indignationem, cum intelligere nequit. Et voluntas, que habet naturale placitum, cum diligit, et indignationem, cum odit. Istud idem de potentia memorativa, que habet naturale placitum cum memoratur et indignationem cum obliviscitur. Omnes predictæ decem vie duple 300 habent motus naturales et homo ab eis extorquet et generat motus non naturales, qui sunt moralitates, que in sermone vulgari consuetudines nominantur, que sunt vitia vel virtutes. Et primo, de visu sumus dicturi.

Sequitur de visu

Visus est actus, qui erumpit ex suo fonte, qui est potentia visiva, cum qua videtur obiectum visum per colorem et figuram, per quem visum homo 305 habet placitum naturale, cum videt pulcra, sicut videre pulcrum arborem, pulcrum equum, pulcram mulierem, pulcrum castrum, et sic de consimilibus. Et, si homo videt turpia, sicut videre magnum vulnus, macellum, magnum serpentem, et sic de ceteris turpibus, homo habet indignationem et ideo visus est actus communis per naturam ad placendum et displicen-

310

280 imaginativa imaginari M ymaginativa ymaginare 281 actuum M ead man corr
ictuum
289 a simili M assimili | gustativa M gustiativa 293 imaginativa M ymaginativa 294
imaginando M ymaginando

dum. Ex illa namque communitate progrediuntur moralitates, que non sunt per naturales motus, que sunt vitia vel virtutes, que sunt invisibiles, sed tantum intellectus eas percipit et intendit aut credit et voluntas ipsas diligit aut contemnit et me-||-moria eas memoratur, conservat necnon intellectui reddit et voluntati, unde eas sumit et aliquando eas obliviscitur et alio tempore memoratur. Ostendimus, igitur, qui est fons unde progrediuntur et exeunt moralitates ad videndum et per visum et hoc est movens qui movet potentiam visivam ad visum, quo quidem motu habet placita vel displicita per iustitiam, prudentiam et per alias istis similes virtutes aut per avaritiam, gulam vel ingluviem et per alia vitia hiis similia. f. 189^c

Sequitur de auditu

Auditus est actus qui emanat ex suo fonte, qui quidem fons est potentia auditiva et suum obiectum est sonus et loquela in homine et cantus caternine, philomene et secundum quod species sunt, pro audire habet quisque placita vel displicita per naturam, sicut audire instrumenta, cantores, verba et sic de similibus. Et homo habet indignationem audiendo blasphemias, damna et minas et sic de magno tonitruo, idem dico de reliquis hiis similibus et ideo auditus est commune opus ad placita seu displicita. Unde, virtutes vel vitia generantur, que non sunt opera naturalia, sed extra cursum nature ab homine generantur.

De odoratu sequitur

Odoratus est actus potentie odorative, mote per hominem, quoniam odorare movet, qui est suus proprius actus, et odor in concretu est suum obiectum, qui concretus || est subiectum particulatum, quod recipit et colligit odorem, et hoc per naturam. Et si odor sit placens, veluti odor rose, gignit placitum et si sit displicens, ut odor rute, generat displicitum et de tali placito et displicito, qui sunt motus naturales, generat homo vitia vel virtutes, que nullum obtinent odorem, sicuti homo de placito quod habet in odorando rosam, que movet ad concupiscentiam luxurie, et imaginando fetorem qui emittitur ab opere luxurie, movet se ad spernendum luxuriam et attendere ac memorari castitatem et ita de aliis istis similibus est dicendum. f. 189^d

Sequitur de gustu

Gustus est actus, hoc est dictu, opus specificum, quod derivatur ex potentia gustativa motiva mota per hominem ad gustandum et suum naturale obiectum est sapor sustentatus in victibus, quas homo comedit, et in vino et aqua, que potantur ab homine. Ille gustus est communis actus

311 moralitates M corr mortalitates 314 contemnit M contempnit 316-317 progrediuntur M pgrediuntur 317 moralitates M corr mortalitates

322 auditus M corr autitus 327 damna M dampna

336 rute M al man corr in eruce 339 imaginando M ymaginando

344 specificum M spetificum 347 communis M comunis 353 vitales M corr mortales

ad placendum vel displicendum per naturam, ad placendum si homo comedat victus amarus. Cum talibus nempe motibus naturalibus homo generat vitia vel virtutes cum motu qui per naturam non est, sed per electionem memorandi, intelligendi vel diligendi. Obiecta vero ipsorum actuum sunt virtutes et vitia, peccata mortalia et venialia, virtutes veniales insuper et vitales. 350

Sequitur de tactu

f. 190^a Tactus est actus et opus naturale || quod exit ex suo fonte, qui est potentia tactiva, et palpare est suus proprius actus et palpatum et suum subiectum calefactum aut infrigidatum, lene vel asperum, molle vel durum, sentitum cum placito vel displicito per naturam. Cum placito, sicut homo patiens frigus et habet placitum, si sentiat ignis calorem et displicet ei, si tetigerit prunam et habet placitum, si in blando iacet lecto et tangit mulierem et displicet ei si iacet in aspero lecto et tangit serpentem, tali namque placito vel displicito homo generat vitia vel virtutes, que sunt extra cursum nature et que non possunt palpari, sed possunt intelligi, diligere aut contemni, memorari vel rememorari cum morali placito vel displicito magno valde. 355 360 365

Sequitur de affatu

Affatus est actus et suus fons est potentia affativa, mota per hominem ad affandum, qui gignit suum obiectum, quod est loquela genita per mentem, qua quidem generatione affari est differens cum audire, quod non est genitum per mentem, et ideo affatus est sextus sensus, qui longo tempore fuit incognitus, et affari est suus proprius actus naturalis et loquela est proprium eius obiectum, in quo colligit placitum per verba pulcra, bene formata et ornata et displicitum per verba que sunt difformia, turpia et inordinata, et totum hoc naturaliter. De quibus quidem verbis oriuntur vitia vel virtutes extra motum naturalem et affatus est nuntius, quo mediante homo magis participat cum anima quam per aliquem alium sensum et ideo affatus est nobilior sensus quam alius, cum ipse denuntiet substantias separatas, scilicet Deum, angelos et animas et est primitivum potentie auditive, que nequit audire verbum, donec per affatum generetur. 370 375

Sequitur de imaginatione

Imaginare est actus proprius imaginationis, que est suus fons motus per hominem naturaliter ad imaginandum, et suum obiectum est subiectum 380

360 placitum M pplacitum 364 contemni M contempni

367 affatus M affectus 376-377 cum anima quam per aliquem alium sensum et ideo affatus est nobilior sensus ead man scrip in ras

380 imaginatione M ymaginatione

381 imaginare M ymaginare | imaginationis M ymaginationis 382 imaginandum M

imaginatum intus essentiam imaginationis habituatam et indutum, quamvis nulla potentia naturalis queat suum habere obiectum extra suam essentiam. Imaginare tamen est actus communis per naturam ad colligendum placitum vel odium a potentiis supradictis. Ideo homo habet placita ad imaginandum placita, que habet potentia visiva in videndo pulcra et habet odium, cum turpia imaginat visa per potentiam visivam. Istud idem de potentia auditiva, odorativa et aliis est dicendum. Ab imaginare, quod opus naturale, procedunt opera non naturalia, que moralitates nuncupantur et consuetudines, que sunt vitia vel virtutes, que non possunt imaginari, quia non habent colorem, genus vel figuram nec procedunt per naturam a sono odorandi, palpandi, gustandi sive affandi, sed per animam dinoscuntur, que noscit vitia vel virtutes per opera que colligit ex potentiis sensitivis et etiam in anime essentia || gignuntur virtutes vel vitia accidente. Tamen, extra naturalem motum, quia si virtutes vel vitia generarentur per naturalem motum, nullus posset per virtutes merita, reatus per vitia obtinere. f. 190^r

Sequitur de intellectu

400 Intelligere est actus secundarius et intellectus est suus fons, qui est potentia primitiva et eius obiectum est intentus et intelligibilitas, quod nempe obiectum attinet in sua essentia per naturam et credere est ei proprius actus per accidens, licet credere non pertineat ad potentiam aliquam sed intellectui solummodo.

405 Intellectus habet placitum vel odium per naturam, secundum quod colligit placita vel displicita per potentias sensitivas et etiam per imaginationem et colligit placitum secundum quod intelligit malos angelos, qui sunt demones, qui semper mala opera operantur.

410 Virtutes et peccata generat intellectus, que sunt moralitates et non opera naturalia et applaudit potius intelligendo substantias separatas quam intelligendo substantias corporeas, quamvis sint nobiliores, meliores ac virtuosiores. Ideo, male censent qui dicunt quod intellectus non potest scientiam perficere ex substantiis separatis extra terminos sensitivarum potentialium et imaginative potentie, quem extra terminos obiectorum corporali-um possunt erumpere nullo modo.

Sequitur de voluntate

Velle est actus proprius voluntatis, qui est potentia volitiva ideo || quia potest per naturam suum velle movere suo proprio obiecto, quod «vultum» aut «volibile» est, in sua essentia, quod quidem velle est communis actus f. 190^d

ymaginandum 383 imaginationis M ymaginationis | imaginare M ymaginare 387 imaginandum M ymaginandum 388 imaginat M ymaginat 389 imaginare M ymaginare | quod M al man add in mg est 391 imaginari M ymaginari
409 moralitates M corr mortalitates 414 quem potius videtur legendum que aut quoniam

ad placendum vel displicendum ex potentiis sensitivis, uti voluntas que 420
 diligit per naturam placita que habet potentia visiva videndo pulcra et
 voluntas ad displicendum, secundum quod potentia visiva habet displici-
 tum videndo turpia. Consimile de potentia auditiva, odorativa et aliis est
 tenendum. Ex naturali amore aut odio procedunt moralitates per accidens,
 que sunt vitia aut virtutes, que homo generat, vel quas per liberum arbi- 425
 trium et sine naturali motu, et placita vel displicita que homo inde habet,
 eunt et redeunt et velle manet commune et immobile per naturam, quia
 si mobile esset per naturam, nemo posset diligere opera que iam odit nec
 odisse opera que dilexit, quod impossibile est tenendum et de hiis expe-
 rientiam iam habemus. 430

Sequitur de memoria

Memorari est actus motus ad memorandum per potentiam memorativam,
 que ipsum movet ad suum proprium obiectum, quod est memoratum ut
 memorabile, sic in essentia memorie sustentatum, ut est amatum vel ama- 435
 bile in essentia voluntatis et hoc per motum naturalem. Tamen, memo-
 ratum et memorabile in quantum sunt species et accidentia eunt et redeunt
 ab uno speciali obiecto in alterum speciale.

f. 191^a Memorari est || actus communis ad recipiendum placita vel displicita
 secundum quod ipsum legunt et conservat secundum placita intellectus et
 voluntatis et hoc idem de suis placitis et displicitis que per naturam habet. 440
 Ex istis placitis procedunt alia placita aut displicita per accidens, que
 stant pro moralitatibus, videlicet vitia et virtutes et per hominem extra
 cursum nature genita vel per virtutes a Deo datas, que virtutes theologic
 nominantur, de quibus iam superius est expressum.

Memoria, intellectus et voluntas sunt differentes potentie, de quibus 445
 anima coniungitur et componitur, cum ipse sint diverse essentie et quelibet
 suum proprium actum habeat et proprium obiectum necnon et proprium
 motum.

Diximus de decem viis, per quas discurrunt vitia et virtutes. Insuper
 ostendimus motus naturales et prima principia virtutum et vitiorum, in 450
 quibus viis potest quisque percipere que sunt virtutes vitales et virtu-
 tes veniales, idem de peccatis mortalibus et de peccatis venialibus et de
 placitis et displicitis, que homo habet intus naturam et extra naturam.
 Ideo, possumus dicere quod hec scientia seu doctrina est unus ramus
 philosophie, per quem homo est dispositus et paratus consequi, lucrari ac 455
 multiplicare virtutes discernereque ipsas et earum initia et erradicare vitia
 et dinoscere ipsa et eorum initia. Unde, cum ista scientia sit tam alta
 tamque profunda, sup-||-plicat Raimundus illustrissimo ac excellentissimo
 domino regi Maiorice quatenus dignetur istum benigne et favorabiliter

424 moralitates M corr mortalitates

437 speciali M spetiali | speciale M spetiale

441 placitis M pplacitis 442 moralitatibus M corr mortalitatibus

460 recipere librum, qui est compositus ad honorem ipsius et gentium utili-
tatem et ipsum in suo multiplicet regno Maioricarum et in suis aliis terris,
cum ipse potissime sit virtutum amator vitiorumque oppugnans.

465 Ob honorem et reverentiam domini nostri Ihesu Xristi, in cruce propter
humani generis redemptionem crucifixi, visibilium et invisibilium creatoris
et domini, qui est carens principio atque fine, explevit Raimundus Lulii
istum librum in civitate maioricensi in mense vocato aprili, anno incar-
nationis Ihesu Xristi millesimo tercentesimo decimo tertio. Deo gratias.

467 dinoscere M disnocere

467 M ducit lin sub verb millesimo tercentesimo decimo tertio